

quod detur benemerito, vel indigesti, secundum qualitatem recipientis, nisi pauper infalutam donet Diuiti, quod non elargiatur totum uni, quod pro alio nil remaneat, non totum ne auferatur facultas testandi, saltem de 4. aut 6. parte, vt per Doc. in l. si. C. de pac. Clar. §. Donatio. ver. 1. in fin. & ver. 8. & 9. neue Donator egenus fiat. nam ei non est succurrendum, qui in necessitatibus se posuit, l. si fideiussor. §. pe. ff. qui satisda. cog. l. 2. ff. si quis cauto. l. de die, §. si. C. de act. & oblig. l. bona fides, ff. de pos. idem dicitur de quolibet, qui data opera in aliqua alia necessitate se potuit. las. in auth. res quæ col. 6. C. de leg. & esset contra gradum charitatis primo succurrere alijs quam sibi: nisi esset tam pius, & bonus, vt omnia arbitraretur sterco- ra, præterquam lucri facere vitam beatam.

Quinto quotiescunque locus est rescindendæ non restituantur fructus cum re, sed res tantum: pluribus rationibus id comprobatur Gomef. d. tit. de empte. & vendit. sub num. 23. Cæpol. de simulat. contrac. col. 5. licet Bal. & Salyc. videantur esse contrarij d. l. 2. verum op. Gomef. est verior intellige primo, quando emptor bona fide emit, secus si mala fide, vel per deceptionem. Ius enim diuinum non admittit, vt contrahentes se decipiant, etiam infra dimidiam iusti pretij. Iodoc. Damheutrac. de subhasta. cap. 5. sub num. 25. 26. 27. & seq. Deceptisque, & non decipientibus iura subueniunt, cap. cum vniuersorum, de rer. permur. cum similibus. secundo intellige, nisi possessor per litis contestationem in mora constitueretur, l. coram, l. moræ, C. de rei vendica. Bar. in l. litigator, C. de fruct. & lit. expens. Alex. consil. 48. col. fin. volu. 4. facit Marant. de ord. Iudic. p. 6. membr. 10. & vlt. num. 9. Sed æquitate Canonica si mora incontinenti purgetur, excusat. Bar. in l. si insulam, vbi Alex. num. 9. & Crot. num. 71. Bero. num. 61. de verb. oblig. & quando incontinenti mora dicatur purgata, vi. Menoch. de arb. cas. 7. Centu. 2. nu. 3. Similiter iustum impedimentum excusaret. Menoch. Cas. 220. num. 47. cum plur. seq. Nec fructus essent restituendi quando vnus haberet rem alter pretium, vt per Gomef. in ratione tertia sub d. nume. 23. Nec quando in venditione adest pactum de retrouendendo: nisi ob renitentiam, vt in l. 2. vbi Doc. C. de pact. inter empt. & vendit. & hæc opinio æquitate fulcitur, & est tenenda, non obstantibus contradicentibus dummodo adsit bona fides, & Gomef. vbi supra sub num. 30. tenet non deberi gabellam ex contractu retro, dicam infra.

Sexto in hoc remedio, d. l. 2. C. de rescin. vendit. potest agi actione, ex contractu: sed etiam intentari officium Iudicis per Hip. de Marf. in Prac. cri. §. seq. col. 4. refert Gabr. d. conclus. 1. sub num. 5. Gomef. sub num. 22. versic. imo etiam, & potest in eodem libello peti, vel vt rescindatur contractus, vel suppleatur iustum pretium. Saly. d. l. 2. col. 3. in princ. Gabr. d. conclus. 1. cir. princ. vbi dicit esse in electione emptoris facere quod ei libet, uel rem restituere, aut iustum pretium supplere, Alex. consil. 107. volum 4.

Septimo remedium, d. l. 2. non durat semper, sed præteribitur. 30. annis. glo. in l. sicut in rem. C. de præscrip. 30. vel 40. anno. vbi Bal. & Gomef. d. rit. sub nu. 2. cir. fin. Balb. de præscr. 4. par. 4. par. 9. 20. Gabr. d. conclus. 1. sub nn. 108. vbi esse de mente Bar. & aliorum, ne rerum dominia stent perpetuo incerta. §. 1. instituit. de vsucap. At quando in subsidium ageretur contra tertium possessorem, secundum ea quæ sup. dicta sunt versic. & in hoc facio. tunc intra quadriennium agere debet, alio-

quin exclusus remaneret. Bal. Saly. & alij. d. l. 2. & Dida. var. resol. lib. 11. c. 3. in fi. tom. 2.

Octauo est aduertendum circa euictionem, quæ debetur in omnibus contractibus onerosis, l. libera. C. de senten. interloc. omn. iud. secus in lucratiuis. gloss. ord. in l. 1. vbi Odofr. Barto. & alij. ff. de euict. dicam inf. vnde si res empta euincatur ab emptore, euictio debetur, l. 1. & tot. tit. ff. de euict. c. fin. extra. de empt. & vendit. sed ista euictio respectu venditoris bonæ fidei, videtur magis sapere rigorem, quam æquitatem, sed quicquid sit euictio debetur. Gomef. d. tit. sub nume. 33. quem vi. quia in actu practico rem hanc luculenter explicat, & in tantum est verum quod & si pactum sit quod venditor non teneatur de euictione, nihilominus tenetur saltem ad pretium, vel ad extimationem rei, Gomef. vbi sup. versic. vnum tamen. nume. 34. vbi cir. fin. ait quod euictio debetur nedum pro tota, sed etiam pro parte rei euictæ pro diuiso, vel indiuiso, quia fit exumatio loci, & bonitatis eius, l. 1. ff. de euict.

Euictio autem in contractibus lucratiuis non habet locum regulariter. Gomef. d. nume. 35. vbi in donatione, & vltimis voluntatibus, in dote, & huiusmodi. num. 26. & 37. sed in practica attende, quod non debetur euictio antequam res euincatur per sententiam diffinitiuam. tex. est expressus in l. 3. C. de euict. sed pendente petitione illa debet intimari legitimo modo ei qui de euictione tenetur. vt latè per Gomef. vbi supra num. 39. cum sequ. quæ si non fuerit facta in prima instantia valebit in causa appellationis. Gomef. ubi sup. ver. ex quo infertur quæ tamen denunciatio potest per venditorem remitti, l. Herennius. ff. de euict. Gomef. loc. cit.

Hinc aduerte, quod si pendente lite fiat compromissum, & sequatur laudum per quod res euincatur, qui de euictione tenebatur remanebit liberatus; sibi imputet emptor. cap. damnum. de reg. iur. secus si compulsus vi statuti compromissum fecerit: nam tunc non excluderetur ab agendo de euictione. per Bar. & alios Doct. commun. in l. si victum. §. si compromiserit, ff. de euict. Gomef. d. tit. de empte. & vendit. sub num. 40. intellige dummodo notificari fecerit ei aduersus quem de euictione agi oportet de tali compulsione, vltra notificationem fiendam mota sibi lite in iudicio, vt sup. Bar. Bal. Salyc. Fulgos. & alij in d. §. si compromiserit. licet Blanc. de compromiss. quæst. 9. sub nume. 94. videtur tenere, quod nõ sit necessaria talis compulsio, sed quod sufficiat quod venditor sit citatus ad electionem arbitri faciendam, nec suspectus venditori eligatur. vltra alios quos adducit per Felyn. in c. fin. in fin. de re iud. tamen non dissentit, per ea quæ adducit q. 1. versic. Quæro an per hæc verba, licet conatur suam tueri op. & dicat sæpè practicasse in foro Patauino, sed ipsa Florentiæ vidi practicasse, quod nedum venditor fuit legitime citatus, vt supra, sed oportuit, vt sequatur declaratoria iudicis per quam apparere potuit de necessitate compromittendi, quamuis nimis rigorosa, hæc practica uisa fuerit, quo ad sententiã interueniendã, postquam statutum arctat ad compromittendum, eius dispositio intelligitur inesse, in pacto super euictione. per l. nemo potest. de leg. primo, & per ea quæ latè Blanc. adducit sub d. versic. contrarium. sed vi. sup. qualiter denunciatio sit fienda. & adde Dida. Couarru. var. resol. lib. 3. cap. 17. sub nume. 3. vbi que ad nume. 4. tom. 2. vbi pulchrè quod non sufficit scire, nisi legitime, quis certioreretur, nu. 8.

Verumtamen venditor pluribus de causis nõ tenebitur.

& vendit. sub nu. 3. primo si expresse remissa sit euctio. Secundo quando res fuit eucta absque denunciatione legitimè facta venditori, vt supra quamuis Didac. varia. resol. lib. 3. tit. 17. num. 6. & nume. 7. videtur velle, quod etiam sine denunciatione re iuste eucta, adhuc venditor teneatur, quando adest clausula, quod quocumque modo res euincatur venditor teneatur, tamen est opinio intricata. Tertio non tenetur venditor quando emptor non appellauit, Gomes. vbi supra ver. Secundo est. vbi ait fat esse appellasse, quamuis non fuerit prosecutus, per iura, & auth. ibi adduc. & si denunciatio minimè facta fuerit in prima instantia, vtique fieri poterit in causa appellationis, vt supra vers. euctio autem. Quarto quando pendente lite, vel sine lite emptor voluntariè cõpromittit. dic vt sup. vers. præced. Quinto quando per in prudẽtiam emptoris, vel iudicis res eucta fuisset. Didac. d. c. 17. num. 10. Sequitur Gomes. Sexto quando quis per Principem emptor compulsus fuit rem alteri dare, vel vendere l. Lucius, ff. eo. Septimo quando per restitutionem, & sic iure speciali, res fuit eucta, quia tunc agitur ad pretium tantum, l. minor. ff. eo. Octauo quando venditor scienter rem alteri obligatam vendit in scio emptore l. si matre. C. de iur. dot. Nono quando per vim emptor spoliaretur, l. fina. C. de act. empt. Decimo quando emptor culpa sua non præferi p̄t rem, vel cecidit ab ea. l. si dictum. §. si. ff. eo. de euct. Undecimo vt supra quãdo de possessore factus est rei petitor, l. si rem. ff. eo. Duodecimo quando venditor venit contra conventionem, l. si m̄cipium. eo. decimo quando emptor sciebat rem esse alterius, vt in terminis l. si nulla. ff. de hæ. vel act. vendi.

Sed re perempta, vltra iam dicta, dico quod cõtra emptorem, venditor agere non potest, quamuis opinio hæc sit disputata inter Panorm. in ca. cum causa. de emptio. & vendit. qui tenet, quod non ad rem, sed ad pretium restituendum, vel supplendum quando minus dimidia iusti pretij emit. Contrarium tenet Accurs. per glo. in d. l. 2. tenentis, hoc in casu rem esse tantum in obligatione, & non pretium. in qua controuersia Didac. varia. resol. lib. 2. c. 4. sub num. 13. circ. fin. tom. 2. tres distinctiones tradit. Prima est quod venditor deceptus vltra dimidiam iusti pretij reperempta sine culpa emptoris, emptor minimè conueniri potest, nec tenetur ad integram iusti pretij solutionem, & hæc opi. contra Abb. Secunda distinctio est quod re perempta absque emptoris culpa apud secundum emptorem qui eam emerat, & iustum pretium soluerat, emptor primus tenetur sup̄plere omnino venditori iustum pretium, c. lo cupletari. de reg. iur. Tertia est distinctio: nam emptore vltra dimidiam iusti pretij decepto, etiam re perempta penes ipsum absque tamen culpa sua, v̄ditor tenetur reddere emptori quod pluris iusti pretij ab eo receperit. Sed scias quod iura quæ dicunt læsionem adesse æquitate hinc inde læsis subuenitur, at iura quæ loquuntur de deceptione, tigre opus est, hic nota quod aliud sit remedium adhibere, cum æquitate aliud cum rigore. primo casu quælibet causa etiam colorata excusat, secundo casu non. Nam potest dari læsio absque deceptione, sed non potest dari deceptio sine dolo. vi. sup. sub nu. 2 17. vers. an autem cum vers. sequ. & ideo aduertè quod qui decipit semper in dolo præsumitur l. 1. §. dolum. ff. de dol. Cicer. in offic. quæ coactus, quis metu, aut deceptus

dolo promiscerit, secus quo ad eum qui alium lædit, quia præsumitur ignoranter facere, l. 1. ff. ex quib. caus. maio. vnde lædens non aduertit ad id quod facit. nimirum si dicitur lædens in puluere, & læsus in marmore scribit.

Verum enim verò est adeo latus euctiois cãpus, quod requireret amplum tract. vt fecit Caballin. hæc pauca, quæ magis congruunt materiæ æquitatis, & rigoris dixi cætera prosequere. per Fab. de Monte tract. de empt. & Caball. vbi sup. & Gomes. loc. cit.

Sed qualiter succurrendũ est ei cuius res ab alio fuit alienata, nam certum est quod talis alienatio ei nocere non debet. l. alieno. vbi Bal. C. de fur. l. 1. C. de vsucap. cum concor. & domino rei v̄dicatione, Publiciana, remedio possessorio succurritur, vel actione furti si scienter alienata fuit. l. liberam. C. quod cum eo. pulchre Af. de execut. §. 7. cap. 2 § 8. vbi sub nu. 4. & 5. dicit quod re perempta in subsidium ad pretium potest agi. Bal. in l. mater. tua. C. de rei vendic. Afflic. Decif. 369.

Sed tandem quæro an vendito equo fella, & fr̄gnum sint vendita, dic quod si nil dictum sit, & æquus cum eis ostensus emptoris fuit, attrẽto pretio, si ornamenta non sint pretiosiora æquo veniunt in venditione. Secus si ostensus fuit sine eis, cap. accessorium. de reg. iur. vbi limitant Doctor. quod accessorium non sequitur naturã principalis, quando est maius ipso principali. & facit institu. de rer. diuis. §. cum ex aliena purpura. & ad quæstionem istam tex. in l. ædiles. la secunda, ff. de ædil. edict. Bonacoss. in suo tracta. de equis. q. 24. 201. & 230.

Item vendita vacca simpliciter, vitulus latens intelligitur venditus secundum Gomes. tit. de emptio. & vendit. nume. 14. Sed non placet talis opinio, quia vendita ancilla non est venditus partus iam natus: nam indiuiduis sub vno pretio non continentur plures res nisi dicatur l. & si. vbi Bar. to. ff. de actio. emptio. & tantum est indiuiduum infans, quam anus. & vi. Bald. ad d. reg. in l. non dubium. C. de leg. Quid vendita domo an veniat ampanate gelosie, & similia, Borg. Decif. 9. p. 2. & conclude quod ea, quæ non sunt affixa non veniunt in venditione, nisi fuerint parata, vt perpetuo per mansura. l. Iulianus, vbi Docto. §. fin. ff. de actio. empt. l. cætera. §. hoc Senatusconsultum, ff. de leg. 1.

Sed numquid vendita domo, si in ea postea reperiat thesaurus, an sit emptoris, distinguitur aut est de recenti, & non venit, aut est de antiquo, & sit inuentoris, nisi Dominus temporalis manum apponat ad hoc vi. D. Ber. Caualea. Decif. 16. num. 15. & 16. & per tot. par. 2. cum ibi per eum adduc. & scrib. in §. Thesauros. Institut. de rer. diuis. vbi dicitur. Thesauros quos quis in loco suo inuenerit, Diuus Adrianus naturalè equitatem securus ei concessit, qui eos inuenerit, sed aduerte quod si domus erit conducta pars dimidia erit conductoris altera Domini. hinc dixi quod in terris Marchionatus Turriliæ & Sancti Stephani Principis Auriæ, cui omnia prædia tam vrbana, quam rustica soluunt certum quid nec vendi possunt sine eius licentia; & soluunt vltra fictus laudemia. S. E. inuentor Thesauro debet habere dimidiam, & alteram Princeps vt Dominus directi per eundem tex. dict. §. Thesauros. ibi. At si quis in alieno loco non data ad hoc opera, sed fortuito inuenerit dimidium Domino soli

li concessit, & dimidium inuentori; & quæ sequuntur.

* Præterea multum differt emere rem ad corpus vel ad mensuram: nam qui emit ad corpus, tenetur tam de rigore quam de æquitate pretium ad ratam restituere, Castr. in l. 2. cir. med. C. de peric. & com. rei ven. & dicitur ad corpus etiam quod sint multe res, sub vno tamen pretio Couarr. pract. cap. 3. per tot. vbi ad mensuram quando pretium factum est ad rationem tanti pro stario, vel pro pertica. Sed si dictum sit vendo ceterum statoria terra pro seutis mille tunc dicitur ad corpus non obstante numeratione tot statorum, vt per Couarr. ibi. & per Bart. in leg. Iulianus. §. si quis ita de act. empr. pulchre Gomez. d. tit. de emptio. & vendit. nu. 16. Si venditur ad corpus, venditor non cogitur tradere tot iugera, seu tot statoria, quot instrumentum dicit sic Bart. in d. Iulianus. §. si Titius de actio. empr. Bart. Rubr. C. de contrahen. empr. & vendit. Fabia. à Monte. eod. tract. par. 6. nu. 20. idem in tract. de finib. cap. 88. Old. confi. 197. Gomez. eodem tit. nume. 16. Couarr. variat. resolut. cap. 3. sub nume. 7. versic. vñ decimo car. 44. Viui. Decis. 231. libr. 2. Caualeca. Decis. 6. p. 2.

Secundo casu quando res uendita est ad mensuram, venditor est obligatus, manu tenere emptori quantitatem mensuram de qua in instrumento, vt cõ. tenent supra dicti Doct. quia sic equitas & rigor postulant quamuis contrahentes fidem adinuicem bonis verbis præstant, & malum est, malum est, dicat omnis emptor, & cum recesserit gloriabitur prouer. c. 19. verum est quod quando uenditio est facta ad mensuram, non dicitur perfecta, nisi demum secuta mensuratione tex. est in l. si venditio. §. in libro vbi Bart. ff. de pericul. & commo. rei vendi. Fab. d. tract. part. 6. Anch. reg. quæst. 18. lib. 1. & est communis opinio Benintend. Rott. Bono. Decis. 29. & 30. vbi quando reperitur mensura minor pretium ad ratam restituendum.

Qualiter autem terra sit mensuranda trad. Bart. in l. 1. & ibi Cepol. de verb. sign. Fel. in cap. quia col. ult. de præscr. ubi an debeat fieri per terram, sicut mensuratur alluui. Bart. magn. tract. composit. si suus est ut in dubio reuocant nonnulli. De Alluui. ad cuius intelligentiam opus esset Regulis Mathematic. & Geometric. & de quibus latissimè per Georg. Vall. placent. dicto tractat. De rebus expetendis, & fugiendis lib. 14. per tot.

Quid si uendatur ad numerum, utique equitas requirit quod siue excessus sit, siue deficientia in numero pretium & res adæquentur. l. non sunt liberi. ff. de sta. ho. l. testamentum. C. qui testa. fac. poss. in propof. Signorol. consil. 17. & de defectu in no. dicam sub nu. 371.

Et ultimo scias quod si quis emit cum pacto de retrouendendo uenditori simpliciter, dum modo in contractu uterque emit & uendit pro se suis hæredibus, & in fine adsit clausula obligantes. etc. nam hoc casu uenditor poterit agere contra tertium possessorem, & hanc op. uti aquiret magis com. receptam & ita pluries fuisse iudicatum testatur Caualeca, Decis. 16. num. 7. 10. & 30. par. 2.

IN CAUSA DOTIS ÆQUITAS LOCUM HABET.

255

Ni causa dotis equitas summo peregrinet est enim causa dotis quasi pia Bald. Nouell. de dot. p. 6. p. priuil. 44. nu. 2. & non consideratur tantum quod persona sit fertilis, sed extenditur æquitas etiam ad mulierem sterilem cui priuilegia dotis competunt Doct. in l. 1. ff. solut. matr. Lap. alleg. 101. sub num. 16. unde causa dotis est ualde fauorabilis, ac utilis Caph. consil. 384. num. 14. vol. 4. Dotisque per multa traduntur priuilegia à Bal. Nouell. eo. trac. inter quos hoc præcipuum quod in ambiguis semper pro dotibus iudicandum est. l. in ambiguis de reg. iur. & tam in procedendo quam in iudicando Bal. Nouell. de dot. p. 9. pri. 1. & si reperiatur gloria facere contra dotem, & opinio Doct. sit in contrarium & sic pro dote, tunc attenditur opinio que fauet dote. Negusant. de pignor. & hypothec. 1. membr. 5. par. sub nu. 32. in mo fauore dotis satis est habere opinionem unius Doctores, secundum Nat. consil. 3. col. 2. & sufficit etiam allegare in materia dotis, hoc ad speciale in dote, ut ait Castr. in l. 1. ff. solut. matr.

Et quando filia est ab hæreditate exclusa, æquitas ei succurrit, vt concederetur dotari se faciat, saltem vsque ad quantitatem legitimæ, stante statuto quod stantibus, masculis femina excludatur, vt in multis partibus, & Florentie. lib. 2. Rubric. 130. Nam licet statutum non dicat illam competenter dotari, tamen subintelligitur quia legitima iure nature debetur in bonis ascendenti. l. cum ratio. ff. de bon. damnat. & est omnium sententia in l. in quartam. ff. ad Senat. sc. Trebell. & dos succedit loco legitimæ secundum Doctores dict. l. in quartam & per Caualeca. Decis. 8. p. 3. vi. Crass. ult. volunt. §. legitima. q. 7. Camege. tra. de doti. 26. quæst. p. 5. Et si pater erga filiam sanguine proprio obliuiscatur, & charitas paterna careat, hæc irrationabilis, & inhumana uoluntas, debet reduci ad æquitatem. l. maximum uitium. C. de liber. præter. Theaur. Decis. 192. nume. 16. Sed non constituto de odio paterno, vt plus filia consequi possit, quam à patre in dorem ei assignatum fuit Castr. consil. 275. sub nu. 6. in fi. par. 1. cui Castr. in materia statutorum Florentie credendum est, fuit enim vnus ex compilatoribus. d. statutorum & firmat hanc opin. per text. l. fi. C. de curat. furios.

* At si statutum mandat prius filiam dotari, & postea excludat illam stantibus masculis tunc dos succedit loco legitimæ, secus si statutum prius illam excludat, deinde mandat dotari, quia hoc loco dos non succedit loco legitimæ Caualeca. d. Decisio. 8. nu. 10. p. 3. & Decis. 32. nu. 25. par. 4. & Decisio. 12. nu. 30. ca. 4. par. effectus huius differentie erit, quia primo casu filia iam dotata poterit supplementum legitimæ petere cum dos succedere debeat loco legitimæ ergo non debet esse minus legitima. Secundo casu non potest, nisi constituit de odio paterno, quia etiam æquitate suadente agere potest ad supplementum, & illa transmittitur ius ad hæredes vsque ad 30. annos vt pluries Florentie ita iudicatum fuit, ulterius in hoc secundo casu quando scilicet dos non succedit loco legitimæ, quod si pater adeo exiguum dotem filia assignauerit

uerit attentis suis facultatibus, ac dignitate, & filia valde laesa reperitur in dote, tunc etiam non confito de odio paterno, tamen adhuc ad supplementum agere poteris usque ad legitimam ut per Doctor. in l. 2. C. de rescin. vendit. & tot. tit. de inoffi. dor. l. si ex causa. §. in dotis. ff. de minor. Bald. Nouell. priuil. 42. Phanuc. de Phanuc. com. de lucr. dotis glo. 10. sub nu. 22. qui dicunt mulierem adiuari ignaram habens magnum patrimonium, si totum in dotem dederit, quia si ultra dimidiam congruentiam dotis ascenderet adiuuaretur tali remedio. l. 2. C. de rescin. vendit. Bal. Nouell. d. priuill. 42. p. 6. Phanuc. d. glo. 10. nu. 21. & seq. vi. Bart. in illa vulg. quaest. incip. mulier habens amplum patrimonium.

256 Hinc est alia questio satis ventilata per Bar. in l. si post dotem, ff. solut. matrimonio secutum ab alijs passim. Nunquid filia dotata in testamento Patris in centum, si in matrimonium copulata fuerit, si minus in quinquaginta, si monachatum susceperit, nunquid, etiam centum habere debeat ingrediendo in monasterium, & resolutiue dicitur quod non, quia satis esse videtur quod in aliquo sit dotata: quia nemo tenetur plus bene facere in hoc proposito, vt 45. distinct. de Iuda. 23. quaest. 5. c. ad fidem, & quam plura adducit Dec. consil. 426. num. 2. & vi. Capic. Decis. 104. & pluries a diuisa Florentia fuisse iudicatum, Non obstant rex. l. qui liberos, ff. de rit. nupt. & alia adduct. in hoc propos. per Bald. Nouell. tract. dot. par. prima num. 9. qui tenet quod multo plus esset dotanda viro qua spiritualiter nubit, per l. obligamur, §. lege, ff. de actio. & oblig. quando quidem matrimonium spirituale, sit fauorabilius, carnali. Apostol. Corinth. cap. 7. ibi igitur & qui matrimonio iungit virginem suam bene facit, & qui non iungit melius facit, & vi. Campegi. de dot. par. prima, quaest. 30.

Quoniam rerum quod intenta dispositione diuinarum legum, quo ad statum, certe virginale, est melius, & intenta pietate deberetur maior, dos sed dispositione legis humanae, quando non disputatur de voluntate patris, sed sumos in claris. lex fauet voluntati patris, vt sufficiat quod de re sua ipse statuit. §. disponat. in authent. de nupt. secus si tale legatum de 50. quando filia monasterium ingrederetur, non ascenderet ad suam legitimam: quia ipsa agere posset ad supplementum, tex. glo. & Docto. in l. in quartam, ff. ad Trebellianic. & iam dixi supra versu. At si statutum proxime antecedenti, nisi per statutum expressa prohibita fuerit, secundum Bal. in authent. res qua, C. commu. de leg. Ioan. Dilect. de art. testan. Caut. 12. nume. 14. Menoch. de arb. cas. 149. verum non obstante rigore statuti, quando non esset sufficiens pro alimentanda puella, & patris bona paterentur augeri, tunc filia audiretur agendo quarela in officioso, ita praeualente aequitate. Crass. vltim. volunt. §. legitima, q. 3. nu. 8.

Quinimo pacta praedicialia mulieri contra fauorem dotis non valent. Thesaur. Decis. 230. vbi ait non officere in foro poli iuramentum, ex quo contra ius, & bonos mores. per ea qua supra dixi sub nume. 240. & pacta contra substantiam, & priuilegia dotis regulariter non tenent l. quarta, ff. de pact. dot. l. Iulianus, ff. de iur. dot. l. si pater mulieris, eodem titu. Bald. Nouell. d. tract. par. septima, priuill. 44. idem priuill. 11. vbi limitat. plur. mod.

Mulier namque est priuilegiata, quia non va-

let renunciare, nec obligare se resque suas, nec fideiubere, nec in iudicio comparere, vt per Dec. in l. femina, vbi latissime de reg. iur. Doct. in l. 1. & 2. ff. ad Velleia. l. antiquata. & in auth. si qua mulier. C. eo. Thesaur. Decisio. 222. & 227. & possuntque bona feudalia, item subiecta fideicommissio accipi ad effectum constituendi dotem congruentem, non obstante renuntiatione. Bald. Nouell. d. tract. p. 5. priuill. 17. Thesaur. d. Decis. 192. per tot.

257 Et quamuis mulier nupta, & dotata non valeat amplius petere, vt dotetur, vt puta quis reliquit certum quid pro maritandis puellis de sua agnatione, si prius puella maritabitur, & a patre dotata, vel ab alio fuerit, antequam agat ad dotem legatam, vt supra, videtur exclusa. intellige quando dos officio iudicis tantum constituitur Barto. in dicta l. obligamur. §. lege ff. de actio. & oblig. sequitur Ias. in dict. l. de alimentis, sub nume. septimo, Cod. de transact. quem omnino vide. & si filia nupserit viuente patre, & eo inscio, nihilominus pater tenetur, & compellendus est eam dotare (dummodo ante 25. annum non nupserit) quamuis virum diuitem duxerit. Capel. Tholoff. & ibi Auffer. addit. Decis. 289. & Decis. 290. vbi quo iure, & coram quo pater cogi possit, & ibi quoque de fratre. lex enim animaduertit, quod si pater non curauit termino 25. annorum nubere filiam, quod filia de se nubi possit effecta maior 25. annorum, & sit imputandum patri, est glo. in capit. fin. 32. quaestio. secunda licet Bart. in d. leg. obligamur contrarium tenere videtur. Sed op. Bart. posset habere locum quando filia familias minor nupserit nimis festinanter, verum contra Bart. est glo. in d. l. obligamur, & est co. vt per Constant. Roger. de dot. arg. dos a quibus sub nume. 22. vbi in fi. & nume. 23. videtur distinguere quando filia nupsit indigno quod pater non tenetur dotare per glo. in capit. de raptoribus. 36. quaestio. prima. Secus si digno nupsit verum quicquid sit, pater tenetur saltem alere illam si viro inopi filia sine patris consensu nupserit, in minori vel maiori aetate per leg. vel necare, ff. de liber. alien. & dixi supra sub num. 118. cum sequen. Doctor. in authent. res qua. Codic. c. m. de leg. nullo enim modo pater potest se exonerare a dotando, vel ab alimentando filiam aegnam: nam nubere magis expedit quam vri, & sic non datur opera rei illicitae. Apostol. 2. Corinth. capit. septimo & si vir forte erat discolor, alligatus uxori meliorem vitam ducet in tantum quod meretricibus, quandoque (non de iure quia obstat. leg. com. missum. Codic. de adult. sed ex pietate quadam) permisum est liberare damnatum poena capitali, si damnatus eam in uxorem ducat. Add. ad Clar. quaestio. 98. num. quarto vbi procedere in raptore puellae ex Boer. Decisio. 217. nume. 20. Sed de iure hoc non potest fieri quia aperta esset via liberandi saepe condemnatos Iac. de Beluif. in sua pract. titu. de iniur. num. 33. verum Principes quandoque hoc facere ex causa, non erit inconueniens, maxime pro saluanda anima damnati & meretricis. vi. Tiraq. de pen. temper. caus. 56. & qua infra dicam sub nu. 259. versu. Hinc.

258 Praeterea fauore dotis, & ad euitandos circuitus mulier pro dote sibi cautanda, & assignanda vergente viro ad inopiam agere poterit contra tertios possessores Bar. in l. si constante quaest. 7. ff. sol. mat. pign. & hypothec. i. membr. 5. part. princ. nu. 29. Bal. Nouell. d. trac. de dot. par. 7. priuill. 18. & 24.

Theſaur. Decifio. 207. vbi videtur diſtinguere an mulier fuerit vigilans, ante executionem ſcedam in bonis viri ad inſtantiam creditorum, nam tunc opponendo ante executionem obtentam poterit experiri de iuribus ſuis, & etiam agere contra tertios poſſeſſores ſcilicet in ſubſidium, ſecus poſt mortem viri vt per ſupra dictos Doctores. loc. cit. & alios omnes in dict. leg. ſi conſtante ſolut. matrimon.

259 Similiter mulier poterit in ſubſidium venire aduerſus poſſeſſores rerum extimatatum in dote datam Negulant. de pign. & hyp. d. 1. membr. 5. part. ſub nume. 40. prop. ſin. ver. & ideo puto, quamuis maritus ſit illarum Dominus, & illas vendere, & alienare poſſit ſtante extimatione. leg. plerumque §. ſi ante vbi gloſſ. ff. de iur. dot. & ad prædictam opinionem vi. tex. in l. in reb. Codic. de iur. dot. ubi Bald. nume. 9. diſtinguit, & Bald. Nouell. d. par. 7. in priuil. 23. in ſin. At ſi dos conſtituta fuiſſet in pecunia & domus data pro pignore, cum pacto quod ſi dos non ſoluatur liceat marito vendere domum & pactum hoc fuerit factum ante matrimonium & domus conſtante matrimonio vendita ſit deinde viro vergente ad inopiam, vxor agat contra hunc tertium poſſeſſorem Hypothecaria ipſa obtinebit, primo quia d. domus erat in bonis patris qui eſt obligatus dotare filia, & illius bona ſunt tacite obligata quauis reuocabiliter & virtute ſtatuti Florentini Rubr. 130. §. multa mulier videtur expeditum libro 2. quo caſu ſuccedit in propoſito, id quod diſtinguendo Bald. dicit in d. l. in rebus ſub nume. 9. Cod. de iur. dot. Nam ex quo ipſa d. domus erat quaſi domina vt pro dote promiſſa viro assignata, videtur quod rei uenditione agere poſſit, contra tertium poſſeſſorem per Decifio. d. leg. in rebus.

Secundo quia in inſtrumento aſſignationis dotis maritus hypothecauit omnia ſua bona in caſu reſtitutionis dotis, tam præſentia (quam futura) ideo cum dos in pecunia promiſſa non fuerit ſoluta ſed ei data d. domus inſolutum, illa domus tranſiit in dominium viri, & per conſequens mulier acquiſiuit in ea hypothecam, qua incipit à die promiſſionis dotis, & non à tempore ſolutionis l. aſſiduis. C. qui pot. in pign. & l. i. eo. tit. Bal. Nouell. par. 8. priuil. 21. Sicuti dicitur de re extimata in dote data, nam de ea dicitur facta quedam emptio. l. plerumque §. ſi ante. ff. de iur. dot. Bald. Nouell. vbi ſupra ad quam in ſubſidium vxor agere poteſt cum maritus non ſit ſoluendo per ſupra dicta verſi. præterea & uer. Similiter ſub nume. 258.

260 Sed contrarium videtur eſſe uerius: nam dos præſuppoſito quod ſit data à patre qui tenetur dotare filiam, uel à fratre qui in ſubſidium etiam ipſe tenetur dotare ſororem per glo. co. approbatam in l. cum plures §. pe. ff. de admi. tut. maxime quando ſoror legitimam non habuit in bonis paternis Bart. in l. quaſitum. ff. ubi pupill. educ. deb. Cyn. poſt glo. in l. non omnis. C. de admi. tuto. alioſq; allegat Io. Campeg. tract. ſuo. de dot. arg. 23. & eo magis ſtante alleg. ſtatuto Flor. unde ſi frater dotauit ſorore remanet ſolutus à tali onere, §. 1. Inſtitu. quib. mo. toll. oblig. gloſ. in l. ſi cum dote. §. 1. ff. ſolut. matr. & vice uerſa uir recipiendo dotem quo uis modo, ad reſtitutionem tenetur, l. ſi conſtante. l. ubi adhuc. l. in rebus. ff. ſol. matri. Et hoc ſequitur quod domus prædicta quando ante matrimonium fuit à patre uel à fratre obligata pro

dote in pecunia, quod penes d. mulierem, non remanſit, cum non fuerit data pro fundo dotali ſecundum tertios ſcrib. in l. 1. ff. ſolut. matrimon. ſed quaſi pro pignore ut infra dicitur, & ideo una & eadem res non poteſt diuerſo iure cenſeri, ſe. non omnis. ff. ſi cer. pet. & ad hanc op. vi. Conſta. Roger. d. tract. arg. 3. nume. 11. car. 355. ubi res extimata in dote data non efficitur fundus dotalis, quod autem fuerit conſignata loco pignoris apparet ex pacto, & facit in puncto Alex. conſi. 156. uolum. 6. Rot. Genue Decif. 54. nu. 3.

Et cum fuerit promiſſa d. domus ante matrimonium non aſſumpſit nomen dotis, nec ſtrictè nec largè quoniam vbi non eſt matrimonium ibi non eſt dos repeten. in Rubric. & leg. prima, ff. ſoluto matrimonio, & qui tenebatur dotare mulierem illud pactum adiecit domui ſue. iux. l. in re mandata. C. mand. uidelicet quod ſi dos non ſoluatur in pecunia domus à viro vendi poſſet vnde ante tempus matrimonij iã domus hoc pacto effecta fuit alienabilis & hac conditione. Qui futurus erat maritus acceptauit quo caſu ſuccedit quod res ſemel ab initio, & tempore habili effecta alienabilis ſemper durat alienabilis. l. cum pater. §. quindecim de leg. 3. Curt. iuni. conſi. 4. nu. 23. p. 1. dixi in prima part. ſub nu. 247. & ſeq. iux. primam impreſſionem facit. l. alienatio. ff. de contrahend. emptio. Crauet. conſi. 202. num. 3. & maritus quando alienauit dicitur feciſſe tanquam procurator dantis illam domum vt vendere poſſet pro ſatisfaciendo ſibi de dote in pecunia promiſſa Ioseph. Ludo. co. conſul. quaſtio. 30. Rolan. conſil. 55. num. 42. uolum. 3. nam venditio denominatur à dante licentiam vendendi, & non a vendente. le. profectitia. ff. de iur. dot. & hoc videtur importare licentiam alienandi datam.

Secus ſi tale pactum poſt matrimonium factum fuiſſet quoniam d. mulieri ius in illa domo competeret in ſubſidium per ſupradicta, & dato quod etiam in caſu ante dicto ex quadam æquitate cum vir non eſſet ſoluendo ipſa in ſubſidium aduerſus tertium poſſeſſorem venire poſſet, hoc limitatur verum, quando qui dotauit, non habet modum iterum dotandi eam: Quoniam qui tenetur dotare iure natura, & ſtatuta. non autem diſpoſitione hominis ſi culpa ſua dos pereat tenetur reſpondere: d. leg. cum plures. §. penult. ff. de admi. tut. Ioan. Campeg. de dot. part. ſeptimo ar. 15. 23. & 26. Bartol. in authent. res qua Codic. commu. de legat. idem in leg. ſi cum dote. §. ſi poſt. ff. ſolut. matrimon. & Bald. in leg. in rebus. ff. de iur. dot. & ſibi imputent ſi tale pactum ſuper domo ſua fecerunt vt à viro alienari poſſet caſu quo dos in pecunia numerata non ſolueretur, & male mulieri pro dote prouiderunt, & ideo ipſi tenentur Capell. Tolof. Decifio. 289. Bald. in leg. ſin. colum. tertio Codic. de dot. promiſſ. leg. prima Codic. de petic. & commo. rei vendit. leg. qui occidit. §. hac quoque. ff. ad leg. Aquil. capit. damnatum de regul. iur. in leg. & ſic habes caſum in quo mulier non acquirit hypothecam in rebus qua ad manus viri perueniunt, quod nota limitarem quando conſtante matrimonio domus data fuiſſet cum clauſulis importantibus traditionem & ita recepta fuiſſet à viro, non obſtante d. pacto ab initio de quo ſupra quia tunc vxori hypotheca fuiſſet acquiſita leg. ſi conſtante. ff. ſolut. matrimon. leg. prima ff. de iur. dot. leg. aſſiduis. Codic. qui pot. in pign.

in pign. facit Bald. Nouell. p. 8. priuileg. 34. 35. 36. & 37. &c.

Insuper in causa matrimoniali æquitas locum habet Caphal. consil. 570. num. 33. vol. 4. Nam mira quidem res est matrimonium, quo uera amicitia conflatur, quo uerè nascitur homo ab immortalis Deo permissa societas, inter uirum & femina, unde ex pari consensu, uterque alteri, se ipsum debet, connexio sanè, neque in temporis, neque rerum clade dissolubilis, Sanctum ab officio nomen habet: eo quod circa prolem sit magis officiosa patens: licet pater sit author generis uxor prudens, casta humilis, lecto fida satis secum affert dotis.

Hinc proles censetur legitima, & suscepta tempore quo com muni opinione matrimonium putabatur validum esse, etsi non erat. capit. 11. ut qui fil. sint legit. & c. ex renote eo. Lap. alleg. 89. nu. 9. & vi. inf. nu. 295. in fi. & causa matrimonialis dicitur pia, & cum fauorabilis, & æquitate tractanda est, & contra facientes, opposcentes, & repugnantes ei rigorosè procedendum est, & Florentiæ bis seruare uidi contra reuocantes desponsare uirgines quas prius polluerant & illos condemnare ad triremes, sed pœnitentia ducti desponsauerunt illas & ita liberati fuere, nam quandoq; ad bonum finem & pro bono pacis ita per indirectum perducitur res ad suum directum, & certum est quod qui stuprauit puellam, de iure tenetur illam ducere in uxorem, vel saltem dotare tex. in cap. 1. extr. de adulter. secus forte si non conuenerit fuisse uirginem secundum Damasc. Reg. Cano. 111. Sed quia matrimonium debet esse liberum Maria. Soc. consil. 3. incip. circa presentem par. 1. Corn. consil. 129. licet lit. c. par. 4. c. 1. de sponsal. nec ualet si fiat clandestina, & contra Form. Concil. Trident. De reformatione matr. sess. 24. ideoque aduertant Principes quoniam dotatio sola, non reparat, inter nobiles futuris scandalis, & propterea bene fit si nolunt ducere in uxorem ut condemnentur stupratores, & defloratores uirginum ad triremes vi. quæ supra dixi ante nu. 258.

Sciendum quoque est quod pœna l. 2. C. de secund. nupt. hodie talis rigor cessat quia solum mulier perdit legatum à viro ei factum super existentibus filiis ex dicto primo viro secus si non extet, etiam quod intra annum luctus ipsa secundo nupsit per Doct. d. l. 2. & pulchrè Caualea. omnes allegans. Decisio. 29. sub num. 66. & sequen. part. 3.

ÆQUITAS IN CAUSA matrimoniali. C. IV.

Inter socios æquitas seruatur ex causa societatis pulchrè Caphal. consil. 483. num. 30. volum. 4. dixi supra num. 246. Nam inter socios Iudex pro bono pacis studere debet, multum enim prodest ista clausula pro bono pacis de qua per Bartol. in leg. arbitratorum. ff. pro soc. æquitas ergo inter socios suadet ut lucrum, & damnum æqualiter diuidatur, nisi aliud inter eos conuentum sit. le. secundum naturam de reg. iur. & de hoc amplissime tractauit Bart. in suo tract. de duob. fratrib. & postea Petr. de Vbald. & Doct. omnes in l. si duobus. §. nec inter fratres. ff. pro soc. & qui omnia

contingentia in materia societatis tangere uellet nunquam esset dare finem.

* Sed in proposito Brachly Regij hoc tantum dicam quod socius pro socio non tenetur ex causa delicti d. leg. cum duobus §. fin. & l. sequen. ff. pro soc. Petr. d. Vbald. d. tract. part. 8. num. 6. 7. & 8. æquitas enim non patitur, ut alteri per alterum iniqua conditio inferatur. leg. consulto. ff. quem. testam. ordi. & temeritas unius ex socijs alteri prudenti nocere non debet, sed pœna debet suum sequi authorem ut dixi in 4. part. sub num. 254 leg. respiciendum. leg. sancimus. ff. de pen. Pe regr. de iur. fisc. libro quinto nume. 29. Nisi ex causa societatis altero socio adhærente delictum per unum ex eis commissum fuerit per ea quæ dixi nume. 165. part. 4. & per Petr. de Vbald. loc. mox cit. d. p. 8. q. 23. 24. & 25.

Et quoniam supra parte secunda sub nume. 259. & par. quarta nume. 370. nonnulla scripti in materia sociorum & societatis, hic pertransio ad alia, & dico quod ad hoc ut æquitas locum habeat tria requiruntur primo quod bona fide sit contracta societas, secundo quod fiat æqualiter, tertio quod sit licita negociatio & ad hoc ut sit licita, tria pariter requiruntur, primo quod capitale subiaceat periculis quemadmodum & lucrum debet dependere à futuro & incerto euentu, secundo quod lucrum & damnum sint communia ad ratam tertio quod labor, & industria unius compensetur cum pecunia alterius, & econtra ut latè per Carbo. tract. de restitut. omn. rer. quæst. 54 per tot. ubi trad. regulas, & Doctrinam, Doct. utriusque iuris, & R. Theolog. præsentim S. Tho. Nauar. Siluestr. Sor. Bald. Angel. & alios, inferens ad multa, & quid de mulieribus negociationi præpositis ut in Alemania, ui. Petr. de Vbald. d. tracta. & Decis. Rott. Genuæ ubi casus in facto occurrentes traduntur.

Tandem nota quod in socijs criminis facta restitutione rei furatæ ab uno, ipse ratam ab alijs repetere minimè poterit Couarru. uariar. resolutio. de reg. iur. §. 12. nume. secundo car. 715. totum primo dolus, & fraus nemini patrocinari debent, & culpa culpam non damnat. l. si duo. ff. de dol. mal.

* Et in hac materia licet supra dixerim quod in contractibus nominatis, re amplius non integra, non est locus pœnitentiæ, sed agitur ad interesse, text. cum gloss. in leg. cum mota Codic. de transact. tamen in contracta societatis, hæc tacita conditio continetur, uidelicet si mihi seruentur promissa leg. si conuenerit ibi Bald. & Salycet. not. ff. pro soc. Ancharan. Reg. quæstio. 68. part. secunda nume. septimo quæstio. 58. nume. 10. par. 3. faciunt quæ supra dixi num. 241. & 242. & sequen.

Regula autem prædicta quod in contractibus nominatis sit locus pœnitentiæ procedit in ijs quæ fauorem pœnitentis tantum respiciunt, & in delictis quo ad forum poli, 1. quæstio. septima si quis, & in foro exteriori re integra ut dixi, & in solo cogitatu ut declarat Damasc. Reg. Cano. 101. Sed quoad delicta, dicam infra nume. . .

Cæterum in materia communionis ui. quæ infra dicam sub nume. 263. uerf. Nemo cum uerfic. sequen.

AEQUITAS INTER VICI-
nos. Cap. V.

262

Inter vicinos aequitas locum
habet, l. 1. §. permittitur, ff. de
aqua quot. & aestiu. Soc. iu-
nio. consi. 16. nu. 16 par. 1. vn
de bene dicitur alter alterius
onera portamus, Capol. de
Urba. praed. c. 12. in princip.

Hinc vicinus vicino aditum praestare tenetur si
per aliam viam transire non potest, not. glo. in l.
per agrum, C. de ser. & Flor. in l. Diuus, ff. de ser.
rust. praed. vbi fas est ire per agru n alienum inui-
to domino, qui exponit fas, id est aequum, sed a-
quius est quod si teneor inuitus aditum praestare
meo vicino, vt saltem in loco minus damnofo, id
onus patiar. & mihi soluatur talis commoditas, l.
si locus, ff. quem. ser. amitt. vbi Oddofred. Bar. &
Aret. cum alijs: nam qui in uno grauatur in alio
est relinendus, l. eum qui, ff. de in iur. auth. contra
qui propriam, C. de non nu. pec.

Et iuris & aequitatis est, vt mihi seruitus reser-
uetur, & commoditas, quam facio vicino mihi
salua sit. Bald. in l. in vendendo, ff. de contrahen.
empt. Gomes. eo. titu. sub nu. 51. inferens. Quod
deficiente via eundi ad aliquem locu publicum,
vel religiosum, multo magis cogitur vicinus pra-
stare ius eundi per agrum suum intellige, vt supra
soluto pretio, infert etiam quod pro loco pio vi-
cinus cogitur vendere agrum. Soc. reg. 530. intelli-
ge sane vt ibi, & ad alia plura Gomes. infert quae
consulto omitto. vi. quae sup. dixi sub nu. 255. &
vi. Boer. Decis. 322. add. ad Afflict. Decis. 265. nu.
113. Caualea. multos allegans. Decis. 3. sub num.
41. p. prima Capol. late de ser. vr. praed. Rubr. de
itiner. & actu. & de ui a quae omnia de aequitate
procedunt.

Perterea vicino de aequitate permittitur ius re-
tractus, vt si vicinus alienare velit, magis vicino
quam non vicino alienet, licet de stricto iure id
procedere videtur propter l. in re mandata, cum
simil. C. manda. Tiraqu. de retract. consanguin. §.
35. glo. 1. at ius congrui aequitatem sapit Calder.
consi. 21. in fin. & ideo contra clericos, qui nomi-
ne proprio acquirunt retractus locum habere de-
bet, secus quando nomine ecclesiae, aut Rehorie
conuentus, vel monasterij. late Marant. De ord.
iudic. Disputatio. 8. sub nu. 23. qui omnino in hoc
propos. est viden. vbi ex professo hunc articulum
explicat vltra Tiraqu. loc. cit. & Benedell. de iure
probomyseos, §. vlt. modo non refert quod istud
ius proueniat a stricto iure: nam non est illius spe-
ciei, vt sit contrarium aequitati, sed aequitas, cum
stricto iure concurrere potest. Tiraqu. d. §. 35. gl. 1.
nu. 3. & 4. & equitas vt mox dixi suadet, vt magis
vicino quam alteri vendatur, pro eodem pretio,
sed iusto l. quicumque la 2. C. de omni agr. Deser.
lib. 12. & in c. quoniam 12. q. 1. Fel. in c. que in ec-
clesiarum, col. 19. de constit. vbi not. in rebus con-
263 fiscatis alienandis: quia aequum est quod fiscus
potius vedat vicino, aut consorti, quam alteri ex-
traneo. Na in Prouerb. dicitur melius est vicinus
iuxta, quam frater procul, licet quandoque melius
sit habere fratrem praesentem, quam molu vicinu
& aliquando absentia fratrum est pax domus, pre-
sentia vero est dissensio mei, & tui, vt dixi in l. p.
Hoc equidem ius retractus fuit introductum pro
pacanda viuendi ratione, ne durus extraneus detur
pro vicino alicui inuito, vt ait Benedell. d. tracta.

protomyf. in rubr. sub nu. 15. & iure retractus di-
fensiones submouentur, & pax seruat, & tenet
esse etiam de iure Potificio diuino, imperiali, sta-
tutario, & consuetudinario, vt per Marat. in prac.
disput. 8. & si id debetur vicino quanto magis co-
sanguineo Benedell. loc. mox cit. ui. infra sub nu.
282. ver. insuper.

* Nemo quippe tenetur inuitus recipere in com-
munionem quenquam, alioquin communio partu-
riet discordias, l. in re comuni. vbi Flor. ff. de ser.
Vrb. pre. not. in l. 2. ff. quan. & a quib. 4. par. & id
non obstante dispositione testatoris, etiam quod
quis stare in comunione iurauerit. Marf. singu.
9. Spec. de libelli concept. §. ad huius articuli, ver.
sed pone. nam respectu vinculi iuramenti illud in-
telligitur, rebus stantibus, de quo sup. dixi sub nu.
240. Respectu vero dispositionis testatoris si man-
dauit sub pena priuationis haeredibus suis, vt stet
in comunione, tunc qui erit causa separationis
ipse priuabitur, c. damnum, de reg. iur. l. quod quis
sua culpa sentit sibi imputet. Sed si causa ab vtra-
que parte euenerit, & sit legitima & forte aliunde,
quam ab ipsis prouenerit, tunc iudicis arbitrio erit
providere. plura enim sunt negotia, quam vocabu-
la, l. natura, ff. de praesc. verb. saepe nascuntur diffi-
cultates ad quas si testator animaduertisset, nequa-
quam, ita disposuisset, ideo id quod aequum est se-
quimur, l. in omnibus quidem de reg. iur. nec pra-
sumendum est testatorem voluisse post mortem,
quod in vita noluisse, & dum modo in contem-
ptum testatoris haeredes non dissentiant quis non
essent priuandi maius est enim contemnerere, quam
non parere, vi. supra p. 2. sub nu. 307. & id quod
fit pro bono pacis non venit in consequentiam,
inf. nu. 282. ver. insuper, & cum haec res altiore
requirat indaginem, ui. interim Caualea. De v-
fruc. mul. relic. sub nu. 138. & Pereg. de fideicom.
artic. 16. nu. 137. cum mult. seq. Bar. & alios, in l.
1. ff. quib. ut indig.

Verumtamen illi qui sub aliena potestate sunt, in
comunione velint, nolint morari tenentur, ni-
si in certis casibus, praesertim quando ipsi, vel res
suae male tractantur, a tutoribus, vel curatoribus,
& huiusmodi, §. sed maior, in l. de ijs qui sunt
sui. vel alie. iur. & ex supra dicta conclusione quod
nemo inuitus cogitur in societate permanere, d. l.
vlt. C. commu. diuidun. Decian. Resp. 96. sub nu.
8. vol. 2.

Hinc dico, quod si inter tres, vel quattuor ho-
mines societas inita, & demum finita sit, morte, co-
sensu, vel dissensu, vel alterius causae per quam so-
cietas dissoluitur, de quib. per scrib. in §. soluitur,
in l. de societa. & in l. plane, la 2. ff. pro soc. cum
simil. & Doc. in l. ite quaritur, §. Qui impleto, ff.
locat. & per Pet. de Vbal. trac. de duob. fratrib. par.
11. vbi late, & praesupposito, quod facta sint partes
in diuisione, & calculi facta redditis hinc inde ra-
tionibus, quamuis pars vnus ex socijs vel merciu
crediti, & debiti remanserit penes alium socium,
non per hoc dicitur continuata societas. Na con-
tinuatio est quid facti, & facta non praesumuntur
nisi probetur, l. in bello, §. facto, ff. de capt. & post-
li. re vers. cum conor. D. Menoch. de praes. lib. 3.
praes. 57. in prima Ioseph. Ludo. co. concl. 12. ver.
si. & asserente continuata, nec potest dici continua-
tum, q. dissolutum est. ar. l. decem, de verb. obl. &
facit Mascar. de probat. conclus. 13 16. nu. 9.

Multo minus potest dici quod societas inter
hos duos fuerit renouata, quia ad inducendam
societatis renouationem in requiritur consen-
sus expressus vtriusque leg. coiri, cum simil.
ff. pro

ff. pro soc. §. 1. institut. eo. vel saltem consensus vtriusque tacitus qui per actus exteriores percipi possit d. leg. planē la 2. pro soc. Ludouic. conclus. 53. versic. pluribus modis car. 131. Rot. Genuæ. Decisio. 31. nume. 2. Fulgos. in dict. §. qui impleto Salyc. in l. legem. C. locat. Anch. reg. q. 42. nume. 12. & 13. lib. 1. Caualcā. Decif. 44. sub num. 90. part. 1.

Et quæ madmodum societas expresso, vel tacito consensu contrahitur, ita expresso vel tacito consensu cognoscitur quod non sit (post dissolutionem) renouata ad trad. per Bar. in l. Titium, aut Meuum. §. altero. ff. de adm. tuto. Anchar. consil. §. 1. Soc. consil. 165. Menochi. de præf. libr. 3. præf. 57. idem latissimè consil. 121. volum. 2. Rot. Genuæ Decif. 21. sub nume. 2. & in hoc casu nõ refert quod vnus tantum dissentiat: nam contractus ab initio sunt voluntarij. l. sicut. C. de oblig. & in is quæ dependent ab vnus voluntate tantum ipsius solus consensus aut dissensus sufficit facit Decia. resp. 60. num. 33. volum. 2.

Tacitus namque dissensus cognoscitur quando mutatur forma societatis, alium codicem in proprio componendo, ibique d. negociationis partitas, & titulum libri sub suo nomine tantum inscribendo, per ea quæ trad. Bar. & Bal. in l. si patruus. C. com. mu. vtriusq. iudic. pulchrè Dec. consil. 21. sub nume. 6. versic. Sed in quæstione strac. de Mercatur. p. 2. nume. 53. & 54. Barba. consil. 101. colum. 7. volum. 4. Franc. Aret. consil. 52. videtur in princ. Rim. Senior. consil. 201. num. 5. volum. 2. Decia. resp. 97. volum. 2. Menochi. attestans de com. mu. consil. 12. num. 16. volum. 1. & latius d. consil. 121. per tot. volum. 2. Rot. Gen. Decif. 71. num. 4. Decif. 96. in 1. Decisio. 39. nu. 6. Mascari. de probat. conclus. 1315. sub nume. 5. & sequent. 18. & 35. & partite nomine proprio in nouo codice scriptæ, manifestè dissensum assignant ad quas & ad libros negans societatem se refert Decia. resp. 36. nume. 36. volum. 1. Item mutatur forma mutata Apotheca vel exercitio solito. Decia. Resp. 33. nume. 26. volum. primo, & alij supra relati.

Præterea dissensus non reuocandi societatem percipitur ex epistolis seu litteris adinuicem scriptis in quibus non fit superscriptio, pro ut tempore societatis fiebat videlicet à M. N. compagni sed intitulatio fit particulariter, & subscriptio fit nomine proprio scribentis, & non sociali, ad trad. per Decia. d. Resp. 60. nume. 28. volum. 2. Mascari. d. conclus. 1315. sub nume. 6. vbi plures allegat. trad. scrib. in leg. scripturas Codic. qui pot. in pignor. Menochi. & alij supra citati.

Et in tantum est verum quod societas ex dissensu nequaquam intelligitur renouata, quod percipitur etiam nutu, & seu per capitis motionem, ab vtraque parte significantem, non iuxta trad. a scrib. in Rubric. & leg. 1. ff. de verbor. obligat. sic in ijs, quæ a libera nostra uoluntate dependent, dicendum est facit gloss. in simili in capit. cum tibi de testa. quodque à fortiore in terminis nostris procedit quando quidem societate semel dissoluta, renouatio non præsumitur (licet portio socij vt dictum est) penes alium remanserit, cum forma prima sit mutata per d. Menochi. d. consil. 121. nume. 73. & infra dicam nec sola taciturnitas post dissolutionem societatem arguit consensum. leg. Paulus. ff. rem rat. ha. trad. Menochi. d. præf. 57. in primo libro 3. cum alijs supra relatis, Imo taciturnitas dissensum demonstrat pulchrè Castrenf. in consil. 73. nume. 3. vo-

lum. 2. Mascari. conclus. 1316. num. 2. Crauet. consil. 148. in fi.

Quanto magis si ex litteris familiaribus, aut alicuius negotij, dissensus appareat, nam in claris non est opus coniecturis leg. continuus. §. cum ita de verbor. obligat. leg. ille aut ille §. cum verbis de legat. 3. & in propos. Paris. consil. 82. num. 26. volum. 1. Rimin. Senio. consil. 201. nume. 19. volum. 2. Decia. de respons. 60. nume. 9. libro 2. Mascari. d. conclus. 1316. num. 2. & seq. vbi supra dictos allegat.

Et in dubio magis præsumitur dissensus quam consensus, quando mutatur solita forma socialis per ea quæ tradit Meno. & Mascari. mox adduct. d. concl. 1316. nu. 4. 5. & 6. vnde si post dissolutionem societatem multis annis is qui præterit societatem esse renouatam tacuit, nec calcula, nec rationes reddi petierit, (vt solebat durante societate de tempore in tempus inter socios fieri) non videtur dubitandum, quia societas non potest dici renouata optimè Castrenf. d. consil. 73. sub nu. 4. vol. 2. sequitur D. Menoch. d. consil. 121. nu. 97. ver. sexto non vol. 2. quos etiam refert Mascari. d. concl. 1316. nu. 16. & sic not. hic vnã differentiã inter societatem vniuersalem & particularem.

Modo non obstat dimissio illa capitalis penes alium socium quia non arguit renouationem, societatis attendente mutatione, forma & inscriptione librorum, & non communicatis lucris, & dānis adinuicem licet vterque negocietur Pet. de Vbal. d. tract. p. 3. num. 19. immo facta negociatione in proprio, & non in communi facta ab illo penes quem d. portio reperitur. vt in terminis tradidit Menoch. in allegat. consil. 121. sub num. 73. 96. & 97. vol. 2. in fortioribus terminis Decia. dict. consil. 60. sub nu. 35. versic. Quinto & num. 37. vol. 2. Castrenf. consil. 415. in 2. dubio volu. 2. & clarum est quod iure familiaritatis in custodiam d. portio dimissa dici potest, vel in deposito, aut alio modo ad alium finem citra ius, & nomen societatis, quo fit vt excludatur præsumptio societatis, vt per Corn. consil. 251. nu. r. vol. 4. Caphal. consil. 247. nu. 20. Decia. d. resp. 97. nu. 34. vol. 2. Alcia. præf. 25. & de communi testatur Mascari. d. concl. 1315. nu. 48. & facit Pet. de Vbal. d. trac. de duob. frat. par. 3. nu. 20. non enim dicitur necessario hoc esse, quod ab hoc contingit ab esse, l. non hoc. C. un. cognat.

Et ex hac ratione resoluitur quoque alia obiectio de pecunijs spectantibus huic præterenti renouatam fuisse societatem ex actis a debitoribus societatis, per hunc penes quem remansit capitale illius: quia de eis sanauit sociale debitum quod in portione contingit illi pro quo soluit, quod citra ius & nomen sociale fieri potuit, vt facit text. in l. socium qui in eo. ff. pro soc. Menoc. d. consil. 121. nu. 87. & in terminis sub nu. 105. ver. ceterum, vbi ait contraria non procedere in isto casu, cum concurrat dissensus, tum tacitus, tum expressus, vt supradictum fuit, & quilibet in proprio ab inde infra negotiatus sit, & tacuit per tantum temporis.

Minusque obstat, quod societate finita adhuc durare dicatur effectus societatis donec exactum fuerit omne id quod ad societatem pertinet, vt per Rot. Genuæ Decif. 71. nu. 7. & facit Petr. de Vbal. d. tract. par. 3. sub nu. 39. versic. aut durante anno. & versic. secundo casu: quia rerum in casu isto non habere locum si postquam vnicuique assignata fuit portio, tam mercium, quam creditorum, & debitorum, nihil in commune exigendum remansit facit Mascari. d. concl. 1316. nu. 12.

Hinc quoque dicitur quod si duo fratres, possideant bona hereditaria pro in diuiso, & habitent simul, & negotia quilibet agat sua, sed luera, & damna non communicentur ad inuicem, societas nequaquam contracta dicitur. l. itaque, ff. pro Soc. Petr. de Vbal. d. tract. par. 3. nume. 19. & in fortioribus terminis Bald. confi. 482. vol. 5. Decia. d. Resp. 36. nu. 38. vol. 1. Menoch. de praes. libr. 3. praes. 56. num. 20. idem d. confi. 121. numero 103. vol. 2.

At si fuissent socij omnium bonorum, & postea cum alijs societatem alicuius mercantiae contraxerint, hac postrema societate soluta, & capitale, & debita, & credita diuisa remanserint penes unum ex dictis fratribus, & ambo tacerint perseverantes in societate uniuersali, hoc in casu confunditur ista particularis, & dicitur renouata. Quia à primordio tituli consideratur euentus, ut l. 1. C. de impo. lucr. defec. cū simil. l. actio. §. morte ff. pro soc. Quilibet enim res de facili reuertitur ad primam naturam. leg. si uno. §. pactus. ff. de pact. Titiaq. de pen. temp. causi. §. 1. nu. 18. secus si per antea non fuissent socij uniuersalium, sed particularis mercantiae, cuius ambo fratres cū alijs postea inierint societatem, secundum eorum ratam, ut puta quilibet pro tot caratis, vel uncij, aut Florenis; nam hac dissoluta societate, quamuis duae solummodo factae fuerint partes in diuisione assignando unam partem M. & N. fratribus, alteram partem P. & Q. alijs socijs, nihilominus, non dicitur per huiusmodi assignationem effectuum socialium, societas continuata nec renouata inter M. & N. alio non apparente, quia à priuatione ad habitum non datur regressus. l. decem cum vulg. de verb. oblig. Decia. d. respons. 60. num. 39. vol. 2. data scientia finis & diuisionis societatis: nam et si quatuor partes erant fienda, sicuti interesse cuiuslibet ab initio fuerat expressum, nihilominus talis diuisio non inducit inter hos M. & N. societatem, sed gratia facilius diuisionis in duas partes diuisa societas censetur.

Vnde etiam à fortiori si inter duos societas per biennium contracta sit, finito biennio dicitur sine alia declaratione dissoluta. l. actione. §. ut qui societatem in tempus. ff. pro soc. Menoch. d. confi. 121. nu. 67. vol. 2. Rot. Gen. Decis. 14. nu. 93. Decisio. 27. nu. 6. & 7. quamuis adhuc possideant pro indiuiso, dummodo quilibet negotietur in proprio & sit mutata forma Menoch. d. confi. 121. nume. 96. & 105. idem praes. 59. nu. 10. libr. 3. Decia. resp. 60. nu. 30. uol. 2.

Nec potest argui is penes quem pars alterius pro indiuisa manet, quia praesumitur, si uendit, vel de pecunijs exactis emit aliquid, quod de sua portione se prauuluit. l. Nescennius. ff. de neg. gest. Bal. in l. si vnus. §. si vnus. ff. pro soc. Alex. confi. 136. nume. 10. volum. 5. Decia. d. resp. 60. nume. 36. & 39. volumin. 1. Dec. confi. 442. nume. 37. Crauer. confi. 20. num. secundo, & 3. & confi. 252. nu. 2. Paris. confi. 86. nu. 17. vol. 1. & acquirit sibi, Petr. de Vbal. part. 3. nu. 36. vers. aut iste & in si. fatest quod sit paratus portionem alteri redde re Menoch. praes. 56. nu. 36. libr. 3. & d. confi. 121. nume. 23. volum. 2.

264 Communio autem personarum, vel causae multa operatio videtur, primo quia domus communis demoliiri non debet ob delictum vnus. ut in quarta par. nume. 318. & in hac. sub nu. 660. Secundo propter communionem malorum bonis non creditur, nisi in conuertendo sit eorum communio, ut alias dixi. in materia hebraeorum,

alioquin cum bonis bonus eris, & cum peruersis per ueteris, vnde Salomo. in Prouerb. c. 13. dicit. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, amicus stultorum similis erit, sed si inter plures delinquentes sit vnus clericus tunc si petat remitti ad suum iudicem ecclesiasticum, ceteri quoque uidentur remittendi, sed extra spiritalia delicta, laici non remittuntur vi. Marf. singu. 180. sub nu. 2. sic iudex laicus communicat ecclesiastico, & econtra, ne continentia cause in totum diuidatur. Quarto communicatio operatur quod si vnus sit habilis alter non, tunc inhabilis gaudebit beneficio habilis. l. si communem. ff. quem. ser. amit. Quinto operatur quod si sunt plures fratres simul habitantes, quorum vnus sit exemptus ob immunitatem. 1. 2. liberorum, ceteri fratres gaudent eodem beneficio donec manent in communionem. Marf. dicto singu. 180. numero tertio, hodie hoc non haberet locum, nisi ante immunitatem ij fratres simul societatem omnium bonorum contraxerint, simulque habitauerint, ut infra nume. 196. Sexto si Iudaeus stet in societate alicuius negotiationis, cum Christiano gaudebit eadem immunitate, qua gaudent Christiani circa tale negotium, Marf. singu. 180. nume. quarto, secus in iurisdictionalibus, ut in prima parte nume. 43. Septimo si mulier communionem carnalem habuerit, cum clerico, ab Ecclesiastico iudicabitur. Marf. dicto singu. 180. nume. quinto, vi. Specul. nu. de iudic. §. sequitur uidere. quicquid dicant contemptores ecclesiasticae iurisdictionis, ipsi namque uiderint. Non est sapientia: non est prudentia; non est consilium contra dominum. Prouer. c. 22.

265 In contractu etiam mutui aequitas locum habet, & omissa pro iure illa tritissima propositione, in qua dicitur mutuum dantes nihil inde sperantes: Nam infra suis loco late in materia cambiorum diuersus sum. Dico quo debitor de aequitate habet beneficium legis intra biennium descendens ab exceptione non numerata pecunia, l. in contractibus. cum concor. Cod. de non nume. pecu. & durante biennio debitor vigore contractus remanet naturaliter, & ciuilitate obligatus, efficaciter, post verò biennium remanet obligatus ciuilitate tantum, ad agendum per vim & rigorem sententiae, & auctoritatem rei iudicatae, leg. Iulianus verum debitorem, ff. de conditione indeb. l. aetori. C. de rebus cred. Sed etiam de aequitate iurigentium oritur quoque naturalis obligatio secundum Barto. in dicta l. Iulianus. & per Gomes. varia. resol. tit. de contract. mutui. cap. 6. sub nu. 6.

266 Nam & si aequum sit, obligationem potius dissolui, quam conseruari, ut in dubio, nihilominus aequius est ut qui mutuum accepit soluat, vel restituat, prout considerauit Dyn. in cap. locupletari. num. 11. de regu. iur. in 6. & Dec. in l. iure naturae. nume. 4. & 5. ff. eo. ubi ait, a debitore post biennium posse probari pecuniam non fuisse receptam. Sed intra biennium transfertur onus probandi in eum qui dicit esse creditorem, post verò biennium hoc onus remanet ad ipsum excipientem. Haec autem exceptio oritur ab illa aequitate per quam non permittitur aliquem locupletari cum aliena iactura. Bart. in l. planè. ff. de pet. hered. Abb. in c. ex parte. il secundo de offic. deleg. Dec. dic. l. iure naturae. nume. 6. de reg. iur. quibus in locis habetur, quod statutum nunquam intelligitur rejicere exceptiones huiusmodi a dicta regula nascentes.

Ad reg. locupletari. Nota quod soluens pro alio ignorante, habet actionem negotiorum gestorum contra eum pro quo soluit, l. liber homo, l. soluendo, vbi gl. ff. de neg. gest. l. solutionem, ff. de solut. secus si pro expressè prohibente soluerit, & sic pro debitore inuito, qui iam equum est actionem non dari, propter prohibitionem ei factam, vt tenet Bar. contra Gugl. de Cun. in l. si Stychi, §. si. in fi. ff. de nouat. & deleg. & hæc est vna de fallentis ad reg. l. quoties, ff. de præser. verb. vbi æquitas suadet actionem dari ne quis cum aliena iactura locupletetur, l. nam hoc natura, ff. de cond. indeb. sublimita hanc fallentiam non habere locum quando quis inuitum delinquentem liberaret à pœna corporali soluendo pecuniariam, vt dixi in prima par. sub num. 153. ibi Tertius potest, adde Ro. sing. 74. Felyn. in cap. si quando, de offic. deleg. & is tertius potest eo inuito appellare. Bar. in l. non tantum, de appellat. & quid si debitor ipse soluerit creditori, creditoris, an sit liberatus trad. Bar. in l. solutum, & ibi Bal. ff. de pign. act. & certe si creditum erat liquidum, & tempus solutionis in seuit, & creditor creditoris sit viuus, & debitum minime inficiari non possit, nisi cum manifesta calumnia, vel cauillatione, tunc extimo liberari hunc debitorem, secus si non obstante liquidatione, & tempore solutionis, is debitor ageret aduersus hæredes, minores creditoris sui pro quo soluisse dicitur, quia hæres iustam habere præsumitur ignorantiam facti defuncti, l. cum quis, de regul. iur. cum sim. l. & quod erat liquidum cum defuncto redditur illiquidum, contra hæredes, & ideo alioquem requirit indaginem, & nisi appareat pupillum effectum esse locupletiore, ab eo exigere non potest. Bar. in l. cui bonis, ff. de Nouat. & delegat. l. pupillo, & l. qui sic, ff. de solut. multò minus quando is, qui soluit, de alienis pecunijs soluit, & Dominus pecuniarum repeteret pecunias. Sed locupletari cum aliena iactura non dicitur, qui cum verè sit creditor, ante diem agit, vel petit interuentum obmoram, quando illud debetur, vt infra dicam, Af. in de execut. §. 3. q. 56. cum ibi per eum adduc.

Dico quod æquitas summo opere locum habet in Gabella, quæ pro contractibus soluitur, licet rigor id exigendo gabellam sine distinctione feruetur per ea quæ dixi supra sub num. 155. & facit illud Euangel. Cui tributum, tributum, cui vethigal, vethigal, & quod est Cæsaris Cæsari, & quod est Dei Deo, Matth. cap. 22. & melius est soluere quam dare occasionem scandalis, vt legitur de Domino Nostro Iesu Christo, cum esset Rex Regum, & Dominus Dominantium, quique cum egenus, & pauper videret, Psal. 69. Non tenebatur Matth. cap. 17. soluere drachmam, nec tributum: Drachma enim erat octaua pars vnciæ constans ex tribus scrupulis, & 18. siliquis secundum Isidor. & est gloss. in l. 2. C. de metallar. lib. 11. Sed Archidiaconus 23. quaestio. vlti. cap. tributum, dicit, quod Drachma erat nummus certæ quantitatis cum imagine Regis, & ita accipitur in Euangel. Matth. cap. 22. ibi afferte mihi numisma, & cuius est hæc imago, & superscriptio, dicunt Cæsaris, ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari. Exijs colligo quod aliud erat soluere drachmam, aliud tributum, nihilominus ad auertenda scandala Dominus præcepit Petro, vt solueret drachmam, sed quia nil habebat, dixit ei, vade ad mare, & mitte hamum, & cum piscem qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies sta-

terem, illum sumens, da eis pro me, & te: Sed de iure communi quando Gabella est illicita licet fraudari potest, Caualean. Decisio. 29. num. 14. par. 5. Cacheran. Decisio. 31. num. 15. & 16. Bal. in authent. habita, C. ne fil. pro patr. Ferrer. de Gabell. num. 160. vi. Nauar. Manual. Confess. cap. 7. num. 200. cum seq.

Æquitas ea est, quod licet de vino, oleo, tritico, & huiusmodi negotiatione sit soluenda gabella, tamen intelligitur à venditoribus, non autem ab illis, qui in eorum prædijs fructus huiusmodi recolligunt pro se, suaque familia, cap. eijciens, distinct. 88. las. in l. cætera, §. si quis ad opus, colum. 2. de leg. 1. Crauet. consil. 6. num. 116. vbi in fortioribus terminis videtur inferre quod hæc non dicitur negociatio, sed venditio, ad conuertendum pretium in sustentationem suæ domus. Hinc infero ego quod illi Torcularioli qui aliquam portionem pro mercede suorum laborum recipiunt vini, vel olei ex Prælo, seu Torculari proferuentis, non debent soluere gabellam, quia est merces sudorum suorum, & Dominus iussit post peccatum Adæ, vt homo in sudore vultus sui vesceretur pane suo, Genes. cap. 3. & 4. & est, ac si in suo prædio recolligisset, nec illud de loco ad locum exportando, si a torculari ad suam domum exportaret dicitur incidisse in commissum, etiam quod terga vertat versus ciuitatem contra legem, quia si dicitur lex non habet locum contra eos, qui in suis prædijs recolligunt fructus, idem in ijs torcularioribus, vel torculariolis, & ad hæc vi. omni. D. meum Petr. Caball. in suo Cas. Crim. 14. numero 5. & de materia per eundem cas. 129. numero 5. & de fraudantibus Annonam, pulchrè per Decian. de Delic. tom. 2. lib. 7. tit. de frau. vel onerant. Anno. cap. 21.

Æquitas quoque dicitur ne de eodem contractu pluries Gabella soluatur, alioquin omnia in gabellis passim consummabuntur, Deci. consil. 457. in causa Gabella, vbi pro dote, nisi semel soluenda est. Rim. consil. 87. num. 14. vol. 1. Socin. consil. 302. videbatur, Angel. in l. cum eiusdem, ff. de artil. edict. Nec est soluenda de contractu nullo. Bal. in l. si constante, C. de donat. an. nupt. Bal. in l. 2. C. de euict. Rom. consil. 78. licet communi iure, vi. inf. sub numero 289. verfic. sed restringenda.

Nec soluitur de promissione de vendendo, quia illa non dicitur venditio, nec si in tali promissione dictum sit de pretio, quoniam attenditur pretium contractum, nec soluto pro contractu solui debet pro distractu, Bal. in l. prima, quaest. 2. C. de rescin. vendit. & si gabella fuit soluta de usufructu, non debet solui de acquisitione proprietatis, nec è contra si fuit soluta de proprietate non debet solui de usufructu postea acquisito, Bar. in l. si proprietati, ff. de iur. dot. & stante statuto debet saltem computari vna solutio cum altera, vt de duabus solum vna solutio sufficiens efficiatur, & non integrum de qualibet solutione percipiatur, ne solutiones vnus rei, contra eandem personam multiplicentur, per Dec. d. consil. 457. facit Bal. in l. cum dotem, C. de iur. dot. Cætera vi. per Bertach. in suo amplo tractu gabellarum. & concludo, quod in hac materia gabellarum multa dicuntur, quæ sunt in iure vera, sed nequaquam obseruata, tum propter quandam consuetudinem, tum propter varia statuta, & diuersos ordines, & vndique angustia, siue in Italia, siue in Hispania, siue in Gallia, vnde dici solet solatium est miseris socios habere pœnarum, sed ubi iustitia vi-

get libenter Gabella solui debet: nam introitus Principum sunt neruus bonæ iustitiæ, ac boni regiminis, sine quibus nec seipfos, nec populū regere, atque gubernare valent, sed nihil boni fieri potest sine auxilio Diuino, quia nisi Dominus custodierit Ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam, Psalm. 126.

ÆQVITAS IN FEVDIS.

Cap. 6.

- 267 **I**N feudis, & feudalibus æquitas locum habet, Bal. de feud. tit. quæ fuit prima causa amitt. feu. cap. 1. §. porro, versic. iudex æquitatem, capit. 1. §. si infra, tit. de pac. iur. fir. Afflic. de feud. tit. de con-
trouer. inuestitur. cap. si quis, numero 17. & 18. Caphal. consil. 560. numero 2 1. volumine 4. & in feudis est inhærendum illi opinioni, quæ magis adhæret æquitati, vt ait ibi Afflic. dict. numero 18. Vnde licet fœminæ ad successionem feudorum inhabiles factæ sint à constitutionibus feudorum, tamen id est contra ius commune, vt dicit Paris. consil. 4. num. 1. & consil. 21. num. 1. vol. 1. Nihilominus de æquitate dispensari solet, ad effectum, vt ipse quoque succedere in feudis valeant, cap. 1. & ibi glo. in ver. pacto tit. de Natur. success. feud. Io. Coconat. in cons. suo feud. posito inter cons. feud. Diuersor. & Alber. Bru. cons. 4. num. 6. cons. 5. vbi dicit quod
- 269 Fœmina in feudo non succedit, nisi in tribus casibus: primò quando est nominata in inuestitura, secundo quando feudum redemit à Domino, tertio quando Dominus ei dedit propter seruitium Patris, Ro. consil. 1. de prima habilitate, habetur vltra Io. de Coconat. per Bal. cons. 3 10. vol. 1. consil. 378. eo. vol. Raphael Fulgos. cons. 4. post med. Bolog. consil. 1. Curr. fenio. consil. 5 1. Dec. consil. 390. num. 10. & consil. 498. Paris. consil. 22. num. 3 1. vo. 1. consil. 23. num. 74. & per Io. Scaramp. cons. feud. 108. num. 24. Maria. Soc. consil. 65. num. 11. par. 1. Rip. consil. 1. num. 74. vo. 1. Cæterum de alijs prædictis habilitatibus quibus fœminæ admittuntur ad feudum, vt Cor. consil. 239. num. 1. vo. 1. Dec. consil. 208. num. 5. consil. 424. Rui. consil. 19. nu. 9. cons. 25. num. 13. vo. 2.
- 270 Et quamuis de iure Constitutionum feudalium fœminæ excludantur à successione feudorum, tamen non existentibus masculis, filia de æquitate succedit in feudo paterno. Soc. Iunio. consil. 65. num. 23. vo. 1. similiter quando feudum fuit suis antecessoribus ascendētibz concessum ob seruitium, fœminæ sunt capaces cum possint, & ipse seruire per substitutum, Alex. consil. 30. vo. 1. consil. 2. vo. 5. Curr. fenio. consil. 48. col. 7. Cuma. consil. 99. & consil. 164. Ro. consil. 67. Grat. consil. 3. vo. 1. vltra supra relatos.
- Alij tenent quod in feudo exiguo fœmina succedit. Sed in feudo materno hoc non habet dubium de æquitate scripta, secus de rigore legis. Afflic. de feud. tit. an marit. succed. in benef. vxor. num. 6.
- 271 An autem feudo semel effecto fœmineo, fœmina excludatur à masculo? credo quod non si æquæ vocentur ad feudum, sed si primo vocetur masculus, & eo deficiente fœmina, tunc res est

clara, quia illa non succedit dum existat masculus, vt per Gonzad. consil. 53. num. 14. & in emphyteusi vi. Caualea. decif. 1. & 2. par. 4.

* Sed si vasallus contra Dominum suum molitur, tunc æquitas conuertitur in rigorem, quia sic postulat rigor in pœnam peccati ingratiitudinis. Bal. in cap. 1. §. item, qui Dominum, & §. porro, tit. quæ fuit prima caus. benef. amitt. & ideo feudum perdit si Dominum assalierit, vel vicum in quo est per vim ingressus fuerit, vel impias manus in Dominum iniecerit, vel duas graues, & inhonestas iniurias intulerit, vel vitæ eius, ferro, veneno, vel alio modo infidiatu sit. & de alijs causis de quibus per Bal. in d. §. porro, cum iuribus passim ibi per eum adduct. & ait æquitatem satis esse in declarando vasallum amisisse feudum.

272 Et in tantum est vituperanda ingratiitudo, quod ingratiitudo Patris nocet filio in vita patris, & etiam post de rigore iustitiæ feudorum. Bal. in §. item, qui Dominum, & ibi Afflic. glo. 3. num. 6. similiter ingratiitudo filij nocet Patri. Io. Andr. add. ad Spec. tit. de feud. §. nunc dicamus, & iure diuino per ingratiitudinem primi parentis omnes eius descendentes damnati fuere ad mortem, testis mihi Paul. ad Ro. cap. 5. Propterea sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Sed æquitate Diuina per aduentum filij Dei, qui redemit nos in sanguine suo, & per sacramentum Baptismi nostrum nasci fecit. Io. Euang. cap. 3.

Modò per ingratiitudinem nedum perditur feudum, sed reuocatur Donatio, vt l. 1. C. de reuoc. donat. perditur etiam legatum, l. Papinianus, §. meminisse, ff. de inoffic. testam. Perditur beneficium Ecclesiasticum, cap. fin. extra, de postul. perditur amicitia. Cic. eo. lib. 1. perditur charitas, c. serpens, fit indignus omnium rer. tot. tit. ff. quib. vt indign. Nec in cœlo, nec in terra morari potest. Hinc Angelus Lucifer eiectus fuit de Paradiso, & in infernum per petud relegatus, & ingratiitudo duas habet Ancillas, superbiã, & inuidiã. Verum non omnis leuis ingratiitudo facit quem esse indignum beneficio, sed debet esse magna, & notabilis, vt per Afflic. tit. ex quib. caus. feu. amitt. c. 1. num. 24.

* Tandem Nota, quod vasallus tenetur ad multa erga Dominum suum, vnde si habet modum tenetur suis sumptibus facere. Nam regula est, quod obligatus ad aliquid faciendum tenetur id facere sumptibus suis. Clar. §. feudum, quæst. 21. vers. 1. in fin. si non habet non tenetur, l. impossibilium, de regul. iur. Verum æquitas naturalis non patitur quod vasallus debeat præponere salutem propriam, saluti Domini, absit, per gloss. c. Primo, in si. quibus modis feu. amitt. non obstante gloss. in l. 1. §. eodem autem recto, ff. ad Syllanian. quæ contrarium tenet de seruo erga Dominum. tamen quo ad vasallum est communiter reprobata, vt testatur Clar. dict. §. feudum, quæstio. 21. versic. sed quæro, qui in versic. sequen. dicit quod vasallus tenetur nihilominus adiuuare Dominum contra proprium patrem, & filium, per text. §. fin. tit. hic finit. lex. & testatur de comm. opi. contra autem se ipsum nequam, tenet gloss. dict. §. fin. Iacob. in sua inuestit. in verb. & promiserit eidem, sub no. 13. quia vt ait Clar. prima charitas incipit à se ipso: at hæc opi. magis de rigore quam de æquitate procedit.

AEQVITAS IN CVRIA
Mercantia. Cap. 7.

273

N Curia Mercantia aequitas locum habet, cuius Tribunal quo ad exequendum est rigorosum. Soc. iunio. consil. 131. num. 234. par. 3. idem in alijs Curijs in quibus causa Mercantia aguntur. Nam ubi de bona fide agitur non congruit de apicibus iuris disputare, ut ait Bal. consil. 198. col. 2. lib. 1. idem in consil. 400. in libris Thesauraria, col. pen. lib. 5. ubi in curia mercatorum solum de mera veritate, & consuetudine Mercantia tractatur, & Ang. in l. argentarius, ff. de eden. dicit quod in tribunali Mercatorum non habet locum nisi veritas, & aequitas, & in consil. 216. Infert quod in curia Mercatorum, ubi de bono & aequo proceditur poena peti non potest ultra id quod interest, & praetermissis iuris solemnitatibus, solum bona fides, veritas & aequitas, inter mercatores mere feruatur, & in eorum Curijs. Ro. consil. 94. vers. ijs, quae narrantur hinc est, quod si alter ex socijs

274 vir probus male fuit, & socij res egit, & quaedam solemnitates, (quae fieri solent magis ad bene esse, quam quod necessariae sint pro substantia dati, & recepti) non seruauerit, non est in iudicium contra eum, quoniam credendum, quod nec ipse perdere voluisset, multo magis, si is socius egisset simul facta suorum nepotum ex filio minorum, quoniam satis est quod facere potuerit, nec curatur, an per simplicem literam, vel publicum Instrumentum hoc fecerit, vel an ante consensum, vel post praestiterit, aut ratum habuerit etiam per solam scientiam, quando ab initio negotium vtiliter gestum est. Dec. in l. semper, qui non prohibet, sub num. 2. de reg. iur. & initium cuiuscunque rei spectandum est, l. Pomponius, ff. de neg. gest. Ro. Gen. decis. 56. vi. Dec. in l. contractus, de reg. iur. & subsistente aequitate non est dubium, quod ita iudicandum est. Dec. d. l. semper, in fin. & ita pro Morbiolis Mantuae dixi supra, sub num. 81. satis est, quod fecit pro alijs sicut quod pro se voluit, at si post factum, res male se habuit ictus fortunae fuit, & ideo non imputandum socio, l. quae fortuitis, ubi glo. & Doct. C. de pign. act. Sed & si damnum, §. 1. ff. de pecul. & in dubio praesumitur fuisse diligens. Soc. consil. 149. num. 1. ver. tertio, lib. 1. Rot. Gen. decis. 76. num. 6. 7. 8. & 9. & in proposito aequitatis seruandae in causis mercantiae eadem Rot. Gen. decis. 171. num. 7. & ideo pacta, & conuentiones etiam ore tenus, & sine scriptis inter socios seruanda, §. 1. Instit. de oblig. quae ex consensu nasc. l. iurisurandi, §. Praetor ait, l. si conuenerit, ff. pro soc. ut in simili dicitur contra illos, qui satagunt retractare sententiam, praetextu duntaxat, quia non fuerunt citati ad sententiam, licet ad omnes alios actus fuerint citati, & causa in contradictorio pluries trita, & ventilata, & sciant nullum ius eis in meritis competere, quoniam ubi nil aliud operari potest talis exceptio non citati, nihil prodesse debet. Alex. in l. non solum, §. morte, col. 15. ff. de nou. oper. nun-

tat. in l. pupillum, ff. de re iud. Crauer. conf. 179. in causa appellationis, col. 2. versic. 2. pulchre Sebastia. Vant. de nullit. tit. Qualiter sentent. & process. qui dicunt. null. sub nu. 107. 108. & 109. nam etiam quod fuisset citatus ad sententiam, nihilominus reparare non posset quin contra se sententiam haberet, & ideo friuole exceptiones vndique reijciuntur, ut per Doc. quos adduc. Vant. loc. cit. & frustra contenditur de eo, quod non releuat, l. non oportet, de leg. 2. l. successores, ubi Sal. C. ad leg. Falc.

276 Nec obstat id quod alio in loco dicit Vant. tit. de null. ex defec. cit. num. 10. quod sententia etiam in fauorem non citati est ipso iure nulla, ut per Bart. in tracta. ad reprimendum, in verb. figura, in fi. & per Bal. in l. ea quidem, col. 2. in fin. C. quomodo, & quando Iudex, cum alijs ibi per Vant. adduc. Quoniam hoc verum est quando is in cuius fauorem sententia lata fuit, nunquam fuit citatus, nec vlllo modo apparet partem aliquam fecisse in iudicio, quia iudicium dicitur constare ex tribus, videlicet, Iudice, Actore, & Reo, Doct. in Rubr. C. de iudic. Marant. de ord. iudic. prima parte, numero 4. & id in civilibus, in criminalibus vero quandoque sine accusatore iudicium procedit, ut quando iudex ex officio inquirit, cap. qualiter, & quando, il 2. de accusation. quandoque sine Reo, ut quando generaliter inquiritur super notorio crimine, & ignoratur delinquens, Innocent. in cap. bona, de elect. Marant. de ordin. iudic. par. 2. num. 2. & 3. vnde sententia est adeo nulla in civilibus deficiente aliqua ex tribus personis, quod reputatur, tanquam a priuata persona emanata, ut per Vant. loc. citat.

277 Redeundo ad Mercantiam in Alma Ciuitate Florentiae adest Tribunal Mercantiae clarum per omnes partes tam Transalpinas, quam Cisalpinas, ubi saepe etiam ab externis nationibus mittuntur causae decidendae per viam recursus, interuenientibus multis nobilibus, & versatis mercatoribus, qui de more auditis separatim, & priuatim partium iuribus, pro certa die simul conueniunt, & lautum prandium sumunt, quod (ut ingenue fatear) non aequiparatur haec congregatio synodalibus, sed Diar. Theutonicorum, sumptoque prandio inter ipsos super meritis tractatur, demum de bono & aequo litium finis imponitur, absque vlla spe appellationis, vel reuisionis, & ipsis descenditibus iacta est alea, & re vera est pulcher modus terminandi sine expensis causas iux. l. aperitissimi, C. de iudic. vi. inf. vers. de mercatura.

278 Sed aequitatis est negotiari, & mercari, & mercatura tribus ex causis principaliter fit, vel propter publicam vtilitatem, vel propriam sui, & suae familiae exigentiam, vel sociorum. tertia fit lucri causa tantum, prima & duae sunt laudabiles, at haec postrema danabilis in foro poli, Arist. de primis duabus loquitur in 6. Politic. sed ait, quod fiant pio, & moderato pretio, non autem rigoroso. Hinc est quod res vendi potest aliquo pluri, quam empta fuerit, secundum S. Thom. 2. 2. q. 77. ar. 4. ubi tres casus ponit, & ad haec vi. Seraph. Cal. Conscien. 4. & 8. ubi de vendente ad credentiam, & vi. supra num. 199. 248. & infra vi. omnino Ludou. Carbo, tract. de Restitut. omn. rer. quest. 52. per tot. ubi de emptione, & venditione iusta, vel iniusta, & quid in foro fori, & in foro poli.

279 De mercatura autem, & mercantijs apprimè tractat

tractat Strac. in notabili suo tract. de Mercatur. præsertim in vlt. par. tit. Quomo. proc. vbi ait non licere in Curia Mercantia de apicibus iuris disputare. num. 1. idem in tit. Quomo. cau. sit. num. 6. & 7. vbi ait Iudices Mercantia posse procedere, de similibus ad similia dummodo id faciant cum æquitate scripta, non autem captiosa, & si non in specie, saltem in genere, vt videtur de clarate Cagnol. d. l. in omnibus, num. 7. de reg. iur. dicens, aut æquitas, & ius descripti non reperiuntur in illo occurrenti casu, & tunc attenditur æquitas naturalis iustitiæ, vt per Barbat. ibi adduct. verum quando inter hos Iudices breuis togæ, non interuenit quoque aliquis Iudex legalis, reor ne quandoque æquitas, non fiat iniquitas, & rigor seueritas, vel si fiat æquitas illa careat Dyphthongo. Postremò quando Mercator debitor forte de toto suo posse, & habere conuenitur debet ei relinqui tantum quantum sibi sufficit ne egeat ad vitam suam secundum dignitatem suam, ff. de re iud. l. cum ex causa. Lap. alleg. 101. num. 19. fallit quando malitiosè decoxit, c. damnus, de reg. iur. quod in dubio præsumitur, vt Strac. de Decoët. q. 1. fallit ergo in dolo, & prædicta circumscriptis ordinibus, & statutis.

ÆQUITAS IN VLTIMIS Voluntaribus. Cap. 8.

280

N vltimis voluntatibus æquitas multum operatur rex. in auth. de Nupt. §. disponat. Rol. à Vall. consil. 6. num. 13. vo. 4. tex. in l. maximum vitium, C. de liber. præter. §. fin. Institu. de hæred. quæ ab intesta. def. natura-

lis namque æquitas abhorruit differentiam sexus masculini, & fœminini ad quod vi. Lap. alleg. 101. sub num. 13. ibi aliquando ius fuit æquum abhorruit relinquere plus vni quam alteri filiorum, & abhorruit præponere propriæ soboli, sobolem alienam Ill. Mantie. de coniect. vlt. volunt. lib. 5. tit. 11. num. 8. & 9. Nec præsumitur voluisse per odium exhæredare, sed memorem suæ salutis fuisse, præsertim contritus, & confusus, idem lib. 6. tit. 10. num. 8. & 9. & quia hæc præsumptionis materia est multum ampla, semper in dubio est adharendum illi præsumptioni cui fauet æquitas, vel pro qua æquitas est, & quæ est secundum ordinem charitatis, idem lib. 6. tit. 11. num. 5. & quæ sapiunt æquitatem præsumuntur veridiora, & prævalent. Menoch. de præf. lib. 1. q. 9. num. 9. & alibi: quoniam veritas natura sicut æquitas sequenda sunt tanquam due sorores virgines, l. cum ita legatum, de conditio. & demo. l. in summa, de aqua pluui. Lap. alleg. 91. num. 4.

281 Modò testatores solent in eorum vltimis voluntatibus apponere hanc clausulam salua gradus prærogatiua, & tunc cum illa sapiat ordinem charitatis, intelligunt æqualitatem procedere vna cum æquitate: vt per Doc. in auth. defuncto, C. ad Tertull. quæ clausula excludit representationem gradus, at non excludit representationem à iure receptam, Pereg. de fideicom. Art. 71. num. 3. & antè art. 21. num. 20. & seq. vbi maxi-

me si testator addiderit, salua gradus prærogatiua secundum ordinem iuris, sed nihilominus intelligitur in terminis iuris communis de æquitate, circumscripto statuto, ex quo testator præsumitur voluisse testari primo iuxta statuta suæ patriæ, secundo secundum ius commune. Gemi. in cap. 1. num. 6. de resc. Ill. Mantie. de coniect. lib. 4. tit. 9. num. 16. & de hac clausula habes per Calca. decis. 9. p. 2.

Et inter alia quo ad æquitatem, & æqualitatem seruandam attende, quod si vnus est institutus in maiori portione non potest vti priuilegio remissæ solemnitis contra alium in minori portione institutum, nam hanc esse Decisionem æquam, & naturalem ait Dec. consil. 105. nu. 6. sed talis exceptio competit tantum illis, qui minus habuerunt, iuxta materiam, l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam.

282 Hinc etiam, si testator hæredem instituto fratre suo, aut sorore, iusserit bona sua mobilia, quibusdam executoribus testamentarijs vendi, & pretium redigi in tot competis Sancti Georgij Genuæ, vel in Montibus non vacabilibus Romæ, non intelligitur voluisse etiam cibaria vendi ad d. effectum: Nam Cibaria, Viueria, seu Grascia, pro alimentis in domo Testatoris repertis, vt sunt Vinum, Oleum, Triticum, Caseus, Lardum, Oua, Mel, Ligna, Carbones, Palea, Fœnum, Blada, & huiusmodi, non comprehenduntur in tali dispositione, quamuis appellatio mobilium ea omnia veniant, l. 3. ff. de penu. leg. & pulchrè Fulgos. consil. 116. qui propriè loquitur in Grascia, & etiam pecuniæ veniunt appellatione mobilium, quæ per petuo ibi non erant per mansuræ, Bursat. consil. 246. num. 3. lib. 2. Tiraq. de Retract. consangu. §. 1. gloss. 7. num. 103. Dec. consil. 381. Boer. decis. 209. & ita obtinuit Florentiæ anno 1604. à Clariss. Magistratu Senatus ad fauorem sororis D. Io. Baptistæ Benada testatoris de Fiuizano, sed olea & aqua reconditæ in Amphoris vendendi causa, dicit non venire tex. in l. 3. ff. de penu. leg. nec dolia, sed Clarissimus ille ordo, maxima æquitate motus, decretauit etiam de ijs ad com. modum d. sororis hæredis, qui casus tanquam singularis est valdè not. & qui symbolum aperuit foris remansit.

* Præterea causa testati facit cessare causam intestati, æquum est enim, vt voluntates testamentum sortiantur effectum, c. vltima voluntas, 13. q. 2. l. si testamentum, C. de testam. d. §. disponat, in auth. de nupt. l. fin. C. de edic. Diui. Adria. tollen. cum concor. l. non aliter, de leg. 3. l. quoniam dignum, C. de testam. & illorum opinio est sequenda, qui tenent pro causa testati. Corat. de com. op. tit. 9. libr. 11. cas. 20. cum ibi per eum adduct. & infra dicam, versic. item æquitas facit tex. in l. in testamentis, de reg. iur.

Et idè si dubitetur an dispositio valeat, vel non, aut nunquid testamentum factum sit, semper inharendum est illi opinioni, quæ fauet dispositioni seu testamento, vt dicit glo. in l. 1. C. de inoffic. testam.

* Et vbi rigor iuris non permittit quod in codicillis hæreditas directo, nec dari, nec adimi potest, l. 2. C. de codicillis, l. hæreditas, C. quib. vt indign. vbi Bar. Bal. & alij omnes Paris. consil. 35. num. 5. lib. 2. Secus de æquitate, in testamento inter liberos Ro. com. op. esse dicens, in consil. 79. las. in l. hac consultissima, §. si quis, nu. 4. C. de testa. & Paris. d. consil. 36. num. 6. & seq. l. Scauola, ad Trebellia. tamen substitutus mor-

tu filio ante testatorem non gauderet hoc beneficio. Mantua sing. 83. cum ibi per eum adduc. sed in nepote filio substituto, eadem ratio militaret, illud, ad leg. Aquil.

De æquitate quoque Canonica aditio hereditatis non requiritur, licet secus de iure civili. Cano. in c. 1. de testa. Lapp. allegat. 91. vbi in materia Statuti Florentini consuluit, sub num. 4. ibi, sed de simplicitate æquissima, & num. 5. dicit quod pietas non stat in nomine pietatis, sed in substantia veritatis, & charitate subiectionis, l. cum hy. ff. de transac. §. sed si personarum, §. si in annos, C. de medic. & valetu.

Insuper iudex æquitate motus potest contra perniciosam testatoris dispositionem in melius illam reformare, præsertim ad euictanda scandala, & rixas, sine cuius remedio præsto orientur, secundum Nat. confi. 425. volu. 2. vbi in casu quo testator mandauit uxori suæ morari in eadem domo, cum suo priuigno. ad quod faciunt quæ supra dixi. sub num. 263. & 264. præsertim quæstiones voluntatum tacitarum testatoris solent determinari ex naturali æquitate. Bal. confi. 235. vol. 4. poterit etiam prouidere. circa modum datum a testatore, vel remissionem inuentarij reuocare, & eogere vt inuentarium fiat. ita æquitate suadente, & pro bono, & utilitate pupilli. Bald. in l. cum tale, §. 1. ff. de condit. & demon. l. si. C. de arbitr. tutel. Poteritque iudex ex æquitate, non autem de rigore iuris, assignare vnâtem pro quarta Trebellianica, vel Falcidia, vt per D. Menoc. de arb. cas. 164. nu. 3. & ad prædicta Af. de execut. §. 3. cap. 129. Sed non poterit vilo modo alterare, vt qui est hæres non sit hæres, vel cui totum relictum est illud totum nõ habeat, absit, sed circa modum hæreditandi datum, ex causa iudex poterit prouidere, ut per Af. loc. cit.

Postremò pone quod testator, in suo testamento prohibuerit bonorum suorum alienationem, dico quod si hæres deliquerit talia bona non veniunt in confiscatione bonorum, quando testator expresit per quamcunque alienationem siue necessariam siue voluntariam etiam in casu delicti ut esse com. op. scrib. in l. filiusfamilias. §. Diui de legat. 1. ubi Alciat. Rip. & ceteri quos adducit Marciar. de fideicommiss. q. 47. Surt. Decif. 254. Sed oportet ut testator adijciat rationem finalem ob quam.

Testator prohibuit bona alienari, uidelicet, quia mens & intentio sua fuit & est ut bona sua perpetuo remaneant integra in domo sua, & ad commodum suorum hæredum, & non aliter, vt Marc. d. q. 47. in fi. dicit. & D. Borg. Caualea. Decif. 6. nu. 45. Decif. 16. nu. 14. p. 3. Nã per talè declarationè excluditur illa præsumptio, ne in fraudè fisci facta uideatur talis prohibitio. vi. Boss. de publi. Bono. in qua cõsifcatione ordo est quod describuntur omnia in dubio, in inuentario, deinde illorum fit ex corporatio quæ petitur fieri coram iudice fisci. At viuente delinquente fiscus gaudet usufructu dictorum bonorum sub fideicommissio relictorum, l. peto, §. prædium, ff. de leg. 2. Peregr. de iur. fis. lib. 5. titu. 1. De public. Bono. sub nu. 101. 102. & 103. equitas enim suadet, vt dispositiones vltimarum voluntatum vires habeant, & subsintantur, d. §. disponat in auth. de nupt. sed rigor permittit, quod qui dedit causam edicto amittat usufructum, ca. damnus, cum simil. de reg. iur. vi. inf.

Quò verò ad gabellam vltimarum voluntatum sciendum est quod gabella, quæ est res odiosa nõ

debet solui regulariter de vltimis voluntatibus, si. C. de edict. Diui Adr. tollen. vbi Bal. not. quarto. Ex quo supremi hominum voluntates sunt fauorabiles, & in eis æquitas summo opere seruanda est, vt supra dixi, nu. 280. & seq. latissime scrib. in Rubr. & l. 1. de testa. est tex. in l. vel negare, ff. quemad. testa. apc. & ideo statutum quod fit in contrarium dicitur iniquum. veritamen factum tenet Bertach. de gabell. 8. par.

Sed restringendum est statutum, vt non soluat gabella nisi pro illa parte quod restat vile legatario deducto grauamine, & sumptibus Dyn. Bal. Ang. & alij in l. non amplius, de leg. 1. Soc. confi. 76. visa facti, par. 1. Hinc est quod si hereditas, vel legatum nullum emolumentum afferant nulla gabella est soluenda, vt per doc. loc. supra citato in d. l. amplius, & in l. non dubium, ff. ad leg. Falc. Castr. in l. si. §. in computatione. C. de iur. de lib. & in auth. de nupt. §. si verò. Nisi aliter statuto caueatur, quod si quis in misericordiam se hereditatis, & infra 15. dies non repudiat, teneatur ad onera hereditaria, vt Flor. in 2. vol. statu. in rubr. 29. sicuti diximus non esse soluendam gabellam de contractu nullo sup. nu. 250. ver. æquitas quoque. Nec de sententia nulla num. 239. versi. Nota.

Nec gabella solui debet de legatis pijs, ar. l. non dubium, cum auth. si militer, ff. ad leg. Falc. Sicut non deducitur Falcidia, §. si autem heres, in auth. de eccles. l. cum dotem maritus, vbi Castr. & l. si seruus, ff. ad leg. Falc. Nec Trebellianic. Cyn. Bar. to. Bald. Ang. Salyc. & alij, in auth. similiter, C. ad leg. Falcid. Nec deducitur canonica portio gl. co. approbata, in c. 2. de sepul. Franc. Aret. in l. 1. col. vlt. priuileg. 16. C. de sac. sanct. eccles. & de ijs omnibus latissime per Tiraqu. tract. De priuileg. pia causa, priuileg. 26. 27. & 28. qui ramen de gabella in legatis pijs nihil dicit facit d. l. fina. C. de edict. Diui Adria. tollen. similiter nec soluitur pro legato facto pauperibus. Cano. in d. cap. 2. de sepultu. quia legatum factum pauperi pro anima pium dicitur. sicuti etiam quando quis pro exoneratione conscientie aliquod legatum relinquit, locis eccles. fraticis, vel pijs, aut pauperibus. Bal. in l. si seruo, ff. de her. instit. Bart. in l. 1. q. 4. C. de sac. sanct. eccles. sed multa in iure subsintantur, quæ de facto non seruantur, & ideo qui causam habet contra gabellarios, vel fiscum duram causam agit, & aduersarios habet nimium potentes, & ideo Dominus noster Iesus Christus, qui non tenebatur soluere drachmam; tamen illam iussit soluere Petro pro se, & Petro ratione scandali auertendi, vt ait S. Matth. Euangel. c. 17.

Et ad supradicta vi. omnino D. Borg. Caualea. Decif. 14. par. 5. per tot. vbi arrestatus in palatio, in domo, vel in alio loco sub fideiussione dicitur proprie carceratus, & comprehenditur a statuto actiue, et passive de carcerato loquente, & late per Farinac. d. q. 27. & 30.

ÆQUITAS IN STATUTIS.

Cap. IX.

284 **I**n statutis æquitas locum habet, d. leg. in omnibus quidem, ubi Doc. de reg. iur. Nam ratio naturalis est potissima in statutorum dispositione, & illorum interpretatione. Bal. in c. 1. colu. 14. de Pac. constan. & refert Ias. in l. si is qui pro emptore, nu. 362. ff. de vscapio. Ratio enim naturalis sapit æquitatem,

- rem, & humanitatem, & est certa ratio, quæ in dubio pro lege scripta habetur, Angel. consil. 345. & ratio naturalis idem est quod iustitia naturalis, prævalens rationibus coniecturalibus, Tiraquel. tract. caus. cess. limit. 1. num. 86. Multum quæ operatur benigna, & æqua interpretatio quando dispositio non est clara, & quando causa in ea non exprimitur, & quando laboratur ad commodum filiorum, & proximorum, Minorum, mulierum, & personarum miserabilium, orphanorum, viduarum, & huiusmodi: Nam tunc recurritur ad æquitatem insurgentem à ratione naturali, & æquitas suadet ampliare, & restringere, mentem legis, & hominis, prout & sicut subiecta materia pia, æqua, & fauorabilis postulat, Abb. in cap. ex publico, numero 8. de conseruat. coniug.
- 285 Et quo ad statutorum interpretationem consuetudo, & æquitas pari passu ambulant, l. cum de interpretatione, de leg. Sed æquitas tanquam fundamentum veræ interpretationis præfertur, Cæphal. in l. si socius, pro filia, ff. pro soc. Bal. in l. defunctus, col. 2. ver. no. C. de suis, & legit. Cæphal. consil. 412. num. 11. vol. 3. & dicam infra.
- 286 Et ad tollendam contrarietatem statutorum, & ad euitandam iniquitatem, & absurditatem, æquitas permittit quod verba statutorum potius impropriari debeant, l. præcipimus, in fin. C. de appellation. cap. cum expediat, de election. in 6. l. vnica, vbi Doct. C. de inoffic. dot. Cagnol. in l. 1. num. 25. de neg. iur. vbi dicit iniquum esse regulam non fallere, vbi æquitas suggerit, cap. intelleximus, vbi Abb. de Iudic. l. nam absurdum, de bon. damnat. Euerar. in sua Centur. loc. ab absurdo, idem in argum. à rat. leg. ampla. & vi. in hac 6. part. num. 490. & Bart. in l. omnes populi, num. 65. de iustit. & iure.
- 287 Præterea à proprietate verborum in statutis receditur quando attentata illorum proprietate dispositio nil valeret, & de vento feruaret, Bonacoss. alios alleg. in suis quæstio. crimin. in versic. verba, & Damaf. Reg. 110. quod & in vltimis voluntatibus, & in rescriptis, ac priuilegijs locum habet, Abb. in cap. ad audientiam, num. 1. 2. not. de decim. Ias. in l. non dubium, colum. 10. C. de leg. sed per rationem, seu mentem statuti, seu testatoris dubiam, & incertam, verba clara nequaquam restringenda, neque amplianda sunt, l. non aliter, de legat. 1. l. prospexit, ff. qui & à quibus, Lap. allegat. 101. sub num. 9. & num. 15. ante versic. & quod ista.
- 288 Et insuper illa interpretatio, quæ est magis æqua dicitur iustior, & magis amplectenda, Bal. in cap. cum olim, de consuetu. maxime quæ Religioni Christianæ magis consona est, quæque impugnat quodammodo rigorem maxime Tyrannicum, quia illud non dicitur rigor iuris, Bart. in tracta. ad reprimen. in verb. non obstat, col. 3. Doct. in l. Gallus, §. ille casus, de liber. & posthum. Canon. in cap. statutum, §. cum vero, de rescript. vi. quæ in propos. dixi in pract. de test. par. 1. sub num. 47. lit. H.
- 289 Hinc est quod statutum contra rigorem iuris introductum sit in consequentiam trahendum, l. quod contra, de leg. vnde bannitus potest iura sua cedere, secundum Iac. de Aret. tracta. de cess. iur. num. 40. & 41. Hinc est etiam quod si statutum prohibeat opponi, et excipi, vel de nullitate dici, nihilominus, quando nullitas erit euidentis, & patens rigor tollitur, & Iudex ex officio æquitatis non obstante statuto nullitatem ad-
- mittere potest, vt iniquitas statuti non præualeat iustitiæ naturali, Rom. consil. 42. visis, numero 5. & consil. 244. pro euidencia, item in casu non prouiso à statuto Iudex ex officio suggerente æquitate prouidere potest, Asin. de execut. §. 3. cap. 298. Et vbi statutum, vel consuetudo repugnarét iuri Diuino, vel iuri naturali, vel etiam esset improbatum à iure non valerent, quia illud statutum illa consuetudo dicerentur irrationalia, quæ corruptela vocatur, cap. vltim. ext. de consuetu. ibi glos. & Doct. Lap. alleg. 101. sub numero 13.
- Est bene verum quod ex causa rigorosa dispositio attendenda est in certis casibus in quibus si æquitas seruaretur homines insolentiores fierét. Nam homines pestilentes dissipant Ciuitatem, Salom. Prouerb. cap. 29. qua de re dixi quandoque patrem pro filio, & è contra teneri, vt in 4. p. num. 13. ex Clar. quæstio. 86. & quod villa, seu vniuersitas teneatur ad emendam damni, per Angel. consil. 62. incip. Nobilis, & Crot. consil. 152. numero 12. volumine 2. per tex. in cap. quoniam, ext. de lit. non contesta. talis enim rigor toleratur, & ex causa Iudices quandoque imitantur iura municipalia, cum sint in re præsentia, & ad eos spectet purgare prouinciam malis hominibus, l. congruit, cum concord. de offic. præf. & si non desint alij Scriben. male sentire de hac practica dicentes à seculo auditum non fuisse, qui in futurum non ita dicent.
- Tandem omittere nolo quod statuta regulariter non ligant Clericos, cap. fin. de consuetud. Bart. Bal. & alij in l. cunctos populos, C. de Summa Trinitate, & Fide Catholica, Canon. etiam in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, extra de constitution. pulchrè Lap. allegat. 101. numero 3. qui sub numero 14. declarat id locum habere, quando scilicet statuta prohibent bonum secus si prohibent malum, & illa, quæ arctant ad onera, siue in rem, siue in personam, quia (vt ipse ait,) sub num. 15. imperare, & vetare non potest fieri nisi quadam authoritate superioritatis, quam non habent laici in Ecclesiasticos. At statuta generaliter præstantia auxilium, & fauorem, ac priuilegium, tunc ab ijs non excluduntur clerici quamuis communis esset in contrarium, cum sit rigorosa per ea, quæ infra versic. seq. dicam, & ad perfonas, & ad res Ecclesiasticas porrigunt effectum suum, l. omnia priuilegia, de Episc. & Cleric. c. 2. extra, de consuetu. quia consulere, permittere, & priuilegium præstare potest lex etiam non suppositis, l. 1. C. de emanc. lib. l. conuentionum, ff. de pac. cum alijs iurib. de quibus per Lap. d. alleg. 101. sub num. 15. 24. 25. vbi declarat, & infert quod Ecclesiastici sunt capaces successio-nu, quando statuta excludunt foeminas dotatas propter masculos, vnde si extant Ecclesiastici non excluduntur, & declarat duo statuta Flor. vnum de modo successio-nis mulierum ab intestato, alterum qualiter reddatur ius Clericis, & dicit, quod statutum excludens foeminas propter masculos, non est factum ad finem propagandæ pro-lis, ideoque & Ecclesiastici sunt admittendi, & quod si respicit dignitatem domus Clerici sunt digniores laicorum, & per dignitates Ecclesiasticas allegat exemplum familiae Ursinorum, & Corsinorum, de Florentia.

ÆQUITAS IN OPINIONE
Hominum. Cap. X.

290 **T**em equitas locum habet in opinione hominum, quoniam in diuersitate opinionum, illorum opinio est sequenda, quæ est benignior. Abb. in cap. 2. extra, de consangu. spiritual. plures in propof. Corr. allegat. d. suo tract. de commu. opinio. tit. 6. in spec. 1. nu. 85. & ait procedere etiam si opinio rigorosa esset magis communis. Causalca. decis. 25. nu. 15. decis. 44. nu. 34. p. 1. decis. 4. num. 34. p. 3. & intellige quando talis opinio

* actui permissiuo fauet sicut in vltimis voluntatibus gratijs, priuilegijs, & in ijs, quæ à voluntate te vnus tantum dependent: Nam in dubio dicendum est actum permissiuum (vt fauorabiliorem, quam actus prohibitiuus commodi) magis valere, quam perite, l. quoties, ff. de reb. dub. & latè per D. Menoch. lib. 6. Præs. 4. & vi. inf. in prædicamento quantitatis, secus in actu à iure prohibito, puta in delictis, & alijs, quæ sunt de genere prohibitorum: Nam potius excludere debemus, vt dixi par. 2. nu. 175. At in contractibus in dubio inclinare debemus, vt vtrique parti succursum dici possit, l. adoptiuus, §. 1. de Adopt. Menoch. de arbit. Caf. 199. idem de Præs. lib. 6. præf. 9.

291 Item in diuersitate opinionum, opinio, quæ habet regulam pro se, illa est sequenda, l. 1. vbi Dec. de reg. iur. Corrat. d. trac. com. op. tit. 6. in spec. 1. num. 86. vbi Alleg. Neuz. in Sylua. Nup. lib. 6. Nisi exceptio esset benignior regula, quia equitas sequitur regulam, regulariter si habet causam benigniorem, sin minus sequitur fallentiam, regulæ, l. in ambiguis, de reg. iur. cum simil. & ita dixi sup. & id in tantum est verum, quod si magis comm. op. esset pro regula, & pro Fallentia comm. op. tantum, hæc præualeret, si magis æqua esset, in iudicando per ea, quæ in vers. præcedenti dicta sunt, & ita multos Doc. allegat Corrat. d. trac. com. op. lib. 2. tit. 9. cas. 4. vers. contrarium.

292 quamuis ipse Caf. 19. sub nu. 100. & seq. videtur in ferre quod magis co. op. etiam rigorosa sit tenenda alleg. Alex. in l. cum prolatis, nu. 23. ff. de re iud. sed illa, quæ æquitatem sapit præuallet illa, quæ est rigorosa, licet pluribus fulciatur autoritatibus. Neuz. conf. 67. & idem Corrat. sub nu. 104. non dissentit, & vi. sup. nu. 108. in fin. & à num. 151. vsque ad num. 162. Sed si duæ essent opiniones vna communis altera non, & communis esset æqua, & altera magis æqua, tunc communis esset attendenda, quia communis præsumitur in dubio verior.

293 Item illa opinio est sequenda, quæ est magis fauorabilis Reipub. communi, & publico bono, Matrimonio piæ causæ, libertati, testamento, doti, & ijs simil. vt per eundem Corrat. Caf. 20. nu. 104. & 110. vbi multos alleg. primo declarat non habere locum, quando opinio fauorabilis, non esset fundata in tex. sed opinio contraria haberet textum pro se, sed Corset. ling. in ver. opinio ait, quod non est tenenda opinio fundata in textu, quando op. gloss. est æquior, & benignior. Petr. Duen. reg. 6. gloss. opinio. in fin. num. 8. & sic illa op. est tenenda, quæ est magis æqua, & benignior,

sive habeat fundamentum in textu, sive in gloss. Secundo declarat quando actus fauorabilis deficeret in potentia, vel forma substantiali, vt puta si diceretur matrimonium nõ esse legitimum, vel testamētum carere voluntate. Neuz. Syua. Nup. lib. 5. limit. 9. nu. 73.

Tertio declarat quādo causa fauorabilis venit incidenter, & non principaliter. Matthes. trac. de elec. ver. op. col. 2. vers. prædicta autem intellige, numero 6.

Quarto declarat quando com. op. esset melioribus rationibus fulcita. Abb. in c. 2. ext. de cog. spiri. at Corrat. ipse nu. 116. vbi sup. hanc 4. declarationem non firmat, & aduertit, ne prætextu fauoris tertio iniuria fiat, c. ex tenore, cū simil. ext. de foro cõpet. Nam equitas non suffert iniuriã, nec permittit quenquam iniuriam pati, est enim iniuria quod de iure non fit, §. 1. Instit. de iniur. & vbi non est ius equitas deficit, cum ipsa sit cõsan guinea iuris, vt dixi num. 31. & vi. Corrat. loc. cit.

* In hoc propof. dixi quod proles censetur legitima, & suscepta tempore quo communi opinione matrimonium putabatur esse validum, quamuis opinio co. non fuisset vera, c. 11. & c. ex tenore, qui fil. sint legit. pulchrè Lap. allegat. 89. nu. 9. vbi infert, quod si quis commu. op. vt legatur reputabatur, tunc facta ab eo vires habent Spec. delegat. §. superest, vers. Quid ergo si quis, Inferitur etiam quod vbi de validitate alicuius actus quaritur, vel de qualitate personæ (quando aliud in contrarium non constat) iudicandum est secundum com. op. Quia com. op. quandoque præfertur veritati, glo. ung. in l. si quis, §. fin. ff. de acq. hæ. Iaf. in l. certum, ff. si cert. pet.

* Et similiter error communis facit ius l. Barbatius, ff. de offic. Præs. cum simil. & secundum hanc com. op. qui percussit hominem liberum, qui com. op. reputabatur seruus excusatur. Lap. d. Alleg. 89.

* Et ille, qui celebrauit ignorans probabiliter, se esse suspensum, non incidit in irregularitatem, cap. Apostolicæ, de cler. ignorantia verò probabilis est quando quis non erat in loco Interdicti, sed valde absens & nunquam siue iudicialiter, siue extrajudicialiter deuenit ad eius notitiam, & hoc spectat ad conscientiam suam, nec opus habet allegatione. Quinimmo quando aliquid publicè factum est ignorantia non excusat, cap. cum in tua. Qui matr. acc. non poss. Cacchera. decis. 71. Mascari. de probat. concl. 879. nu. 16. & 22. & 23. nec excusat dicere nesciebam quando quis scire debet, vt in pertinentibus ad custodiam, & diligentiam sui officij, & ad salutem animæ S. Thom. 1. 2. q. 76. & in sum. in verb. ignorantia, præsertim stante notorietate, & communi opinione, Nec posset excusari prætextu contrariæ persuasionis sibi factæ ab alijs circa asertam nullitatem quandoquidem ab ipso Pontifice, est requirenda declaratio super validitate, vel inualiditate interdicti, ab eo emanati, & non ab alijs l. eius est nolle, de regul. iur. gloss. in cap. ad hæc, de appell. Didac. in 2. par. Relect. §. 2. sub numero 4. & sub numero 6. ver. Hoc enim, tom. 1. facit tex. in l. Princeps, ff. deleg. vi. sup. num. 140.

* Pariter, qui clericum percussit quem probabiliter putabat esse laicum, ex quo nõ incedebat in habitu laicale, & noctis tẽpore absq; lumine, & armatus vagabat per ciuitatem, vel si de die, erat vestitus, & armatus quasi miles, vel repertus fuit laruatus is non dicitur ex communi casus,

c. si verò, 11. de sent. excom. fortè secus esset, si nullo ex causa natus percussisset, cum præcauere debebat.

Ex hoc quoque infertur quod subditus non incidit in crimen læsæ Maiestæ, aliquid committendo contra personam domini sui, vel filij, aut vxoris, quando ignorauit illum esse dominum, vel illos esse filium, aut vxorem Domini sui: Nā quotiescunque fit actus citra animum offendendi Dominum, vel committendi crimen læsæ Maiestæ, tunc à tali crimine excusatur, sed non a delicto. Rui. consi. 1. vol. 5. Dec. consi. 102. num. 17. inter. consi. cti. diuerso. tom. 1. Caphal. consi. 75. nu. 9. & sequ. consi. 76. nu. 78. Burfat. consi. 152. nu. 37. vi. in pract. de test. par. 1. nu. 40. & vi. sup. in prima par. nu. 67.

Et crimen læsæ Maiestæ, committitur quadragintaquinque modis, vt not. Baiar. ad Clar. §. læsæ Maiestæ. sub nu. 2. & 25. vbi enumerat 31. Specialia. in d. crimine ad quæ vi. Mart. Laudens. tracta. de crim. læsæ Maiestæ. & incert. Author. eod. tracta. per Decia. latissimè. de delict. tom. 2. aliqua per Nic. Boer. tracta. de Seditiof. & ferè omnes criminaliste, tam antiqui quam moderni.

Modo redeundo ad id quod diximus de communi opinione, illi qui habentur pro tali, & verè tales non sunt, si talis opinio non sit bestialis accusando aliquem, vt adulterum, vel quod ab eo iniuriã receperit, credere probabiliter suam vxorem, esse meretricem etiam quod nõ sit, sed quia contra voluntatem iuit ad ludos, & tripudia, & pernoctauit, vel putans rem habere cum meretrice, sed rem habuit cum vxore sua, vel offensum fuisse ab vno noctis tempore, & fuit offensus ab alio, tunc querela cessat, q. 11. c. in lectum. De sen. ren. excom. l. 15. qui. ff. de acq. hæ. similiter de eo qui errore ductus putauit esse delictum quod, verè non erat, non tenetur, l. falsi. §. qui alieno. ff. de iniur. sed non per hoc excusarem a refectione expensarum. per l. eum quem temerè. de iudic. non enim debet alteri per alterum iniqua cõditio inferri, nec alterius temeraria opinio nocere, l. consulta. ff. quem. testa. ordinen. l. nauis ad leg. Rod. de Iac. Nam.

Supradicta omnia de opinione, quando præferatur veritati, declaranda sunt, quando opinio nõ est emendabilis, & non est bono publico perniciofa. 8. distinct. c. si consuetudinem, si autem opinio est singularis personæ, tunc non præiudicat veritati, nisi in vsucapione. repetentes in l. si quis pro emptore. eo. titu. & in testamentis, si attenda veritate actus corrueret, tunc etiam opinio præfertur veritati, vt actus magis valeat, quam quod pereat. Bal. in l. vlt. C. com. mu. de legat. text. in l. quo loco. vbi glo. & Doct. ff. de hæ. institut. Ilust. Mantica. de coniectu. vlt. volunt. lib. 3. tit. 10. nu. 1. & 2.

ÆQUITAS IN PÆNALIBUS. Cap. XI.

296 **I**N pænalis æquitas summo opere exercetur, quarum legum pænarum octo sunt genera secundum Tull. videlicet damnus, vincula, verbera, falso, ignominia, exiliũ, mors, & seruitus, & istæ pænæ longiori tempore durant, quam peccatum per-

petratum pro quo infliguntur. nisi forte, alio S. August. de ciuit. Dei lib. 21. cap. 13. 16. & 24. sed Deus summa æquitas citra condignum punit, & ultra condignum præmiat. Quoniam sunt multæ leges quæ iudicibus memoriæ mandant, vt in pænis sint misericordes, & benigni, & quod in dubio semper benignior interpretatio summanda sit. l. si de interpretatione, l. absentem. ff. de pæn. l. fauorabiliores, l. semper in pænibus, de regulis iuris, cap. in pæn. cap. odia. eodem titu. sexto. Pe. regr. de iur. fisc. libro quinto, titu. primo, sub nume. 16. sed attento sine præter quem pænæ sunt inductæ, dispositio pænalis est fauorabilis. l. congruit. ff. de offic. præsi. Quoniam lex quæ malæ factores punit dicitur æqua, & sancta l. ita vulneratus. ad leg. Aquil. Dec. in cap. quoniam contra, nume. 25. de probat. & magis æquum est, vt mitiorem partem sequamur, l. semper in dubijs, & d. l. semper in pænibus, c. in pænis, cap. in obscuris, de reg. iur. cum similibus aliud enim punire, aliud punire, sed mitius.

297 Et ideo appellatione pænæ, in dubio intelligitur de pecuniaria, & non corporali, l. aliud, §. penult. de verborum significatione. & appellatione pænæ capitalis intelligitur de minima, vt dixi in 4. par. num. 12. & 17. cum seq. est tex. in l. licet capitalis. de verborum signific. ad prædicta Abb. in cap. inter alia. nume. 4. lit. c. de immu. eccle. vbi distinguit. per Barto. in l. hos accusare, ff. de accusat.

298 Æquitas enim non patitur, vt quis ab alio dānificetur, sed dulcore misericordiæ, dum puniendus est, puniatur per d. iura. et in dubio melius est absolueret, quam condemnare, l. absentem, ff. de pæn. & magis est interpretari pænā non habere locũ, l. si plures. & l. interpretatione, ff. de pæn. quodque maximè in pænā conuentionali procedit Dec. consi. 380. 452. 531. & 667. Cauca. Dec. eis. 22. nu. 78. p. 5. Tiraq. de pæn. temper. per tot. sed & in pænis criminalibus, vbi persona non sit adeo facinorosa, idem sequimur, per l. in condemnatione personarum, quæ in id quod facere possunt damnantur: non totum, quod habent extorquendum est: sed & ipsarum ratio habenda est ne egeant, vt de reg. iur.

299 Vnde si quis pluribus percussionebus aliquem affecerit intelligitur puniendus tantum pro duabus. tex. in l. Boues. §. hoc sermone. de verborum significat. nisi statutum imponeret pænā pro quolibet vulnere, quia iux. numerum vulnere est puniendus. Bal. in l. fideicommissum, §. si quis decem, de leg. 3. vbi si quis pro pluribus vulneribus fuerit querelatus, intelligitur tantum de duobus. facit tex. in l. falsa. in fin. ff. de conditione, & demonst.

300 Si verò quis aliquem accusauerit eo quod pluries, ac pluries ab eo vulneratus extiterit, tunc intelligitur tantum de quattuor vulneribus. secundum Barto. in l. si gemina. vbi propria materia, ff. arb. furt. cef. & dicit hoc communiter seruari. Ang. de malæ. in verb. plurib. Ro. consi. 301. sed si in accusatione diceretur, quod multas recepit percussiones, tunc verificantur in tribus. Barto. in l. 1. §. hoc rescriptum, ff. ad Sylla. Caphal. consi. 225. nu. 43. nam multa dicuntur trias. vt dixi. in pract. de test. in 2. par. num. 10. Bar. d. l. licet. de leg. 1. & de multiplicatione pænarum satis dixi in 4. par. sub nu. 79. cum seq. & nu. 150. & sequ. At si diceretur multas, ac multas percussiones intelligeretur de sex ad summum ratione prædicta.

301 Insuper si quis una vice, aut in vna rixa plu-

res iniurias fecerit, plura conuitia in aduersariū, dicendo, puta Ruffiano, Infame, Beccocornuto æquitas excusat hanc iram, & pro omnibus verbis iniurijs, solū punitur pro vna iniuria, quia vnum verbum venit accessoria ad aliud secundum vulgarem intelligentiam, secus in foro interiori quoniam de omni verbo otioso rationem reddituri sumus. Mar. c. 3. Apost. 1. Cor. c. 15. ibi corrum punt bonos mores colloquia praua, quod est notandum pro statutis pœnam duplicantibus pro quolibet verbo iniurioso. Bar. in cons. 108. Put. trac. de Lud. §. an pœna. Bonacoss. in suis quaestio. crim. in verb. iniuria, ver. penul. vbi declarat, quod statutum duplicans pœnam iuxta numerum iniuriarum intelligitur quando ex intervallo iniurians iniurauerit. Si verò diuersa verba nō accessoria, nec consequentia, nec tendentia ad idem, vt fertur per diuersa, sed facientia diuersam speciem iniuriæ de per se, vt ladro, falsario, homicidiale, tunc etiam quod in vnica rixa dicta sint, nihilominus pœna multiplicabitur pro quolibet verbo, secus si statutum diceret pro qualibet vice, & non pro quolibet verbo iniurioso: Nam etiam quod in vna vice aliquis iniurauerit diuersis iniurijs numero, & specie diuersis, tunc pro vna iniuria punitur, vt distinguit. Bar. Phēnut. in suo tract. de momento, cap. 20. Plac. Epit. Delict. c. 1. nu. 17. & alij, de quib. per Baiar. ad Clar. §. iniuria, nu. 8. 9. 10.

Hinc dixi in 4. par. sub num. 150. quod percussus pluries in eodem loco, aut vulneratus, non tenetur: nisi pro vna percussione tantum, quando non appareat, quod vnum vulnus sit maior altero, sicuti si quis casum vulnus intulerit per transuersum, & aliud per directum, quasi per modum crucis, sed etiam dixi quod pœna maior confundit minorem, nu. 148. p. 4. & ad hunc nostrum propos. videtur quadrare Hipp. Aphorif. 46. dicentis, duobus doloribus simul eundem locum infestantibus, vehementer alterum obscurat, vj. inf. nu. 657. & 669.

302 Et ad regulam illam, quod sermo simpliciter prolatus verificetur in vna vice tantum, de qua in d. l. Boues, §. hoc sermone, de verb. sig. vi. pulchrè per Soc. Reg. 2. 1. in verb. actus, qui declarat habere locum in dispositione permissiua, seu affirmatiua, secus in prohibitiua, seu negatiua, secundo declarat procedere in dispositione hominis, secus in dispositione legis tertio declarat non habere locum quando benignitas, vel æquitas aliter suadet, quarto declarat quando primus actus assumit effectum secundum intentionem loquentis, vbi ad omnes prædictas declarationes adducit passim iura, & autoritates. Sed latissimè per Tiraq. super d. l. Boues, §. hoc sermone, de verb. sig. vbi magnam Repetitionem pro modo tractatus fecit, & nihil intactum relinquit ad propositum illius reg. materiam verè magnus Doctor fuit, & minor de quibusdam legum Doctoribus, qui damnant tantum virum, & audent vocare Tiraq. multa simul congerente implicite, pudeant ipsos (quæso) & sileant ij, & vi. Fely. in cap. fin. de tregua, & pac. ad regiam istam.

303 Rursus in penalibus, quando quis armis vtitur ad defensam, vt puta si quis ad defensam scelopū exonerat, sed non officit nec lædit, tunc exoneratio ad defensam, non cadit sub pœna graui statuti contra exonerantes scelopum, quia æquitas succurrit illis, qui se defendunt, l. vt vim, ff. de iust. & iur. l. i. ff. de vi, & vi. ar. & hunc artic. luculenter explicat D. Caball. Caf. Cri. 63. quod est not. ad statutum Mantua. Rubr. de Homic. §. & intelli-

gatur, vbi cauetur quod qui scelopō vulnus intulit intelligatur animo deliberato, ergo si non lædit cessat dispositio circa animum deliberatum, valet enim in statutis arg. à contrario sensu, l. 1. §. huius rei, ff. de offic. eius vbi omnes ad quod per Soc. Reg. 46. vbi limitat, & declarat multis modis, facit etiam in materia proclamatum contra inclinantes, seu exonerantes scelopum, licet non feriat, quod certa pœna puniatur.

304 Nam si quis prouocatus, & ad defensam exonerat scelopum, non tenetur pœna proclamatis, seu banni per ea, quæ trad. Plac. Epit. Delict. lib. 1. c. 1. sub nu. 21. Ang. de malef. in verb. & dictus Titius defendendo, nu. 1. Afflict. decis. 206. nu. 3. & 4. & Ang. loc. cit. vbi tractat, an liceat etiam defendere consanguineos, vel caros amicos ad excusandum à pœna statuti, & tenet quod sic. Bar. in l. prohibitum, C. de iur. fisc. lib. 10. limitat nisi prouocatus nimium excedere prouocationē: Nam defensio debet fieri cum moderatione inculpatæ tutelæ, vt dixi nu. 64. p. 2. & in pract. de test. p. 3. sub nu. 25 1. Nec conuenit, minusq; permittitur quod pro quid minimo sclopus ad defensam exoneretur impune, absit, vnde hoc casu grauius exonerans ob excessum puniretur, saltem pœna extraordinaria, non autem ordinaria statuti, vel proclamatis, aut pœna pacis ruptæ, ex quo dolus cessare dicitur in exonerante, cum taliter qualiter fuerit prouocatus, vt per eundem Ang. in d. vers. & dictus Titius, nu. 17. vbi etiam Aug. vi. in 4. p. nu. 168. & in 5. p. nu. 275. & Bal. in l. vt vim, de iust. & iur. Baiar. ad Clar. q. 47. nu. 42.

305 At si quis videns inimicum suum contra se venire cum ense, aut pugione nudo, & irruenter, tunc licet exonerare potest pro sui tuitione, & defensione cum vir honoratus non debeat fugere ab insultante, quia tunc nō dicitur temere exonerare scelopum, sed dicitur propulsator imminētis periculi dicitur facere cū moderamine inculpatæ tutelæ, vt pulchrè per Bolog. in d. l. vt vim, nu. 87. ff. de iust. & iur. & per Aug. ad Ang. in d. vers. & dictus Titius Plac. Epit. delict. lib. 1. c. 1. & facit Duen. in Reg. 191. qui nedum dicit id facere licere, pro defensione personæ, sed gratia honoris sui tuendi, ac pro manutione rerum suarū, & suorum quando scilicet aliter succurri non potest, & periculum est in mora ad Clar. in §. homicidium. Fely. cons. 50. nu. 13. & 14. Farinac. de Indic. & Tortur. q. 5 1. nu. 58. Petr. Caball. Caf. Cri. 88. pulchrè Mascari. de probat. concl. 113 1. nu. 29.

206 vbi nu. 43. ait quod defensio ista necessaria dicitur statim fieri debet, & in continenti post prouocationem. Nequaquam AFFECTATAE, & nu. 56. declarat quod habebit locum, dum modo, non possit dici facta ad vindictam, & non ad defensam, & conclus. 490. dicit quod constito de prouocatione. Quicquid factum erit, in dubio factum fuisse ad defensam censetur, & quod, qui allegat excessum tenetur probare, & nu. 13. quod & necessitas, & iustus timor ipsum excusant, vt ff. de offic. consul. l. vnica, cum ibi not. & litem, §. si quis, ff. com. Diui, & l. metum, ff. quod met. caus. l. 1. ff. de fer. vbi glo. fin. l. Cæsar. ff. de public. l. fin. §. si propter necessitatem eo. tit. cum mult. simil. adduct. per Iacob. de Beluis. in sua pract. vers. de mortuis in carceribus, sub nu. 104. & 105. vbi infert ad bannitum, qui exiens e loco a quo bannitus est, & reprensus inimicos suos illum interficere, vel male tractare volentes, si ipse redeat ad locum illum, vt se liberaret non dicitur facere contra præceptum, aut bannum, sic de recipientibus bannitos per vim, & metum, quia

- inhumanis vis præcisa excusat, vt per Couarru. in prior. par. Relict. §. 3. sub num. 9. ver. Quarto, quod deferuit ad multa, & Ia. de Beluis. loc. cit. in fert quoque ad excusandum pastores à damno dato quando eis inuitis animalia sua comedunt Bladum, vt fit quando per viam ducendo ingrediuntur, in fundo alieno: nisi ipse negligens fuerit, & culpa, de reg. iur. modo ad rem; qui inimicum reprimat secundum casum prædictum, & vi. Bonacoll. trac. de æquis, quæst. 6. 106. & 549.
- 307 Si quis insequatur prouocantem fugientem, (vt de more Brauorum, qui irruunt repente contra incautum, & at si irritus, se vertit contra eum, Brauosus statim terga vertit, & fugit,) & is fugientem percutiat, aut vulneret, præsumitur ad vindictam, & non ad defensionem. Bar. in l. 1. col. fi. ver. Moderamē, C. vn. vi. Dec. in d. l. vt vim, nu. 10. de iust. & iur. Mascari. d. conclus. 490. num. 13.
- 308 Et incontinenti factum dicitur, durante causa iusti timoris, secundum quosdam (licet steterit pluribus diebus) sed in hoc statuit arbitrio iudicis. D. Menoc. de arb. Cas. 277. & 278. idem in addit. no. ad Cas. 356. num. 47. dicens ob defensionem necessariam excusari filium à pœna patricidij, vi. in prac. de test. p. 3. sub nu. 251. lit. C. & hinc not. quod ictus sclopi non tangens personam, non rumpit pacem, vt tenet D. Pet. Cabal. Cas. 63. quod est verum quando pœna conuentionalis est promissa expressè pro offensa personali, idem de tregua, secus si pro bene viuendo, quoniam non dicitur bene viuere, qui fert scloppum, & contra alium exonerat, minatur, & damnum dat, in rebus, si non in persona, vel verbis in iuriolis saltem afficit, hocque omnes sciunt, non est opus allegatione; verum enim verò, si ob graues inimicitias ferret scloppum non prohibitus, & vel prouocatus, aut contra se inimicum videns venire inimicum suum, malo modo iustus timor illum etiam excusaret à pœna de bene viuendo.
- 309 Quoniam timor violentiæ inferendæ infert iustum metum. Alex. conf. 98. in princ. vo. 3. Grammat. vot. 10. num. 2. & seq. Bertazol. conf. Cri. 427. nu. 11. lib. 2. idem in conf. 159. nu. 5. lib. 1. dixi p. 3. nu. 210. & 211. nec opus est discutere hoc in casu an sit talis timor, qui cadere possit in constantem virum; de quo late per Couarru. in 4. decret. 2. par. 2. par. c. 3. §. 4. & facit Plot. in Reper. l. si quando nu. 705. Boss. de Inquisitio. num. 118. & visus armorum iustum metum affert. Mascari. conclus. 1416. nu. 22. & vbi auditur rumor Pestis citò fugiendum iustus enim timor est. Mascari. concl. 20. nu. 2. & 3. ideoque quis excusatur, à pœna si non listat idem de Incendio, quoniam non dicitur fugere, nec contemnere, seu contrauenire, qui fugit periculū imminens, per supradicta, quia vbi eadem ratio, ibi idē ius, Lillud, ad leg. Aquil. Ideo dixi excusatos fuisse homines priuatos currentes ad Palatium, vbi ignis minabatur ruinam, & fumus uecabat pauperes incarceratos, quos rupto ostio fugere ab incendio fecerunt: nam de bono opere quis non est lapidandus, l. Graechus, C. de adult. lo. c. 8. Quando autem metus dicatur iustus trad. Menoch. de arb. cas. 135. & 139. Bursat. cōf. 330. nu. 66. vi. Add. ad Clar. q. 60. nu. 57. 58. & seq. vbi plura in materia metus, vel iusti timor, & tot. tit. de is, qui vi metusve cau. fiunt. Sed non in totum excusabitur aliqui pœna arbitraria punitur. Tiraq. de pœn. temp. caus. 36. Menoch. de arb. Cas. 354. Bertazol. conf. 172. vo. i. conf. 266. vo. 2. idem in conf. 88. & 89. vbi adden. tradit quis dicatur prouocator. & Menoc. in conf. 41. Bero. conf. 173. vo. 3.
- 310 Et in tantum operatur æquitas in pœnalibus, quod factum illicitum, vel prohibitum, in dubio iudicandum est, quod potius casu, quam data opera fuerit secutum, vt alias dixi in 4. p. sub nu. 161. Sic censendum in dubio de homicidio, nisi præcedens inimicitia grauis, & mala qualitas occisoris aliter suaderent, cum quidam sint adeo peruersi, vt ferè per capillos trahunt homines contra se ad præcipitum, & vt ferus aper, ad occidendū. At cessantibus inimicitia, & prouocatione, nullo modo iudicandum esse in dubio factum fuisse data opera, vel appensate, sed per hoc homicida impunis non euadet, imo eodem nabitur quam vis alter pro altero occidatur. Couarr. in suis Resol. in verb. Alma mater, de sen. excom. §. 10. nu. 14. & seq. condemnabitur etiam, quod ob factum homicidium sequeretur aliqua publica vtilitas, vt p. 2. sub nu. 315. vt de illo (dante exemplum,) qui dum portabat litteras proditorias contra patriam, fuit in itinere occisus, non dicta de causa, quia attenditur quod principaliter factum est, vt occideret hominem, & non quod in consequentiā venit, l. si. ff. de har. instit. cum siml. Nam animus, & intentio distinguunt maleficia, l. 1. §. Diuus Adrianus, ff. de sicar. l. 1. C. eo. eum alijs in propos. trad. à Marf. conf. 25. nu. 6. & conf. 26. nu. 8. Grammat. conf. 68. in princ. Sed in dubio prouocatio semper esse debemus ad absoluedum, quam ad condemnandum, sic æquitas docet, in l. absentem cum concor. de pœn. dicam infra, sub nu. 576. & in casu incertitudinis potius sequi debet absolutio. Clar. §. si. q. 60. ver. uidi ego, & in §. homicidium, ver. alius est casus. Menoc. de arb. cas. 363. quod procedere ait respectu interesse patris non autem fisci, vt nu. 18. cum iuribus per eū adduc. & dixi sup. sub nu. 225. Hinc est si partes sub pœna fisco applicanda cauerint de sese non offendendo, & vnus ex pluribus offenderit, & ignoretur nihilominus si insolitum promiserint, condemnari debent, propter clausulam in solidum, sed solutione vnus alij liberantur de æquitate secus de rigore, vt in l. inter fideiussores, ff. eo. & pulchrè per Bar. in Auth. hoc ita, sub nu. 5. C. de duob. reis, quod not. & de importantia, d. clausula in solidum, vi. bonum tex. in l. non recte, C. de fideiuss. et mādator. & in d. auth. hoc ita, de duob. reis, vbi Bar. Spec. tit. de empt. & vendit. §. 1. ver. item not. & in §. ex huiusmodi, vbi gl. Instit. de duob. reis, vi. Gomez. var. resol. eo. ti. nu. 14. & 15. & no. quod plures debitores principales eadē de causa simpliciter accepti non intelliguntur in solidum, l. reos, §. cū in tabulis, ff. de duob. Reis. Secus in pluribus fideiussoribus, l. non recte, vbi Bar. C. eo. vbi hoc limitat nisi fideiussores in se principaliter susceperint obligationem.
- Aliud quoque exemplum tradi potest de militi, qui spreto præcepto Ducis Belli, & nisi spreuisset malum notabile publico obuēisset, quamuis ob hanc inobedientiam reportauerit victoriam, quam fortè parendo non reportasset, nihilominus puniendus per tex. in l. disertorem, §. in Bello, ff. de re milit. & Tiraq. de pœn. temp. caus. 52. nu. 1. 2. 3. & per tot. vbi felix exitus, aut prosper euentus non excusat, qui contrafacit, & deliquit Abb. in c. nouit, de Iudic. Ro. conf. 310. per tex. l. 3. §. in Bello, ff. de re milit. hoc & alios casus adducit Couarruu. in 2. par. futurum Relect. tit. de homicid. numero 4. car. 74. & in Hispania Concilium status ferè animaduertisse fertur in D. Ioan. Austriacum ob cuius virtutem, & animi Magnitudinem in signem illam victoriam contra Turcas adeptus fuit auxilio

filio Dei, de qua in 1. part. sub num. 58. memoriam feci, sed si intentio principalis esset attendenda, ut supra is miles esset valde excusandus si non in contemptum, sed occasione natus fecerit, & victoriam reportauit. Datur enim officium, & non discretio, & multa contingere possunt, ex quibus Sanctius est mutare propositum in melius. l. nonnunquam. ff. de collat. Bono. Cagnol. in l. nemo num. 5. de reg. iur. & mea opinio de æquitate procedit contraria vero de rigore militia.

Ex hac soluenda sunt duæ quæstiones. Prima quibus liceat mutare propositum in melius. Secunda quomodo intelligatur illud satis in ore omnium, quod de duobus malis minus sit eligendum, de quo in le. quoties nihil de reg. iur. & per tex. & glo. 2. distin. 13. c. Nerui. §. est tandem, & tex. & glo. 1. distin. 14. Quod ait.

Quoad primam regulariter omnibus competit mutare propositum in melius, ut per scrib. in d. l. nemo. de reg. iur. & d. l. nonnunquam. ff. de collat. Bono. Sed declarata in ijs quæ dependet ab eius mera, & libera voluntate, & potestate, leg. in re mandata. C. manda. authen. de nupt. §. disponat. hinc dicimus quod voluntas hominis est, ambulatoria vsque ad mortem. l. 4. de adim. leg. l. cum hic status. §. ait oratio. ff. de donat. inter vit. & vxor. & in tantum hoc est verum quod non liceat testatori ligare sibi voluntatem, & legem sibi imponere aqua non valeat discedere. leg. si quis in princ. testa. de leg. 3. vbi Bart. Hinc etiam dixi quod proprium principis est legem in melius condere & sanctius est emendare ut alias dixi in 5. par. sub num. 60. c. veritatis vbi Abb. de dol. & contumac. Hinc de peccatoribus conuersis dicit Sac. Scriptura gaudium est in celo super vno peccatore penitentiam agente. . . & emendare est Angelicum.

At in personis quæ alienæ potestati subiiciuntur non licet mandata transgredi. le. diligenter cum concor. ff. manda. & Paul. subditi obbedite præpositis vestris non tantum bonis sed etiam discipulis. Ro. 13. & alibi, & de obedientia filiorum erga parentes latè dixi in prima part. nu. 183. lit. g. car. 50. vbi dixi non dari actionem inter patrem, & filios ei, licet filius ei furatur aliquid sed peccat: nã qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est Salamo. Prouer. c. 28. & obediencia viri in vxorem nu. 182. & de obedientia Domini in seruũ. nu. 182. & de obedientia magistri in discipulum. nu. 185. eandem obedientiam militis in duce. ibid. nu. 278. & paulò ante in hac 6. par. sed de obedientia filij spiritualis in confessorem patrem suum spiritualem dicitur, quod in tantum obligamur, quod si aliquando iubent & præcipiunt, ut abstinemus ab agendo aliquid quod bonum est, tenemur obedire, quia vel propter fragilitatem, vel propter superbiam, vel propter alium finem solent nos reprimere, vel coercere, quorum finis tendit ad salutem & de hoc consulere Sac. Theolog. & præsertim. S. Io. Climacum in suis sermonibus melius est enim obedire, quam sanctificari in spiritualibus, at in negocijs ex causa licet mutare propositum, quam res utilior agitur. leg. à procuratore. Codic. manda. leg. quæ propter necessitatem de regul. iur. at in ijs quæ respiciunt custodiam, Bellum, & huiusmodi, non est de rigore belli discedendum à mandatis Ducis. ut supra hinc dicitur liga Asinum vbi herus mandat, & relinque ibi.

Quo ad secundam rationem breuiter vbi aliter euadere quis non potest, de duobus malis minus est eligendum Cagnol. de l. quoties sub nu. 4. vbi plura exempla de reg. iur. per d. iura. vbi gl. in c. quod ait 14. Distinct. vbi tractat an liceat peccare venialiter, ut effugiat peccatum mortale, & dat etiam ibi exemplum de Loth, qui obrulit proprias filias illis infamibus, ne violarent pudicitiam suorum hospitem, quos postea cognouit esse Angelos cœli, ipse non opinor ex malo aliquid bonum sortiri posse & ideo Paul. Apost. in c. 1. ad Rom. non esse facienda mala ut ueniant bona Tiraq. de pen. temp. caus. 52. nume. 8. ubi plura & alias ipse dixi quod si in humanis ius præcisa excusat, & in diuinis nequaquam me remitto Sac. Theolog. & gl. in d. c. Quod ait in ver. periculosissime 14. Distin. ex sententia Sancti Augustini tenet non debere fieri veniale, ut euiretur mortale, & quod minus malum de duobus eligi debet, nè fieri possit limitat in vna & eadem persona, non autem in diuersis ut ibi. in princip. in verb. verum 14. Distinct. plura alia iura adducit Dec. d. l. quoties mihi ubi etiam Cagnol. num. 3. & 4. de reg. iur. & scias quod est differentia inter peccatum & delictum secundum Aug. ex libr. super Leuit. q. 20. ps. 36. vbi ait. Fortassis peccatum est perpetratio mali, delictum uero desertio boni.

27 Et ex ijs. Qui per iram, uel latam culpam sine dolo delinquant, de æquitate excusantur. l. aut facta. §. caus. ff. de pen. l. lege Cornelia. C. de sicar. Tiraq. de pen. temp. caus. 14. similiter quado per ignorantiam non supinam, nec crassam, sed simplicitate, & rusticitate delinquant excusantur. l. 1. de leg. Tiraq. vbi sup. caus. 11. sic in minore qui post delictum factus est maior: nam puniri non potest uti maior. l. infans ubi Hypp. de Marf. ff. de sicar. Tiraq. caus. 7. & 8. ui. in practic. de test. par. 1. nu. 23.

* Attetioque sine ob quem quis agit delictum iudicatur maius, aut minus: nam si quis pro salute amici tuenda deliquit, certum est quod intentio est iuandi & non delinquendi, ideoque mitius punitur Tiraq. ubi supra caus. 24. nu. 4. Qua de re si non dolo, nec ex industria delinquitur non est locus penę extraordinarię, sed extraordinarię & mitiori, ita æquitate scripta suadente Tiraq. caus. 13. nu. 1. & seq. & ui. infr. num. 453. uers. Hinc est, & usque ad Hyppocrat. in Aphorif. 17. hæc ratio naturalis penę trahit, qui dicit condonandum esse aliquid tempori, ætati, & consuetudini, addo & fragilitati, unde illud legitur humanum idest propter fragilitatem.

* Verumtamen homo qui appensate, & dedita opera deliquit iusta statera, pondere graui puniendus est, præsertim quando etiam scelere in corpus humanum delictum patrauit, quando quidem caro humana non est caro Beluina, cum homo ad imagine & similitudinem Dei factus sit, ad imaginem Dei, in naturalibus, & ad similitudinem in gratuitis, secundum Theolog. ut in compen. Sac. Theolog. c. 62. heu heu, homo tantis laboribus nutritus, à tantis periculis præseruatus, tot impensis, & sumptibus educatus quod tam facile me, occidatur, mutiletur aut scelere vulneretur, natura ipsa abhorret Deus non patitur, & humana iustitia rigore suo prouidebit. Iacob. de Beluif. in sua pract. tit. quotuplex sunt causæ sub nu. 236. cir. fi. vi. sup. sub nu. 128.

* Quid dicendum de eo, qui se ipsum occidit, tunc distinguendum est de mente omnium Criminalistarum, aut deliquit, & metu penę se occidit,

cidit, & tunc si pœna erat capitalis bona illius applicantur fisco etiam, quod nondum esset accusatus, dixi in 4. par. num. 136. & 138. intellige in casu quo memoria defuncti damnari potest: nisi hæres innocentiam probet. Iacob. de Beluis. d. sua prac. eo. tit. de ijs, qui se occid. sub num. 112. per l. fi. ff. de Bo. damnat. si verò tēdio vitæ se occidit, vel alia de causa, tunc cessat publicatio bonorum, vt l. 3. ff. eo.

Si vero delictum erat capitalis pœnæ dignum ob quod memoria non est damnanda, tūc si ante accusationem metu pœnæ se occidit bona nō publicantur, secus si post accusationem. In alijs autem delictis minime capitalibus bona nullo modo publicantur, vt per Doc. in l. 2. C. qui testa. fac. poss. l. penul. ff. de Bo. eor. qui sib. mor. consci. & ad hæc per Peregr. de iur. fisc. lib. 4. tit. 4. per tot. vbi num. 2. dicit, quod in dubio non præsumitur metu pœnæ se interfecisse. Dec. consil. 438. Paris. consil. 155. in 4. & ideo ad fiscum spectat probare l. 3. §. de illo, ff. de Bo. eorum, qui sibi mor. consciuer.

* Sed quando metu pœnæ quis sibi mortem consciuit tunc dicitur illius corpus pœnæ effectus, cap. i. de penit. & remiss. qua de re furca suspendendus, & venenum assumens, & cum eo moriens, adhuc illud Cadaver suspendi potest, vt tenet Bal. d. l. 2. ff. de Bo. eor. Petr. verò, & Cyn. contrarium tenet hoc esset arbitrarium, vt tenet Iacob. de Beluis. d. prac. loc. mox cit. sed contra mortuum infœuire, est dira executio.

* Item nota, quod carcerato mortuo in carceribus reperto, si ignoretur à quo, & quomodo præsumptio est contra custodem carceris tex. in l. fi. ff. de custo. Reor. glo. sing. in l. cum ita legatur, §. species, de leg. 1. per quæ iura Afflic. dicit obtinuisse de facto, de feud. tit. de pac. iura. fir. nu. 33. & Aleiat Reg. 3. præf. 15. nu. 4. Caroc. loc. in 2. par. tit. de ras. & pericul. nu. 11. vbi custos, & alij ratione officij tenentur probare non culpam, & vi. Foll. Farinac. Caball. & alios hanc quæst. trac. loc. cit. Petr. Picher. de iur. sisten. & man. iniect. cap. 28. num. 3.

* Caterum quo ad rigorem in pœnalibus, & ipse ex causa suum locum habet, vt in omnibus delictis exceptatis de quibus sup. in 1. p. sub nu. 54. & nu. 65. Idem in personis facinorosis, & solitis delinquere: Nam contra consuetudinarios delinquentes, qui profitentur in delinquendo, pietas est esse crudelē, dixi sup. nu. 15. & in 3. p. nu. 33. & 35. & nu. 57. & 132. p. 4. & inf. nu. 670. qua de re extremis morbis extrema remedia sunt adhibenda, vt per Hipp. Aphor. 6. quamuis in Aphor. 17. dicat aliquid condemnandum esse consuetudini, sed non dicimus, non delinquenti per consuetudinem, vnde in fact. paginis legitur super quarto non me conuertam, & in Resurrectione Lazari Quattriduani, D. N. Iesus Christus ingemuit, infremuit, spiritu, lachrymatus est, quid vltra, voce magna exclamauit. Io. cap. 11. significans difficultatem quam maximam in conuertendo, et in parcendo peccatori consuetudinario, licet Lazarus esset vir Sanctus, imo à proprijs agnatis, & notis abhorritus fuit, sorores enim dixerunt, iam fœter quattriduanius est, quasi dicerent, nil plus valet; non est dare remedium, iam fœter: actum est.

* Hic obiter quæro an liceat occidere peccatores, & secundum præceptum Decalogi, non licet, ita sentit Sotus: contra autem S. Tho. sentit: nam videmus quotidie peccatores, seu delinquē-

tes occidi, sed via iustitię punitiue non autem priuatim, vt de blasphemis, furibus, homicidis, licet hodie in blasphemos pœna mortis non seruetur, vt dixi par. 4. num. 19. & seq. & in Exod. cap. 22. dicitur maleficos non patieris viuere, & Dauid Psal. 100. in matutino interficiebam omnes peccatores terræ, quauis aliū sensum hæc habeant. Priuatis verò nunquam licet, & si ad necessariā defensam id faciat, vt quando aliter è manibus inimicorum, viuere euadere non possunt, tunc excusandi, de hac consuleret Nauarr. Confess. c. 15. num. 4. & Sera ph. ras. conf. 36. & 38. S. Tho. & alios Sac. Theol. hoc vnum est quod Dominus Noster Iesus Christus, noluit euelli zizaniā, ne forte colligentes zizaniā eradicaret simul triticū, & quæ sequuntur mandauit expectari vsq; ad tēpus iudicij, vt Matt. c. 13. vnde hoc spectat ad iustitiam publicam, non autem priuatam: malus aut ideo viuut, vt corrigatur, aut per eum bonus exerceatur, S. Aug. ex tract. super Ps. lect. 4. in 2. Noctur. hebd. Sancta.

* Permittit etiā Deus quandoq; propter scelera populi Tyrannos regnare super terrā, & Salom. Prouer. c. 28. propter peccata terræ multi Principes: nam iudicia Dei abyssus multa. Job. c. 34. & refert Bart. in trac. de Regim. Ciuitat. in fi. & in Eccles. cap. 10. & 1. Reg. cap. 2. & 4. Reg. c. 17. sic Deus permittit Respublicas sub vno Duce Regi, quando Respublicantes abutuntur potestate, & libertate, qui in rebus gubernandis nendum noluerunt leges sequi, sed suam maluerunt libidinem effrenatē nutrire, vt refert Dionys. Alicarnass. lib. 5. Antiquita. Rom. & Arist. prudenter dixit, entia nolunt malè gubernari, pluralitas parit confusionem, ergo vnus Princeps vbi non est gubernator, populus corruet, Salomon. Prouer. c. 11. sed addit, salus autem vbi multa consilia: nam caput cum membris suis consultat, & membrum caput respiciunt, atque tuetur, si vero aliquod ex eis calcitret absconditur tanquam membrum putridum. In multitudine populi dignitas Regis, & in paucitate plebis, ignominia Principis. Prou. c. 14. vbi quoque ait, quod acceptus est regi minister intelligēs: iracundiam eius inutilis sustinebit, qua de re oportet superioribus obedire, & reuerentiam præstare omnis: nam que Potestas à Deo est, & qui potestati resistit ordinationi Dei resistit. Paul. ad Ro. cap. 23. Quia Domini est terra, & plenitudo eius. Ps. 23. ita intellige sanè. Quod Deus permisit has terrenas potestates propter peccatum, & sic cum hac distinctione, quia si non fuisset peccatum, non fuisset lex. lex ergo propter peccatū, Apost. ad Ro. cap. 5. & 17. & S. Tho. in 3. par. q. 49. artic. 2. ait. Nonne propter peccatum homo sub potestate Tyrannidis Diaboli positus est, & tamen Diabolus non fuit occisus, sed tanquam minister Diuinæ Iustitiæ, in sui, & aliorum Reprobatorum damnationem, perpetuo in inferno cruciabitur. Matth. cap. 25. ibi in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius.

* Et Bar. in trac. de Tyran. col. 6. cir. fi. & col. 7. cir. prin. recenset quod à Summis Pontificibus, & Imperatoribus toleratos fuisse ex causa fuisset quosdam Tyrannos, quos etiam in summa auctoritate, & dignitate constituerunt, vt hac lenitate, ad fruges bonas illi reuerterentur, vel si hac via non redirent sub obedientia caperetur lepus (vt fertur) cum plastro. Nam vt Barrol. ibi ait, ita factum fuisse, à Clement. VII. Pontific. de D. Tadeo. Bonon. & à Carol. Imperator. qui consti-

constituerunt duos Tyrannos Vicarios, Pontifex Bononia, Imperator in Lombardia, sic facere ait Principem quando ipse videt, quod quandoque vnus Tyrannus non potest deponi sine magno exterminio eorum qui sunt sub Tyrano propter bonum eorum ipsum Tyrannum facit Vicariū, vt ex hoc ille Tyrannus minus timeat, & minus populum grauet, & interim casus occurreret, per quem suadente iustitia sine populi detrimento deponeretur Tyrannus, & hoc Bart. tribus rationibus corroborauit, primo sicut diligens nauta, curat saluare nauem ei commissam, tempore Naufragij projicit viliora, & saluat pretiosiora. l. qui leuanda. ff. ad le. Rhod. de iac. 2. sicut etiam paterfam. diligens & prudens circa res suas. l. vt certo. ff. com mo. 3. Sic facit Dominus iustus, & benignus cum Tyranno vel rebelle: nam pertranfit, quia simulare loco prudentia est, & loco exterminij eligit viam amoris, & beneuolentiæ, & facit eum Vicarium, vt possit ea quæ sunt magna, & ardua reformare, vt de Phisico, quando videt vnam infirmitatem, quæ non potest sine magno periculo personæ curari, tunc curat sustentare naturam infirmi, vt valeat adhibere medicamenta valida, & opportuna alioquin natura debilia frustatoria essent. Adde ipse exemplum supra dictū de Zizania, vt eradicando quod malum est, simul nō eradicetur bonum, sicut itaque crescere, vsq; ad messem & in tempore messis dicam messoribus, colligite primum Zizania, & alligate eam in fasciculis ad comburendum: triticum autem congregate in horreo meo quod non est dicendum de vulpeculis, quæ sunt auferendæ in totum, & à principio, ne lupi fiant, vt ait Salamo. ergo principijs obsta. alioquin natura prona ad malum, in habitum conuersa difficillimè mutatur, vt de delinquentibus consuetudinarijs dicitur, supra ac de tot laboribus, & lachrimis, & clamoribus quibus D. Iesus Christus resuscitauit Lazarum quatuoriduanum & ferentem. At si statim provide re non iuuat, si postea benignitas Geminina Viperarum non muleat, si beneficia non profunt, si labores, si lachrimæ & clamores non profunt, tunc extremis morbis extrema remedia vi. omnino infra sub nu. 650. versu. Hinc pro saluandis.

Nec vnquam laudabile penes me erit, quod Tyrannus occidatur, vt infra dicam, quamuis Seraph. Cas. consc. 42. videtur tenere, quod cuiusque priuato licitum sit occidere Tyrannum ijs quattuor concurrentibus. Primo quando nō succedit in Regno, nec fuit electus, sed Tyrannizauit paulatim Regnum, & Ditionem. Secundo quando non potest per superiorem provideri, aut providere non curat. Tertio quando Tyrānia est in vniuersum, & nō super re particulari. Quarto quando euidenter intuitu boni publici, & non priuati odij, fieret. vi. supra p. 2. nu. 69. & Seraph. d. cas. 42. alleg. S. Thom. 2. 2. q. 64. ar. 3. & melius att. penul. at deficientibus ijs supra dictis nullo modo licebit. & cauetur in Concil. Constantiensis. sess. 15.

Et nota quod occidere aliquem pluribus modis contingit vno modo directè, altero modo indirectè, & per accidens. Item dupliciter idè fieri test, vno modo ea diuina reuelatione, & Imperio altero vero ex mera voluntate humana. Primo modo quando innocentes occidi diuino iussu in scripturis legitur. Secundo modo non licet sine iussu Dei directè, & ex propria intentione in Bello iusto occidere, innocentem, Exod. cap. 25. Deuter. 25. Tertio quando indirectè, & ex accidenti

in Bello iusto non esse peccatū, hæc apud Carbo. de restit. omn. rer. q. 62. me autem remitto in totum Sacr. patrib. & determinationi S. M. Eccles. nam vbi causa spiritualis, examinatur ita fieri debet.

Verum quo ad defendendum res sibi necessarias à manibus furum, si fur occidatur, occisor excusatur, vt de colono qui licitè potest furē fructuum telo se defendentem occidere per text. le. itaque ad leg. Aquil. & ita tenet Caroc. trac. locat. p. 2. nu. 8. Multo magis excusatus veniret, qui pro tuitione honoris & pudicitie suæ incideret in tale delictum, maximè quādo aliter, vel aliunde defendi non posset. S. Tho. 2. 2. q. 64. ar. 4. quamuis Apost. ad Ro. c. 12. dicat. Non vos met ipsos defendentes charissimi, sed loquitur contra obloquentes, & detractores, non autem contra pudicitiam facto attentantes, & monet ne causa odij, aut vindictæ quis se defendat, quo verò ad necessariam defensionem non vt tenet Seraph. Cas. Conscient. 39. de qua necessaria defensione locutus sum. in 2. par. num. 57. 64. 209. & in pract. de test. p. 3. nu. 251. & alibi. De Tyranno mox supra dictum fuit, & syntagm. iur. libr. 6. c. 20.

Sed ille verò Tyrannus dicitur, qui bannita penitus equitate, iniquitatem in omni re amplexus est. Quam in Rempublicam introduxit, & qui Tyrannica mandat in festa corpori, & animæ, magnasque molestias inferentia, vitiosas actiones, & voluptates, quæ nascuntur ex affectibus, vt apud Philonem Hebræum legitur. 2. libr. allegoriarū. Bart. tract. de Tiran. & syntagm. iur. libr. 6. c. 20. vbi pro & contra, sed non est malum in ciuitate quod non faciat dominus, si id ex cælo intellige permissiue propter scelus populi mei percussit eum, si de Domino temporali, quando caput dolet omnia membra languent.

Nunquid in delictis penitentia locus sit, & regulariter (dico) quod re integra admittitur penitentia, vt per Doct. in l. si insulam, de verb. oblig. l. qui ea mente. ff. de fur. & l. qui falsum, ff. de fals. l. hoc edicto, §. si quis alienauerit, vbi glo. ff. de alie. iudic. mut. & admittitur in delictis nominatis, & innominatis, ordinarijs, & extraordinarijs. Bal. in tit. quæ sit prima caus. amitt. feu. §. por. rō. col. m. 3. prop. si. Decia. de pænis. in crim. l. x. Maiesta. lib. 7. c. 40. tom. 2. car. 133. vbi in d. crimine d. Reg. fallit. Bal. in auth. habita. col. vlt. C. ne fil. pro patr. Barto. in l. si quis non dicam, C. de episc. & cleric. Decia. loc. cit. quodque procedit in foro fori, secus in foro poli.

Fallit secundo in crimine hæresis, nisi statim, & in continenti spontè se correxerit, c. ad abolen. dam. de heret. glo. in c. damnatus. de sum. Trinita. Anan. in ca. excommunicauimus. il primo de hæret. Boer. Decif. 341. & 342. ubi alios allegat. Decia. d. tract. tom. 1. libr. 5. tit. de defensio. Reor. cap. 37. num. 44. Paul. Ghirlan. de hæret. q. 5. nu. 1. & 2. quamuis non de sit pati aliquam penitentiam secretò, vt per eundem Decia. d. lib. quinto, titu. de peniten. hæret. cap. 54. nu. 34. & 35. Clar. §. Hæresis. versicu. sed quarto. Boss. eodem titulo, num. 46.

Fallit tertio in causa simonia. S. Anton. in summ. tit. 1. c. 5. §. 10. col. 1. versic. item si pro recept. Illustr. Card. Caieta. in eius summ. in verb. simonia, col. 5. versic. ex eo autem. Decia. tom. primo, lib. 5. tit. Quib. in caus. simo. non contrahit, ca. 84. sub nume. 27. & intellige. quando iam aliquid receptum fuisse, at si solum fuisse mentalis, tunc peracta penitentia videretur dicendum.

Nauar.

Nauar. confess. cap. 23. nume. 111. versicu. Pœna simoniaci.

Fallit quarto contra falso scienter data opera accusantes, quoniam, licet antequam nomen rei sit receptum inter reos, desistat, non prodest penitere maximè in delictis exceptatis, vt de hære si Clar. §. fin. q. 60. versu. sui quandoque vbi refert Cynum habuisse in facto. per l. fin. vbi Atet. nu. 3. C. de accus.

Fallit quinto in Barataria. Bal. in l. generaliter, §. si igitur, ff. de calum. nam barataria in quid minimo committitur, & inter causas capitales enumeratur Bal. in l. furti, §. pactum, ff. de infam. Catald de syndic. c. seq. nu. 67. Put. eo. tract. in versu. Barattaria, ca. 1. sub nume. 4. las. de act. §. quadrupli. nu. 81.

Fallit sexto quando quis deliquit in facto permanenti, vt in vulnere, vel percussionibus: Nam facta pro infectis haberi non possunt, l. non dubium, C. de leg. secus in ijs quorum vestigia non remanent, & potest adhiberi remedium, vt in furto restituto, ante accusationem. Bald. in l. sub tracta. C. de fur. Fulgos. in l. scire, §. 1. de verb. oblig. vi. omnino Menoch. de recup. poss. remed. 9. sub nume. 149. vbi veriore dicit, similiter si iniuria erit verbalis, poterit contraria protestatione reuocari, & tolli. Clar. §. iniuria, versu. fin. licet contrarium, videatur teneri in practica. Sed in hoc vi. quæ dixi in 2. par. sub nu. 259. & Docto. in l. quod calore, vbi Dec. nu. 9. de reg. iur. Luc. de Pen. in l. omnes. de Decur. lib. 10. Plot. in l. si quando, nu. 271. cum seq. & Salyc. in l. si non conuictij. col. 2. C. de in iur. vbi optimè distinguit. cuius distinctio demulsi aures Senatus Mediol. vt refert Bos. in tit. de in iur. sub nume. 22. tenens quod aliqualem pœnam is non effugiet. sed teneo quod erit in arbitrio iudicis, qui cessante causa scandali leuiter admodum se ferre deberet, facit quod dixi. in 4. par. sub num. 236. & in puncto per Plot. consi. 131. nu. 17. Bertazol. consi. 307. vol. 2.

Qui Bertazol. in raptore mulieris qui extra domum illam rapuit, sed statim pœnitentia ductus, intactam in domum suam citò reposuit idem vt supra tenet. per Doct. in l. si quis non dicam. cum glo. C. de episcop. & cleric. & dixi par. quarta, sub nume. 92.

Idem quoque sentit. in exportante bladum cõtra deuetum: Nam si in itinere, antequam ad locum deueti perueniret, is pœnituit, & reportauit bladum in loco, vbi habuerat excusatur. ad trad. per Rip. tractat. de remed. ad Vberta. conseruan. num. 75. relatum a Menoch. de arbitr. dicto cas. 360. num. 11.

Idem in prohibita executione, vbi uiolentia permanens non interuenerit: quia si ille, qui prohibuit, mox pœnitentia ductus, executoribus patens aditum exequendi prestauit, dum executio durior, non fuerit effecta, siue in rem, siue in personam, excusatur, vi. in 2. part. vbi de resistantia, & ibi hæc quæstio satis examinata fuit Doct. in d. l. si quis. C. de episc. & cler.

At in simplici insultu, si insultans statim debitam satisfactionem insultato dederit, animumque pœnitendi ei ostenderit, tunc excusabitur, licet Bal. in d. l. si quis. in 4. opp. C. de sacr. sanct. eccl. teneat contrarium, sed Menoch. a quo allegatur. de arb. iud. d. cas. 360. sub nu. 13. æquitatis partem sequitur & opinio Bal. locum haberet quando insultans aliquod signum pœnitentiæ non ostenderit, verum & in arbitrio iudicis erit considerare qualitatem personatum, & iniuriæ æqua

occasione natus sit: quia temerarij sunt reprimendi.

Fallit sexto in apostasia. l. qui sanctam. C. de apostat. Menoch. d. car. 360. num. 12. Boer. d. Decif. 341. sub nu. 1.

Fallit septimo quando pœna est imposita ipso iure & facto, gloss. in clem. nec in agro, §. vero. de stat. monach. Bal. in auth. habita. col. vlt. C. ne fil. pro patr. Bar. & alij, in d. l. si quis non dicam, C. de episc. & cler.

Octauo fallit in omnibus casibus. in quibus punitur affectus, quamuis non sequatur effectus de quibus partim dixi sup. cæterum pulchrè explicat omnes D. Menoch. d. cas. 360. vbi enumerat crimen læsæ Maiestæ. raptus virginum. intellige, vt sup. homicidij data opera, assassini, Veneticij, adulterij: sodomix, vel cum brutis, crimen sacriliciorum. Parricidij: falsæ monetæ: infantem necare: vxoricidij, in rebus Domini per sua sionis prauæ: seditionis: ac aliorum quam plurium delictorum atrocissimorum, vsque ad nume. 34. & per Soc. Reg. 31. in ver. conatus, & Menoch. in not. addit. ad d. cas. 364. vbi & ipse quoque condolet de amico, & com. patre sui D. Deciano. ex quo in tract. crim. libr. 9. cap. 28. sub nume. 4. non com. memorat ipsum D. Menochium auctorem, et ipse possem de alio dicere oderunt me gratis: nam qui reddit mala pro bonis non recedet malum de domo sua Prouerb. 17. porro honor est honorantis, vt in propos. dicit Euerar. in procur. sua Centu. sed forte excusandi prætextu obliuionis, vel manuum omissionis, At quid dicendum quidve cogitandum de illis, qui cum non sint apti edere typis, alienos labores, iam bis decem typis editos, & penes magna tribunalia, vt Romæ, Napoli, Mediolani. Genuæ, & alibi passim approbatos, tum in Hispania, tum in Gallia, quàm in Germania, nedum in Italia, nihilominus, illi abhorrent scripta talium authorum, quorum non merentur esse discipuli, & cum liuorem pereorum scripta ostendere nequeunt, saltem ore tenus profitentur bannire libros aliorum nedum penes se, sed ab eorum studio, & a fide aliorum Doctorum auertere, & alij quoque reperiuntur, qui ob aliquod latens odium, malunt litem suam facere, quam in iudicando sequi veritatem scriptam in libris dignissimorum authorum nimirum: quia ubi superbia, ibi contumelia, ubi autè est humilitas, ibi & sapientia. Prouer. c. 11. & qui euitat discere, incidet in mala. Prouer. 17. & contra huiusmodi iudices facit Apost. ad Rom. ca. 1. Qui cum iustitiam Dei cognouissent, non intellexerunt: quoniam qui talia agunt digni sunt morte: non solum qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt facientibus, hæc sunt uerba Aposto. heu miseri, an ignorantes quod malus est quod amittunt, quàm quod acquirunt apud Deum, & homines quibus dici potest, si illis non creditis, credite saltem doctrinis eorum, an nescitis fratres, quod ignorare nobis non licet dotem uestram, vt ait Host. in prin. suæ sum. an sanguinis, & nobilitatis uestræ obliuiscimini, & si caretis naturali nobilitate, cur acquisitam respicitis, porro, nec ruri, nec à ruralibus talia fierent, nonne astis, & uos homines, cur inhumani, non timetis Deum, cur detractores, nonne facti sitis ad similitudinè Dei, cur naribus aduncis, cur labijs reuolutis, cur auribus quas satis, & tandem cur de proximo uestro muslitatis recipite carissimi, & nolite indignari fratribus, & patribus uestris omnis enim qui irascitur fratri suo homicida est. unde Salomo. in Prouerb. c. 3. Remoue à te os prauum, & detra-

detrahentia labia sint procul à te. Oculi tui recta uideant, & palpebrae tuae praecedant gressus tuos. Dirige semitam pedibus tuis, & omnes uiae tuae stabilientur. alioquin, eadem quippe mensura qua mensi fueristis, mensurabimini, vel remittetur uobis. Luc. cap. 6. Nunquid potest cecus, cecum ducere: nonne ambo in foueam cadunt, non est discipulus supra magistrum, & Euangel. concludit. Perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius, Quid autem uides festucam in oculo fratris tui, trabem autem qua in oculo tuo est, non consideras, aut quomodo potes dicere fratri tuo. Frater sine eijsiam festucam de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non uides, hypocrita eijsce primum trabem de oculo tuo: & tunc perspicies, ut educas festucam de oculo fratris tui. sic apud S. Luc. Euang. cap. 6. & quod uoi dico omnibus hu iusmodi dico charitas Dei, & dilectio proximi sit semper nobiscum. Amen.

Nunc redeundo ad octauam fallentiam circa affectus punitionem, declara quod affectus de consuetudine non punitur, si penituit, non autem si quis in executionem poni nequiuit: nam cessante poenitentia cessat indulgentia. c. cum cessante, de app. & est gl. in c. item si fidelis, ubi Afflict. nu. 30. de feud. tit. quib. mo. feq. amitt. per le. qui falsam. ff. de fals. & per glo. in c. 1. §. sed & qui delator. tit. Quae sit cau. benef. amitt. ubi etiam Bal.

Et cum de aequitate in poenaltibus sit sermo non ster, quid in praetorijis stipulationibus? & in eis dixi locum habere aequitatem, si non in totum saltem in parte & adduxi exemplum, de illo qui fuit in carcere relaxatus, & ei domus propria assignata fuit pro carcere, sub fideiussores de non discedendo donec, vel sine licentia &c. Qui si suo Marte discedit & redijt, non incurrit in poenam promissam ut in 2. par. num. 240. & in hac supra nu. 99. in fi. quia aequitas non patitur, ut si quis id non fecerit in contemptum nec fisco aliquid deperit, nec alteri quod rigor praetoriae stipulationis locum habeat ut ibi dixi. Nam si fideiusso fuit data pro cautanda persona tunc, si persona adfit, non est locus poenae Farinac. titu. de carcer. & carcer. q. 30. sub nu. 71. ubi rationabili quadam aequitate intuente, hoc procedere ait. per Ro. consil. 193. post nu. 1. O. ase. Decis. 70. nu. 13. & sequ. secus si fuisset in domo arrestatus causa scandali euitandi, quia in duobus contravenisse dicitur, primo contra stipulationem praetoriam & praecipuum iudicis secundo quia per eum non stetit quo minus scandala oriri non possent. Hinc dixi quod contenti delictum pars poenae remittatur, nisi delictum fuerit geminatum sub nu. 202. ver. redeundo. p. 3. & vi. p. 1. sub nu. 152. p. 5. nu. 275. facit tex. in §. ex hoc vere iubemus in auth. nulli iudic. coll. 9. c. si quis iratus fuerit in ver. iterare. 2. q. 3. idem quando quis ex Clementia Principis esset excarcerandus, quia si bis fuit carceratus non gaudet tali gratia ut in l. 3. ubi Doct. C. de epis. audi. attenda enim causa finali pro qua fuit arrestatus non potest, is excusari in totum, & ideo cum fisco posset deueniri ad aliquam compositionem in hoc casu, remisso rigore, & suadente aequitate Farinac. d. q. 30. nu. 77. ubi inclinatur in hanc partem & ita extimo locum habere op. tenentium contrarium at in primo casu nullo modo poena promissa loco habere deberet.

Et ijs diebus irrisus sum de quodam notario, qui nescit calles neque terminos, ausus est dicere quod arrestatus in domo pro carcere ei sub fideiussores assignata, non dicatur in carceribus, stante

statuto quod nullus malefactor audiatur nisi sit carceratus: na satis in carceratus esse dicitur, qui est in domo vel alio loco detentus de ordine iudicis pulchre Mascart. de probat. conclus. 280. num. 4. Ang. in l. 1. C. de priuat. carcer. & in leg. qui in carcerem. ff. quod met. cau. Ang. de malef. in ver. Qui Iudex num. 14. & alios quam plures, in prop. alleg. Farinac. de carcer. q. 27. num. 11. q. 30. nu. 51. & 52. Nam non solum quis dicitur in carceribus quando moratur sub clauis detentus, sed etiam quando sine clauis stat in certo loco à quo discedere non valet sine licentia, & maxime sub cautione Caualean. Decis. 14. nu. 1. 4. & 5. part. 5. quem v. etiam in Decis. 28. ea. 5. part. ubi quid circa fugam.

Tandem in penis ubi lex figit pedem, non debemus, ulterius quaerere Cagnol. in d. l. in poenaltibus. cir. fi. de reg. iur. at licet poena eadem plecti debent omnes qui inter fuerunt dolose homicidio ut l. 1. ad leg. Cornel. de sicar. nihilominus si multi fuerint, solent duo uel tres tantum morti tradi, ceteri uero ad perpetuos tritentes. l. aut facta ubi Doc. ff. de poen. Clar. qu. 60. dixi in 4. part. sub nu. 154. unde S. Aug. Sen. Melius enim est ut pereat unus quam ut pereat unitas, & aequitas & rigor in refectione damnorum, sunt adeo cocordes, quod absolutus à poena non intelligitur à damnis dixi supra nu. 287. & 288. par. 4. & pulchre per Surd. Dec. 261. maxime confitit de calumnia accusatoris per l. 3. C. de aboliti. In dubio tamen reus est absoluendus. l. non puto. ff. de iur. fisco. Crauet. consil. 6. num. 28. Bertazol. consil. 166. nu. 49. & semel absolutus amplius molestari non debet. c. de ijs accusat. Dec. in l. nunquam actiones nu. 5. de reg. iur. idem in consil. 227. Sed quia haec altiore requirit indaginem, remitto ad ea quae supra dixi par. 4. sub nu. 275. cum mult. seq.

AEQUITAS IN RESCRIPTIS. Cap. XII.

IN rescriptis etiam aequitas locum habet: nam si aliquid alicui commissum sit, in dubio intelligitur secundum aequitatem, qua mediante iudex, vel delegatus regulari debet, ut not. Bal. in l. eadem. ver. sed quod pro vno numo. in fi. C. locat. refert Dec. in l. in omnibus quidem, sub nu. 4. Nec per quaecunque rescripta, nunquam iuri tertij derogatum censetur, l. 2. §. si quis a Principe, & §. merito, ff. ne quid in loc. public. Bart. Ias. & alij. in l. fi. ubi glo. C. si contr. ius vel vril. public. etiam si motu proprio. Rescribatur. Rott. Rom. Decis. 445. in antiq.

Quinimo semper subauditur, haec clausula saluo iure tertij. idem Bal. in l. 1. C. de consti. princ. & in l. monumenta, C. de leg. Bart. in l. dotalem, ff. de testam. milit. & quando aliquid concessum apparet in praedicti tertij, praesumitur per obtentionem, & quod Princeps fuerit circumuentus, vel propter importunitatem concesserit. Barto. in proem. digestorum §. omnem, col. 2. & in fi. ver. Item quaerit glo. quid de rescripto. & glo. in cap. 1. in ver. noscatur. de constitu. in 6. vi. in hoc proposito supra par. 1. sub num. 246. & quae infra sequuntur in dubio tamen rescriptum praesumitur iustum.

Bal. post Cyn. in l. rescripta. C. de prec. Imper. of 313 fer. Riaz. reg. 72. unde qui vult impugnare rescriptum.

scriptum. tenetur incumbencia facere. l. qui accu-
sare. C. de eden. & intellige quod si impugnatur
de falsitate, tunc impetrans tenetur docere de ver-
itate. At si impugnatur de veri taciturnitate, tunc
ipse impugnans probare debet, vt per Io. And. in
c. 1. de lit. contest. quem cum alijs adducit. Dec. in
c. portecta. sub nu. 12. de conhr. vtil. vel inutil. &
ita intelligendus est. D. Borgn. frater meus. in De
cis. 37. sub nume. 37. p. 2. & not. quod licet impu-
gnare circa verba, & mentem rescribentis, non au-
tem circa voluntatem, vt inf. dicam, & potius im-
pugnari permittitur tanquam falsum, quam quod
princeps ius alicui tertio tollere voluerit. Meno.
de prac. libr. 2. prac. 9. nume. 7. & si verba rescri-
pti non conueniant æquitati, possunt impropria-
ri contra propriam eorum naturam. Menoch.
vbi sup. nu. 3.

Hic obiter quæro de eo, quod sæpè, non ab re,
in controuersiam venit: nam quandoque Prin-
ceps in fine precum rescribit. *non altro*, & pars
adhuc alias preces porrexit in quibus aliquam al-
iam rationem in primis precibus, non deductam
deduxit ex qua Princeps inadauit in formati par-
te citata (vt motus est) qua in formatione audi-
ta, Princeps rescribit, *se ne rimette a gli ordini*.
Quod rescriptum sæpè interpretatum fuit esse,
ac si princeps rescripisset *non altro*, & sic de nega-
torium, veruntamen, super hac re quid sentiam
mihi videtur memoria recolere id quod alias di-
xi sub nu. 59. & 60. in quinta par. ad quem locum
tere mitto, nunc in proposito dico, quod ubi agi-
tur de mera iustitia, & appareat de iniustitia pro-
ueniente contra ordines, ut puta contra casum leg-
is aut statuti, tale rescriptum, uidelicet *se ne ri-
mette a gli ordini*, non seruit de vento, imo opera-
tur restitutionem aduersus sententiam, factum,
aut rescriptum contra ordines obtentum, quia si
primo quia si ratio, seu causa allegata in nouiss.
precibus, non fuisset digna considerationem, prin-
ceps, non rescripisset, *informasi citata la parte*, sed
reiecisset, postquam iam reiecit, *con non altro*. adeo
quod princeps frustratoria remedia non introdu-
cat, ar. l. quæ bis idem. de stip. l. hæc stipulatio. §.
Diuis. ff. vt legat. causa. & in procem. institui. imo
quod iuber, & vetat id summa rationem facit. &
si quid perperam factum esse cognoscit ad ordi-
nes, & tramites iuris reducere solet, atque annul-
lat, & emendat, c. veritatis. de dol. & contu. dixi
sup. in prima par. sub nume. 246. Quod eo magis
procedit, quando hoc rescriptum, *se ne rimette a
gli ordini*, est conforme ordinibus, & legibus, ac
statutis cum quibus princeps præsumitur velle se
conformare, & talis præsumitur fuisse mens prin-
cipis qualis dispositio legis, l. digna vox. C. de leg.
& præsumitur rescribere pro ut iuris nisi addide-
rit clausulam derogatoriam. glo. in auth. ex com-
plexu. C. de incest. nupt. de ijs sup. in d. 1. par. sub
num. 248. & si quandoque aliter rescribat, vt puta
non altro, per quod videatur iniustum, tamen non
est de mente principis id facere, sed malè infor-
mantis, ab quo præsumitur circumuentus, vt d.
nu. 246. & ideo non importat dictum rescriptum,
se ne rimette a gli ordini, ac si dixisset, *non altro*,
imò iniquitatem saperet, quæ procul est a bono,
& iusto principe, præsertim quando ageretur de
præiudicio tertij Cano. in c. ad aures. vbi Rip. nu.
45. de refer. ad hoc Canalea. alios allegans. Decis.
41. num. 53. 54. & seq. 1. Quinimo quando essent
duo statuta, vel duo rescripta, tunc illud est atten-
dendum per quod res reducitur ad viam iuris,
maximè quando non agitur de mera gratia, sed

de mera iustitia. & attenditur id quod est secun-
dum ius, & iustitiam, & non contra ius, & iniu-
stitiam, Cor. consi. 119. circa primum. col. 3. libr.
2. & consi. 48. Quoniam libr. 3. & nullus de hoc
dubitat. Secus esset si in rescripto princeps dice-
ret, *mi rimetto a gli ordini gia dame, o da noi dati*,
nam tunc videretur se conformare, cum præce-
dente rescripto. *Non altro*, idem quando agere-
tur de mera gratia quam prima vice princeps de-
negasset, & secunda vice, rescriberet, *se ne rimette
agli ordini*, quoniam idem esset, ac si dixisset *non
altro*, & hæc sub correctione dicta sint.

314 Nam rescriptum contra æquitatem, & contra
ius naturale non ualet glo. in l. fi. Cod. si contr. ius
uel vtil. pub. & ibi Doct. si uerò conceditur contra
ius gentium, uel ciuile ualet, quando cum causa
æqua & iusta in eo expressa Princeps rescribit
Bar. in l. 1. col. ult. vers. Sed an possit. ff. de constit.
princip. Rot. Ro. Decis. 356. Sed oportet vt in eo
adsit quoque clausula non obstante Bal. d. l. fi. C.
si contr. ius vel vtil. publ. idem in d. l. rescripta.
de prac. Imper. offer.

315 Hinc prudentes consiliarij in rescriptis de-
rogatorijs, & gratijs apponere solent clausulas de
plenitudine potestatis, ex certa scientia, motu pro-
prio, & contrarijs non obstantibus, quibus déro-
gamus, & in terminandis causis grauibus, & peri-
culosis, solènt apponere, & imponere perpetuum
silenium, & pœnam contradicenti, seu contra fa-
cienti Rescripto & eo magis quando illud est de
rogatorium statutorum, aut priuilegiorum, vel
ultimæ voluntatis, & quando plura obstarent,
tunc non sufficit ponere clausulam generalem ui-
delicet. Non obstante. Sed poni debent clausulæ
speciales est derogatoria vnicuique obstantium
per l. si non lex Aelia. ff. de hæc. instit. Bald. in l.
C. de fur. Ias. in l. beneficium sub nume. 31. vers.
Quinto de constitu. principibus in locis habe-
tur quod mentio fieri debet omnium illarum re-
rum quæ obstant ad hoc ut rescripta semper fir-
ma maneant ne argui possent non fuisse cogita-
tum propterea posset apponi alia clausula siue co-
gitatum, siue non cogitatum vel tam super cogi-
tatis, vel quam super non cogitatis, at si gratia,
aut priuilegium, non respiciant interesse tertij sed
solum bonam voluntatem, & liberalitatem Prin-
cipis, tunc factus est motus proprius. De qua per Rot.
Ro. Decis. 27. alias 332. nu. 4. in antiq. & Decis.
29. alias 489. eo. Lapp. alleg. 7. nu. 9. vbi dicit quod
motus proprius facit extendere gratiam ad id
quod alias non comprehenderetur sine motu
proprio: & ibi multa alia, circa clausulam istam,
motu proprio: & non nulla alia statim dicam.

316 Caterum ad tollendum vitium subreptionis
vel obreptionis, & ad euitandum circuitus circa
preces in quibus agitur de interesse tertij. Prin-
ceps, vel Senatusconsultum solet antequam deli-
beret, se prius in formare citata parte per l. de uno
quoque. ff. de re iud. quod minimè omittendum
circa rescripta iuris, & ad lites: nam et si talia re-
scripta sint secundum ius, nihilominus pars contra
quam rescriptum impetratur, si non fuisset cita-
ta, grauati & conqueri posset, nisi motu proprio
concessio fieret, vel rescriberetur, de cuius clausu-
læ ui, ultra ea quæ mox supra dixi ipsa tollit qua-
litates extrinsecas, non autem intrinsecas. Cels.
Vgo. tract. claus. De rescript. vt puta, non aufert
curam beneficij, nec lædit ius tertij nec ampliat
gratiam, secundum Vgo. secus secundum Lap. d.
alleg. 7. nu. 9. Sed plus efficaciam habet gratia cum
motu proprio, quam sine eo, nec motus proprius indu-

inducit dispensationem irregularitatis, uel alterius inhabilitatis Rot. Ro. Decif. 114. licet in Nou. & Decif. 445. motus proprius in antiq. & de multiplicibus effectibus huius clausulæ motu proprio uide D. Menoch. de arb. cas. 201. 202. ubi latissimè per tot. qui ait tollere vitium subreptionis, non autem inhabilitatis, nec falsitatis, nec vitium intrusionis, & pulchrè per Bertazol. in criminal. consi. 478. lit. g. vol. 2. car. 278.

317 Veruntamen non requiritur citatio, nec alia informatio (scilicet parte citata) quando Princeps, sine ea fuisset rationabiliter motu proprio concessurus, quod supplicatum est, pro ut fieri solet in rescriptis præsertim merè gratiæ. Dispensationis, priuilegij, & quando abbreviatur modus litigandi, concediturque tempus, & similia, ex quibus, nihil deperit parti aduersæ, c. quod ob gratiã cum concor. de reg. iur. in 6. & ad hunc propos. vi de omnino quæ dixi supra in 5. par. sub nu. 59. lit. B. & C.

* Secus in sententia quæ sine citatione, etiam in fauorem partis absentis, non tenet in civilibus, quia citatio peremptoria habet vim stipulationis secundum Bar. in l. eam quam. C. quomo. & quan. Iudex, & hoc de rigore, secus de æquitate quando proceditur sola facti veritate attenda & extraordinariè, quia tunc sententia tenet. l. quod fauore de leg. l. properandum. ff. de iudic. Alexan. consi. 114. nu. 3. & 4. vol. 6. maxime quando non affertur alia ratio, nisi quia non fuit citatus per Vent. tit. Qualiter sentent. nu. 107. Et dictum Vant. in tit. de null. ex defect. cit. nu. 10. procedit, quando nunquam qui sententiam obtinuit fuisset citatus, nec partem aliquã in iudicio fecisset ut alias de hac re dixi. Sed si statutum daret formam citandi, & annullandi actum tunc omnino citatio est necessaria per ea quæ dixi sup. nu. 135. cum multi seq. & infra sub nu. 500.

318 Et sciendum est quod qui ignoranter supplicando aliquid narrat non narrandum, de equitate excusatur cap. gratia de rescrip. ex quo caret dolo ignorans ut inquit ibi Io. Andr. in ver. ignorantia nec vitatur rescriptum quando in precibus est aliquod patens mendacium quoniam præsumitur per errorè dictum l. i. ff. de iur. & fac. igno. maximè quando non obstante illo verbo mendacij, adhuc rescriptum fuisset concedendum: nã uti frustratoriũ non attenditur illud quod mendaciter dictum est, & superflua sunt rescanda Spec. de test. §. iam de interrogatorijs, col. 1. ver. habita & superfluitas, non vitiat ut colum. 7. ver. & nota & in propos. Car. in clem. si Romanus in fi. de præben.

319 Et rescriptum dicitur subreptitium ex narratione eius quod non est, & obreptitiũ ex taciturnitate eius quod est, ut in c. super literis de rescrip. vnde per subreptionem aut obreptionem rescriptum vitatur, l. sed si hac §. patronum cum glos. in vero per obreptionem. ff. de in ius voc. & ui. in pract. de test. par. 1. in princ. Sed in gratiosis, quando taciturnitas, at per ignorantiam excusatur ut

320 supra à punitione mendacij, vel taciturnitatis, de qua in c. si quis Imper. & tit. de prec. Imper. offer. Sed rescriptum vitatur Lapp. allegat. 89. nume. 3. intellige cum temperamento de quo supra scilicet, quando expressio impediret, vel esset nocitura.

321 Si autem in precibus plures causæ narratæ fuerint quarũ aliquæ falsæ aliquæ verè sunt, est pòderandum in hac statera rigoris, & æquitatis, super quibus Papa, aut Princeps motus fuerit, ad re-

scribendum, quoniam si super veris rescriptum erit fundatum in mente rescribentis, illud valebit secus, si super falso, quia rescribens cogitauit id quod falso narratum comperitur, fuisse verum l. sæpè. de ver. sig. c. 2. de rescri. Lapp. allegat. 23. nume. 6. in fi. vi. infra sub nu. 477.

Hinc cuidam religioso responsum dedi mecum sequentem casum conferenti, & est quod si quis narrauit D. Papæ quod supplicans copulam carnalem contraxerit, cum affine, & ideo dispensationem petijt. Papa vero ad euitanda scādala motus concesserit ut in matrimonium coniungi valeant, dummodo non copulauerint animo & intentione obtinendi dispensationem, vel dummodo ignoranter narratum sit copulam expleuisse (licet non expleuerint intus claustra) ut mihi narratum fuit, dixi dispensationem ualere, quoniam fat esse videtur quod in rei veritate copulam expleuerint sed an intus, aut foris vuluæ, non fuit cōsideratum in rescripto. Vnde Papa motus fuit (ut creditur) ad euitanda scādala, & ea cōditione, dummodo isti rem carnalem simul non habuerint, cum hac principali intentione intra sese dicentes, agamus, quia Papa nos dispensabit, at si principalis intentio fuit explendi libidinem (ut verisimile est) & secundario contrahendi matrimonium, spe obtinendi dispensationem, Dispensatio obtinet, Salua semper determinatione Sacro Theologorum, & motus fui: nam si de quo magis inesse videtur & inest, ergo de quo minus c. cui licet ubi Deci. & Cagnol. & facit text. in l. solemus. §. latronculator. ff. de iudic. de reg. iur. in 6. de hoc dixi supra in 4. par. nu. 411. & 412. concessa fuit dispensatio ob copulam secutam, multo magis concessisset eam si copula non fuisset secuta: nam duo respicit dispensatio. 1. circa affinitatem secundo circa copulam & ideo dixi ad euitanda scādala. Et osculum palam quoad scādalum, minus est simplici fornicatione occulta, vnde dici solet, si non caute, saltem caute ratione scādali euitandi ut dixi in 4. par. nu. 94. & 239. & in propos. vi. in pract. de test. p. 3. nu. 187. cum sequ. Qua de re si plus in precibus narratum sit, quam factum extitit, dummodo ad finem obtinendi dispensationem, non fuerit illud plus narratum, dispensatio tenet, fauore matrimonij ad ea quæ supra dixi nu. 264. & si is serupulum peccati) propter tale plus in precibus dictum haber, extimo quod confitendosacerdoti, & dicendo suã culpam absolutionem obtinebit. At si is exposuit minus quam factum sit, ut puta narrando osculum, & tacendo copulam, non tamen ad finem obtinendi dispensationem, nihilominus dispensatio tenet, ut quia ad euitanda scādala dicatur concessa, ut colligitur ex Couarru. varia. resolut. §. 10. nu. 12. 13. 14. par. 2. tom. 1. facit in ar. d. authen. multo magis. C. de sacr. sanct. eccles. Nam si de quo magis inesse videtur, & inest, ergo de quo minus, c. cum in cunctis. ubi glo. de elect. dixi sup. in 4. par. sub nume. 411. & 412. & si copula intus non fuit expleta fat est deuentum fuisse ad aliquem actum proximum: nam plus, & minus non faciunt differre specie, quando subest eadem ratio in materia gratiosa, & per quam scādalis obuiam itur. Dec. in l. cui debet. sub num. 6. ver. sed ut dixi. de reg. iur. glo. in c. quia & ibi Dec. de

* 322 præben. tenens ¶ quod dispensatio trahitur ad accessoria maximè fauore anime. idem Dec. in c. at si clerici, nu. 97. de iudic. Dyn. in c. cui. de regu. iur. in 6. Couarru. varia. resolut. par. 2. §. 10. num. 6. tom. 1.

Quinimmo per solum osculum libidinosum daretur occasio magna scandali, ad hoc in prac. de test. p. 3. nu. 187. cum seq. & sic dispensatio tenet per supra dicta.

Nec obstare videtur quod ait Fely. in c. quod super ijs sub nu. 2. de fid. instru. Quoniam ista nō dicitur falsa causa, quia verē inter hos affines contractus libidinosus interuenit, at quod copula intus, vel extra claustrum virginalis expleta fuerit, in hoc (quo ad dispensationem euitandi scandali causa) parum refert. Nam (quod maius est) cum dispensator præsupsuerit, quod effectiua (prout narratum est) isti rem carnalem simul habuerint nedum propter scandali causam, sed & propter stuprum dispensasse dicendum videtur.

323 Quod stuprum non fit per solum contractū extra virginalis claustrum, sed quando virginalis integritas corrumpitur. c. lex illa 36. q. 1. S. Th. 2. 2. q. 154. nu. 6. Mando. conf. 71. nu. 1. vol. 1. Rim. iunio. exempla trad. in consil. 199. nu. 25. vol. 2. Baiar. ad Clar. §. stuprum cir. princ. Menoc. de arbit. cas. 294. vbi latē.

324 Hinc est quod dispensatio super casu ficto, in quo resultat idē effectus, quod in casu vero, quo ad id de quo queritur, tenet de æquitateque extenditur de casu vero ad casum fictum vt in leg. Gall. §. & quid si tātū. ff. de libe. & posth. pulchrē Euerar. in sua Centur. loc. ab æqui poll. vers. sed si queratur lit. B. C. D. & Couarru. loc. supra cit.

Alius casus inde accidit, quod dum speraretur, ab impetrante obtinere dispensationem, hac spe, non expectans eam habere is copulam expleuit, tanquam sponsus, iam ab utraque parte fide matrimoniali præstita, postquam copulam dispensatio præsentata fuit, & respondi rescriptum vires habuisse quoniam attenditur tempus datæ, nō autem præsentationis, in huiusmodi casibus vt per Abb. in c. dilectus sub nu. 7. & seq. de præben. vbi magistraliter distinguit, & ratio est quia actus copulæ non dicitur factus in tempore prohibito, cum iam per Pontificem fuerat dispensatū, licet sponsus id tempore copulæ ignorauerit sed sperauit obtinere ar. l. quod sponsæ. C. de donat. ante nupt. & maxime cum hac credulitate actus carnalis factus fuerit intuitu matrimonij. le. si is qui in aliena. ver. nemo enim de acq. rer. do. l. ve rū. ff. de fur. nec pro ualiditate matrimonij aliud requirebatur, nisi talis dispensatio, & causa matrimonij dicitur pia, & fauorabilis, ut dixi supra nu. 267. merito per copulam ante receptā dispensationem rescriptum non fuit irritum ad quod 326 facit Dec. in c. at si clerici. §. de adulteriis num. 96. & 97. de Iudic. & ideo latē interpretanda benigna Papæ dispensatio fauore matrimonij Dec. ibi. d. c. at si clerici nu. 169. vbi alleg. Calder. cō sil. 1. de consangu. & affi.

Est tamen verum quod istæ sponsus, nimis festinanter ad expletionem copulæ deuenit, & peccasse dicitur, cum ante tempus solemnitatum requisitarum copulauerit, sed consitendo peccata, & dicendo suam culpam absolutionem à R. Confessione obtinere potuit, & de hac re consulere. Theolog. præsertim Nauar. manual. confess. cap. 16. titu. Quib. mo. coniug. peccent. & c. 12. vbi cir. dispensationem. Quibus me tamen remitto.

Hoc vnum volo in summa aduertere, quod quicquid fit quo ad mentem, & voluntatē Principis iux. §. sed quod Principi Insti. de iur. nat. gen. & civil. le. digna vox. ff. de leg. Nam dici solet de Deo & de Principe nihil veruntamen quo ad Consulentes Principem ipsi aduertant bene vt

sint proniores, ad gratias cōcedendum, quam ad denegandum, & scriptores sub cōsiliarijs, nil suo Marte rescribere possunt nec debent, sed illud tantum & non plus neque minus, quam à DD. Cōsiliarijs eis passim iniūgitur, alioquin vt temerarij redargui possent: nam qui nō facit quod facere debet, videtur facere aduersus ea quæ non facit, & qui facit quod facere non debet, non videtur facere, quod facere iussus est vt d. l. qui non facit de reg. iur. l. non quicquid. §. Iudex. ff. de Iudic. Qua de re quilibet incumbere debet officio suo, & in suo proprio loco stare, & non exire alioquin ei accidere posset, quod de temeratio Ascensore refertur, qui dū in ephippio seu sella æquitarer, à generoso æquo iute ferebatur, at postquam in cluna hoc est in cruppa saltare uoluit, ab æquo calcitrando in terram proiectus remansit & malā se habuit: nam æquus verus, non est æquus ligneus, cuius natura, si est generosa, est etiam ferox igitur caue. & vi. Bonacoss. de æquis. in princip. vbi multa de natura, & vitijs, breuiter tradidit.

ÆQUITAS IN SPIRITUALIBUS. Cap. XIII.

327 **I**n spiritualibus, quam maximē æquitas locū habet, vt in beneficijs, & huiusmodi: Nā non est nimis subtilizādum circa eorum concessiones, ca. ingenij. de elec. subtilizatio enim nimia scinditur, & desertuit potius ad augēdam scrupolositatem, ad discrimen, & ad imburfationem curiæ, quam aliter. Ioan. And. ibi in d. cap. ingenij. post Host. in c. dudum. cod. tit. de elec. in 6. vbi ait quod professores iuris canonici, non debent curare multum de apicibus iuris, nec in similibus valde laborare, l. si fideiussor, §. quādam fortius, ff. manda. c. 1. de dol. & contumac. c. sepē. de restitu. spol. & vbi agitur de fauore animæ benigna extensio. & æquitatis interpretatio locum habent, vt per Aret. in ca. at si clerici, §. de adulterijs, col. 3. & Dec. ibi nu. 97. & 98. hinc est quod & si ecclesia constituerit ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ, ne multi si ad hos honores admitterentur, fictam pœnitentiam facerent, rigor ergo ecclesiæ hoc constituit, vt humilitas in talibus pœnitentibus seruetur, & vera penitentia esset, qua non spe honoris, sed tātum veniæ à Deo impetranda. Quando vero ecclesia cognoscit, magnam vtilitatem animarum, in admittendo tales pœnitentes ad honores ecclesiasticos, tunc demittit hunc rigorem, ne aliquando ex tali rigore fierent scissura, & magnæ strages in populis. ut 23. q. 4. cap. ipsa pietas. vi. quæ in proposito dixi supra sub nu. 310. vers. & Bar. in tract. & nu. 650. in fia. S. Aug. ex libr. Epistol.

Tandem in omnibus casibus pijs, & fauorabilibus æquitas locum habet. Afflict. de feud. tit. de prohib. fen. alienat. in c. vt autem. Grammat. con. si. 18. in ciuil. Soc. iun. cons. 138. vol. 3. Sed aduertēte quod qui non intrat per ostium dicitur fur, & latro Io. in Euang. cap. 10. & in hoc æquitas cedit rigori

rigori ex quo hoc dictum prolatum fuit ab ipsa æquitate, & veritate.

Hinc est quod ille qui per fenestras alienas domus ingreditur, & egreditur, furandi animo præsumitur facere, si res in d. domo furate fuerint, aut præsumitur delinquens, de illo delicto inibi de recenti patrato, §. interdum institut. de oblig. quæ ex delict. nasc. Blanc. de Indit. nume. 428. & quamuis nullum delictum factum fuerit in d. domo, in qua quis per scalam ligneam, aut funis de nocte pro ingrediendo, aut egrediendo inibi repertus fuerit, pœna vltimi supplicij puniendus esset secundum Bald. in leg. fin. de rer. diuis. quæ tamen opinio nimium crudelis visa fuit, licet Neapoli executâ fuit, vt recenset Grammat. Decis. 36. qui illam op. conatur defendere & Florentiæ dum vigeabant factiones, quodam adolescente reperto noctis tempore cum scala serica prope domum A masiæ contrariæ factionis, vt honorè puellæ illesum conseruaret, falsus fuit ibidem causa occidendi Dominum d. domus vti contrarium factioni suæ accessisse, & mane damnatus in amputatione capitis fuit, & dum in loco attentati delicti iustitia erat exequenda, puella è domo egressa est statim fugiendo, ad illum adolescentem & accessit, quem lachrimis amplexa est dicens, nequaquam moriturus es, quia veritatem non dixisti, sed mei causa accessisti, & suspensa executione, & re melius audita, ambò in matrimonium coniuncti fuere. hinc inde consentientibus parentibus & cognatis, & ex illa hora factiones ille cessauerunt, & pax perennis inita fuit, adeo quod supra dicta conclusio fallit causa amoris. omnis enim culpa facillime tollit, & omnis excusatio tollitur, quando causa in amore reiicitur Clar. §. fi. q. 68. versic. ascendens, quem sequitur Bai. c. ibi. num. 11. & apud Poetam nostrum Ariost. hoc quoque vulgari sermone canitur. At in hoc multum versatur arbitrium æqui iudicis qui pensatis hinc inde qualitatib. rectum iudicium faciet Menoc. de arb. iud. cas. 360. nu. 95. & vi. Farinac. de delict. & pœn. q. 20. nu. 145. Bonifac. de furt. §. est sub nu. 52.

Veruntamen si ad fenestras monasterij repertus de nocte quis fuerit, pœnam vltimi supplicij minime euitabit iuxt. op. Bal. de qua supra in l. fi. ff. de rer. diuisio. idem si ad Palatium Principis, vel Episcopi: nam sunt priuilegiata valde, & est cauendum à delinquendo in eis sub metu grauisimarum pœnarum vt dixi in prima parte sub nu. me. 96. 198. idem si ex causa inimicitia capitalis ad vindictam quis conatum fecisset ingrediendi cum scalis per ea quæ dixi, in 4. par. sub nu. 196. nam in atrocissimis conatus punitur quando ad aliquem actum proximum deuentum fuit, ut ibi. idem si cum scalis quis muros ciuitatis transcendere conatus fuerit præsertim noctis tempore: nã hoc factum dicitur hostiles, & abominabile vt d. l. fi. ff. de rer. diuis. Bart. de Capua. sing. in ver. lex ista per l. i. ff. de fur. & declara. vt per Clar. d. qu. 68. vers. muros ciuitatis Decis. 232. tenens id procedere in muris proprij Domini, sed doct. distinguunt an in tempore pacis, aut belli hoc factum sit vt per Menochi. de arb. cas. 483. & Clar. mox adduct. Tempore enim Belli rigor seruatur, sed tempore pacis æquitas præualet Luc. de pan. in l. penul. col. fi. C. de colo. & illyric. libr. 10. Caph. consi. 75. nu. 9. Bursat. consi. 152. nu. 37. volum. 2. Addit. ad Bertazol. consi. 35. qui tenet quod transcendens in muros ciuitatis, non animo violandi,

mitius punitur, nec pœna capitis puniendus esse qui foueas seu vallû ciuitatis transcenderet quando ciuitas non muris sed vallo circumdata est, ut esse casum singularem in l. desertorem. §. nec nõ de re milit. trad. Cæpol. de seruitu. præd. vrb. tit. de scal. sub num. 9. vbi allegat Corn. consi. 76. incip. præfens. vol. 3. & ibi tradit quod ciuitas non potest alienare muros quibus munita est, nec in eis super ædificare licitum esse nisi iussu Principis.

Sed in materia ciuili æquitas suadet, vt vicino liceat in muro communi scalam apponere, quando parietem non est damnosum, etiam quod vicinus ægreferat per l. fistulas vbi glo. §. fi. ff. de ser. vrb. & etiam licet super solo publico quado quis vult, propè murum suum ædificare, & scalam facere, & hoc quatenus suus porticus, vel suum stillicidium domus suæ protendit, quoniam circum scriptis statutis, vel inueterata consuetudine id fieri posse & licere dicit Cæpol. loc. supra citato Rubr. de scalis sub nume. sexto & 7. & ibi idem tenet super solo vicini quatenus stillicidium nostrum protendit super dicto solo per text. leg. in fin. ff. de ser. vrb. præd. Sed re vera quilibet solum suum in pace possidere deberet, sicuti spiritualiter S. Paul. dicit ad Ephes. capitulo quinto quod quilibet possideat vas suum in sanctificatione. Sed in proposito nostro quid si quis fugiat ob delictum, aut ob graue debitum cum scalis sub numer. 158. versic. & ille qui est arrestatus.

* Præterea qui non intrat per ostium fur & latro etiam dicitur, vt illi qui ad officia & dignitates indigni pretio, & pecunia admittuntur: nam vt alias dixi qui emunt officia (circumscriptionibus regionis) habent contra se præsumptionem, videlicet quod per fas, & nefas mul. toplus lucrari cupiant vt in 5. part. nume. 147. & qui ad dignitates ascendunt aliter, quam ob merita, præsumptio est quod minus prudenter illam dignitatem agant, quod experientia ostendit, ad faciunt quæ dixi in prima par. sub nu. 42. vers. ideo iux. i. impress.

328 Similiter illi qui curant spiritualiter infirmos spirituales, vel etiam corporales, si alio modo, uel alia via medicinam præbeant, quàm canonicam, errant valde, nam canonicè medere debent, alioquin languores augent & tenentur de imperitia. Illicitas. §. sicuti vbi Bart. ff. de offic. præsi. l. qua actione vbi Bar. & Flor. ff. ad l. Aquil. Spec. in tit. de salar. §. fi. vers. Languet. idem in ti. de Magistr. * Et Medicus tria scire debet circa infirmitatem. 1. à quo sit causata, 2. in quo statu reperitur eger. 3. præuidere futurum euentum vt per Car. in ca. ad aures de ata. & qualit. & trad. Rip. de remed. contra. Pest. nu. ... At illi qui per incantationes medicant non medicant canonicè, & non intrant per ostium, ideo fures, & latrones, vt in l. 1. §. Medicos. ff. de var. & extraor. cogn. & l. Medicos vbi gloss. ff. eod. talia enim sunt de genere prohibitorum vt tot. titu. de frigid. & maleficiat in decret. & Nauar. Confess. capit. decimo primo per tot. Ast caueant Medici spirituales à simonia, quoniam non est per ostium sed per fenestras ingredi, sed subtus canales Sulphureos. Nauar. capit. 23. nume. 99. vbi luculenter de simoniacis tractat idem de peccatis Medicorum capit. 25. nume. 60. & cap. 26. num. 112. ibi de peccatis clericorum quo ad beneficia obtinenda & num. 141. de peccatis Prædicatorum, & qualiter in prædicatione se habere debeant, tam circa modum

quam circa doctrinam, & alia omnino necessaria, ac de rebus fugiendis, & expetendis ab eis si dabitur mihi tempus, videbis me non esse purum doctorem.

Ad supradictam verò regulam quod qui non intrat per ostium, dicitur fur & latro, limitat limitem illam primo tempore belli iusti, nam nendum per fenestras, verum etiam per antros & cauernas, minis, & contra minis ingredi, & egredi licet, argum. leg. 1. de vi & vi. armat. 2. fallit quando seruus vel ancilla clauem perdiderit quia per fenestram licitum est ingredi & egredi per c. quæ propter de reg. iur. in 6. facit Bart. in l. omnes populi sub num. 55. de iust. & iur. 3. fallit causas extinguendi incendium & saluandi res, & personas, quia & per fenestras & per tectum, & omni modo licitum est ingredi, & egredi. Sed si eo tempore sub prætextu extinguendi ignem aliquid furripiat, abscondat, aut furatus sit, restituere omnino debet, intra annum alioquin tenebitur in quadruplum, intra annu in simplum. & criminaliter tanquam fur & latro conueniri poterit l. in eum & ibi Bald. C. de fur. Spec. in titu. de raptor. vbi plura in hac contingencia facti, & si pro parte vicini aliquid factum erit ad effectum dampni euitandi principaliter, & in consequentia dampnum afferat vicino suo, in cuius domo est incendium, is excusabitur, quoniam metus incendij dicitur iustus metus Specul. titu. de depof. §. 2. in fin. Salyc. in leg. qui fortuitis. Cod. de pig. actio. & ideo vicinus iustam habet causam ferendi aquam in suam domum, quando ignis comburrit, domum alterius vicini, & satis in ore vulgi ita dici solet, nec prætextu vicinitatis, vel amicitia tenetur de iure humano propria bona exponere periculis pro adiuuando vicino, vel amico cauere. Hinc Pericles Atheniensis scriptum relinquit amicis vsque ad aras, quem in propof. refert Tiraq. de pen. temp. caus. 22. sub nume. 88. & nume. 87. refert Cic. dictum libr. de amicit. Si qua fortuna acciderit, vt minus iuste amicorum voluntates adiuuandæ sint, in quibus eorum, aut caput, aut fama agatur, declinandum est de via modo, ne summa turpitudine sequatur, est enim quantum amicitia venia dari possit, verum ipse Tullius Cicer. melius cogitandi ab hac sententia discessit, nullam enim, ait, esse excusationem peccati, si amici causa peccaueris, hancque primam in amicitia legem sanciuerat, vt neque rogemus, res turpes, neque faciamus rogati hæc ille vnde sequitur illud, ab amicis honesta petamus. At charitate christiana pro salute amici, & proximi, re & vitam exponere debemus, animam vero Deo seruandam Paul. 2. Corint. cap. 11. ad Galat. cap. 5. ad Roman. capit. 13. & qui pro Deo perdidit animam suam in hoc sæculo inueniet eam in Paradiso secundum Luc. cap. 9. & Tiraquel. loc. cit. caus. 23. nume. 4. recenset dictum Hesiod. quod quemadmodum, ex bonis probisque vicinis multa nobis commoda, & oblectamenta proueniunt non secus atque consanguineis, & amicis, sic & ab improbis multa quotidie in commoda, aut detrimenta oriuntur. Et si latenter nocere non valet patenter domum nostram fumo obsecam quod tamen tempore nuptiarum: tollerandum est per Angel. & Castrenf. in l. quædam liberos. ff. de ser. vrb. præd. refert Capol. eod. titu. de Cammo nu. 6. si modo fueris vnus, ex inuitatis pro ut vrbantitas ac ciuilibus conuersatio exposcit, vt tenet Tiraquel. loc. cit. caus. 22. nume. 75. glo. si denunciationem

in fi. C. de nuptijs. At sunt profecto quidam amici qui verbis alium amicum vocant, & esse (aiunt) vnum de familia & domo sua, sed tempore amicitia amicus est de domo sicut Protholom hoc est battiportat quod stat de foris, in ostio donec domus.

Et scias quod vbi non est rigor correctio disciplina clericorum vitam, honestas, & religio dissipantur vt per Domin. de Sancto Geminiano post sua const. in quodam sermone ad clericum circ. princ. Nam peccata clericorum & aliarum personarum in dignitate constitutarum sunt maiora quanto enim quis est præstantior alijs, tanto magis excellentior, & honestior esse debet vt in authent. de defensor. ciuit. §. si vero quædam col. 3. Nauar. confess. cap. 23. num. 607. vsque ad num. 151. & in puncto per Seraph. Cas. conscient. 107. vbi peccata grauiora esse in Religiosis tribus modis ait, primo quando sunt contra tria vota, vt de peccato luxuria contra castitatem, furti contra paupertatem, & in obedientia, contra obedientiam secundo si in contemptum diuinæ bonitatis peccent, nam ingratitude eorum magis aggrauat tertio quando scandala obuenirent eorum culpa, nam ipsi appellantur sed sapientia, & lucerna super candelabrum ab Euangel. Matth. c. 5. & S. August. ad Hipponens ait ex quo Dei seruite cæpi, quomodo difficile sum expertus meliores quam qui in monasterijs profecerunt, ita non sum expertus peccatores, quæ qui in monasterijs ceciderunt. Et Seraphyn. cas. 29. tractat qui nam maius peccatum facit Adam, an Eva.

Attamen propter infirmitatem carnis, & imbecillitatem spiritus non sunt exclusi à diuina misericordia si penitentia ducti, recipiant, non enim veni vocare iustos, sed peccatores exceptis peccantibus in Spiritum Sanctum Marc. 10. Luc. 12. Et omnis qui dixerit verbum in filium hominis remittetur illi si autem in Spiritum Sanctum blasphemauerit non remittetur ei vi. Nauar. loc. cit. Qui sunt nobiles si delinquant id prouenit a peccatis eorum, si ignobiles, a praua eorum natura delinquant.

Verum indifferetæ mortificationes sunt damnata pulchrè Esaias c. 5. 7. quando sunt impediemento cure, & officio debito tam in laicis, quam in Ecclesiasticis vt per Seraph. cas. conscient. 27. Nam moderata durant, & medium tenuere beati nu. 76. in authent. de consul. cit. princ. & officium & discretio parte passu ambulant vt p. 1. nume. 127. p. 5. nume. 37. & sic æquitas respicit summum vigorem.

Similiter circa ieiunium quia si quis sit infirmus, imbecillis, minor, senex, lactans, viator, operarius, & huiusmodi ij omnes excusatur de æquitate canonica, vt per Nauar. & Seraph tit. de ieiunio, & cas. 44. ac omnes alios summissas, & in diebus. Quadragesimalibus toties quoties quis sine licentia comedit oua, caseum, & carneum toties peccat mortaliter vnde si decem vices in una de comedit vetita facit 10. peccata mortalia, se vero edat non vetita, tunc rûpere dicitur ieiunium sed non committit nisi vnum peccatum, quam vis pluries in vna die edat, dum modò id non faciet in contemptum, vt ibi bibere autem non rumpit ieiunium nisi immoderate id fiat Sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 14. artic. primo & in sum. in verb. ieiunium vbi plura occurrentia in materia ieiunij explicantur. Proxima prædictis est tractatio nunquid, illi qui concubinam, tenet toties

peccat quoties consensit peccato, cum ea uel animo delectat. illam habere, quæ est delectatio mortosa apud Theolog. & dicitur, quod sic non tamen continuo peccat: nam non semper habet (ut fertur) animum in patinis, sed quandoque aliquid boni facit. est bene verum quod manet continuo in peccato mortali, & quod aliunde animum vertat, donec illam poenitentiam non dimiserit vi. Nauarr. confess. cap. tertio nume. 15. capitu. 16. nume. decimo, Seraph. Cas. conscient. 46. vbi examinat casum de eo qui rem inuito Domino tenet.

In æquitate, & benignitate Dei permittitur, quod quis possit secundum presentem iustitiam, non tantum pro suis culpis circa poenas temporarias, quæ residuæ sunt, vt ait Couarru. & remissis peccatis de condigno, & rigore iustitiæ satisfacere secundum Thom. 1.2. quæst. 114. articu. 6. Pau. 2. ad Cor. c. 5. & Apocaly. cap. 14. quos allegat Couarru. in prior. par. relect. §. 4. sub nume. sexto, sed etiam eodem iure quis potest pro alienis supplere, modo qui supplet, & illi qui supplet sint in gratia Dei secundum Thom. & alios. in quarta sentent. distin. 15. Apostol. 1. ad Cor. c. 8. vbi ait ex. qualitate in præfenti tempore uestra abundantia illorum, scilicet pauperum ministrorum Christi inopiam suppleat, vt & illorum abundantia uestræ inopiæ sit supplementum, abundant namque Corinthij temporalibus bonis, ægri verò erant in spiritualibus è diuerso ministri Christi spiritualibus abundabant egentes terrenis.

Ad hoc vi. authoritates quas allegat Couarr. lo eo citato, & me remitto determinationi S. Matris Ecclesiæ suffragari enim possumus alter alteri in gratia Dei ideoque alter alterius onera portare debemus, & in ecclesiâ quæ est communio fidelium communicare adinuicem debemus, sed qui potest facere de se, & ex se, non expectat supplicationem alterius: nam dum tempus habemus operemur bonum, & qui potest benefacere pro se, & pro alijs dupliciter facit, & qui vult viuere sibi, alteri quoque viuere, vt ait Seneca relatus a Bald. in l. liberti. num. 7. C. de oper. liber. est enim maximum charitatis exercitium.

*AEQVITAS IN IVRE, POST-
liminij. Cap. XIII.*

329 **N** iure postliminij æquitas lo cum habet, & retrodatione, & restitutione, & huiusmodi in quibus cadit fictio l. denique, ff. ex quibus cau. maior. Barto. in repet. l. si is qui pro emptore. in tertio oppos. & ibi Saler. sub nume. 41. ff. de vsucap. Rot. Bo. no. Decif. 47. nume. 21. At æquitas naturalis non patitur fictionem eius quod esse non potest. Affict. de feu. titu. de natur. succeden. in rubr. num. decimonono, & aliquando fictio sine æquitate stare potest, Quoniam posita æquitate, non sequitur necessario, quod sit posita fictio, vt declarat Maph. loco cit. vbi plura exempla affert, vt puta de vsucapione, in peculiariibus, in testamento apud hostes, & in restitutione deportati, qui toto posse defendit op. Barto. in dicta l. is qui pro emptore. in secundo, & tertio oppos. & in indulgentia,

& restitutione Principi Decia. de delict. tomo primo, lib. tertio, de abolit. cart. 119. numero 47. 332 circa reg. illam, an concessio uno, utique conceleatur concessum reliquum. dicens quod si quis per indulgentiam est liberatus à poena confiscationis bonorum, & si remissa est poena relegationis, tamen actiones non intelliguntur restitute ex causa bonorum. publicatorum: nam iura, & actiones appellatione bonorum per extensionem veniunt, & non proprie, & verè, l. Bonorum, de verborum significationibus, & quod indulgentia concessa filio deportato, illum patriæ potestati, non restituit. Similiter nec feruus in metallum damnatus, & restitutus, amplius in potestate Domini, non reincident, & ad hæc vi. Sfor. Odd. tracta. de restitut. in integrum quæstio. 93. 94. per tot.

333 Hinc ad triremes damnati, vt Galeoti Christiani nostri temporis, si ab hostibus capiuntur, & rursus à triremibus Christianis recipiuntur. per l. in Bello. §. de portatum de capt. & postlim. reuer. remanent liberi poenitus, hoc summa benignitate, & æquitate suadente, amoto rigore. Quoniam a priuatione ad habitum non datur regressus fauore libertatis, l. qui res. §. aream. ff. de solut. l. post diem. de leg. commissor. secus in reb. vt inf. nu. 384.

* Et sicut licet eximere iniuste captum quando via iudicis, esset periculosa, periculumque esset in mora, vt latè in secunda parte, & hic adde Anan. consil. 94. in addi. Ludou. Bolog. vbi quomodo quis iuste, vel iniuste captus dicatur, ita etiam capere captum ab hostibus fidei, licitum est, rapina, vi, vel alio modo non sic de rebus tenet Sanct. Thom. secunda, secunda, quæst. 66. articu. octauo, & refert Seraph. cas. conscient. trigesima quinta, & ratio assignatur: quia agitur de periculo animæ, dum fidelis apud infideles moratur, vn de cum anima sit præferenda cunctis rebus. l. san. cim. §. pen. Cod. de sacr. sanct. eccles. & continuo patitur. Merito est coadiuuanda, & fauendum est ei. non sic de rebus contingit, vi. Couarru. variat. resolut. titu. de consuetu. §. vndecimo, numero sexto, & infra sub nume. 384. versicu. Hinc. Similiter Hebraus factus Christianus non debet fauore religionis poeniti de delictis per eum commissis dum erat Iudæus, vt pulchre per D. Pet. Cabal. cas. crim. 113. & 140. summ. Ang. in ver. Iudæus.

Rursus Pater deportatus impetrata indulgentia non recuperat patriam potestatem in filium, & quamuis rescriptum benignum sit, per quod tollitur poena criminalis, tamen non intelligitur esse remissum interesse, partis vel ius tertij, vt supra nume. 313. & dixi in 4. par. vbi de poenatum compositionibus multa dixi.

334 Nec per remissionem poenæ statutariæ ob delictum, non intelligitur remissa illa poena, seu satisfactio debita parti ob maculam honoris, & famæ, vel infamiæ, per supradicta hinc dicitur honorem meum nemini dabo, & male dictus, qui negligit famam suam. & facit text. in leg. in reprehendenda. Cod. de institu. & substitution. & quam difficilis sit hæc restitutio consulere Sacr. Theolog. prædicta adeo vera sunt, vt nisi de ijs expresse in rescripto, sententia, vel in alijs concessionibus dictum sit, non intelliguntur venire, vel comprehendendi, nisi æquitate scripta suadente. vi. Grammat. consil. quinquagesimo octauo, nume. decimo, qui vult quod hæc tria sint beni-

gnè interpretanda, videlicet, Indulgentia, rescriptum & gratia Dec. dict. leg. in omnibus quidem de reg. iur. vbi in priuilegijs, beneficijs, & dispensationibus Principum, dicit latam fieri debere interpretationem, tum ex verborum proprietate (quamuis versetur in materia stricta vel odiosa) tum ex humanitate, & benignitate, ac æquitate, quando iuri tertij præiudicium non auferatur ad trad. per scrib. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. Dec. & Cagnol. in l. in condemnatione. §. 1. de reg. iur.

Et quando id quod non est expressum est separatum ab expresso, vel maius expresso vt per supradictos Doct. & vi. Anch. & Felin. in cap. cum M. col. 9. cir. princ. de constitu. Dy. & ibi Addit. in c. accessorium de reg. iur. in 6. & Ias. in l. beneficium num. 31. & 32. ff. de constitu. princip. Alber. Bru. tract. de augmento conclus. 9. nume. 1. cum sequen. & in conclus. 13. quem omnino vide & Sforz. Od. De restitu. in integr. par. 2. quest. 93. & 94. vbi infert in hoc ad multa, & quotiescunque aliquid conceditur semper intelliguntur concessa ea omnia sine quibus concessio redderetur vana & nulla vt lege secunda. ff. de iurisdic. omn. iudic. & ibi circa iurisdictionem, quæ in ipsa veniunt, aut intelliguntur concessa. leg. si iter. ff. de seruitu. tit. general. vbi circa seruitutem, quæ duo de se sunt stricti iuris scrib. in Rubr. eo. tit.

Et nota est quod in qualibet concessionem, nunquam admittenda sunt ea quæ repugnant æquitati: nam æquum & iniquum simul stare non possunt vt aliàs dixi, & Machrob. libro septimo capitul. quarto in saturnal. segregat æquitatem & inæquitatem tanquam opposita & Cicer. libro primo offic. similiter hæc dicit. Quid dubites, sit æquum vel iniquum, & alibi de quibus per Tiraquel. de retract. consanguin. §. 35. gloss. prima nume. sexto cir. fin. Sed in materia exorbitanti, & odiosa concessio eo quod est maius non censetur concessum quod est minus: nam si licet occidere bannitum, tamen non licet eum torqueri, nec in carcerem detineri privato, Mantua. sing. 289. ratio est quia in exorbitantibus non fit extensio. vt dixi in quarta parte sub nume. 478. maxime in casu isto in quo solum consideratur vnica ratio, vt extirpentur tales scelesti funditus, & ideo bene ac diligenter sunt ponderanda verba statuti, aut banni, & in pænis imponendis fictiones non attenduntur nec pro, nec contra, sed ipsa veritas. Bologn. consil. 35. nume. decimoquinto & decimo sexto.

337. Hactenus vidimus qualiter æquitas, in multis locis maxime locum habet, nec omnia explicari potuerunt, nam esset nimis prolixum opus, nimis magnum volumen, satis est quod ex deductis non deducta decidi facillimè poterunt. iux. tex. l. Papianus. de minor.

* Nunc de rigore pariter dicendum est, quippe qui in multis quoque locum habet, sicut omne directum, habet post se obliquum, & sicut directum est fauorabilius obliquo. leg. fin. vbi Bal. Codic. qui manu. non poss. ita æquitas & fauorabilior rigore. dict. leg. in omnibus cum mult. simil. de regul. iur. leg. si tibi pecuniam in fin. ff. si cert. pet. leg. si tibi. ff. de donat. & satis supra declaratum est, tamen directum facilius obliquatur quam econtra, leg. Sexuola. ad Trebellian. leg. verbis vbi glo. & leg. cohæredi. §. cum filia.

ff. de vulg. & sic hodiernis temporibus contingit ob duritiam cordis hominum circa æquitatem. Multa enim per obliquum conceduntur & fiunt, quæ directo non fiunt, nec per directum conceduntur. vt l. 1. ff. de autho. tuto.

Rigor igitur locum habet quando pro eo veritur publica, vtilitas, commune bonum, & malo exemplo succurritur, vt iam dictum fuit sub num. ... & in prima part. sub nume. 62. 67. & sequen. & in tertia parte sub nume. 113. & in secunda par. sub nume. 304. & p. quarta sub num. 85. & sequen. Iudex ergo rigorosus esse debet pro publica vtilitate, sed iustus, fortis, & patiens, qui irasci non debet, sed zelo iustitiæ fretus moueri debet. Psalm. 7. alioquin, ira paratur in iustitiam, concipit dolorem, & parit iniquitatem eo. Psalm. 7.

Secundo vbi ageretur de Religione erga Deum, & simul de pietate erga homines magis est pro rigore iudicandum, quia zelus domus tue comedit me, ps. ... & causa Religionis semper est anteposenda causæ status vt alias dixi, & latius infra dicam.

DE PRÆDICAMENTO, quantitatis.

388. **I**N prædicamento quantitatis statera nostra locum habet: nam secundum Aristot. maxime proprium quantitatis est, æquale, vel inæquale dici, vt ait quoque Titelm. super Dialect. libr. 2. eodem prædicamento capit. 32. de quibus æqualitatibus, vel inæqualitatibus loquar in tertio prædicamento qualitatis.

339. Modò sic speculatiue dico quod omnia in pondere, numero, & mensura consistunt vt in Levitic. capit. 19. lit. g. & in Deuter. capit. 25. lit. d. dixi supra in princ. huius 6. par. & in pondere, numero, & mensura æquitas locum habet iux. d. l. in omnibus quidem de regul. iur. verum secundum legales terminos qui omne dicit nullum excludit vt not. glo. in l. à procuratore C. manda. l. 2. C. de hæ. institu. cum simil. ideoque in verbis,

340 & operibus hæc tria supra dicta esse debent, sine quibus æquitas locum non habet in verbis, & operibus, quia iustum & æquum in eis esse oportet Hipp. de Mars. sing. 680. incip. dicit vulgare prouerbium. Cauendum esse ne in quantitate in sint iniquitas, periculum, & inordinatus modus cum melius sit pauca cautè & equè agere,

341 quàm multis interesse periculis, in authent. de tabellio. cir. med. colum. quarta felix, quem faciunt aliena pericula cautum, nam experientia docet, quod in multiloquio non deest peccatum propter super abundantiam verborum ex quibus à prouocatis ad iram sæpè super dorsum vel faciem loquacis responsio scribitur baculo, aut ferro, & sæpè iactantia, superbia, propria existimatio, & murmur sunt in arua, & in multitudine negotiorum præcipitanter expeditorum sæpè ius iustitiæ, & æquitas periclitantur, & partes læsionem probabiliter patiuntur, quando non ponderentur numerentur, & mensurentur quoniã quod nõ est ponde-

- ponderatum dicitur iniustum, Quia de re statera æquitas sit in uerbis ne officias, sed prius cogites, quàm loquaris, nimis enim festinatum. non potest dici æquè bene ponderatum: Amad. de syndic. nume. 144. ubi inuehit contra iudices qui malunt expedire festinanter, quam lente sed prudenter porrò præcipitatio est nouerca omnium malorum, omnia ruit, omnia confundit, omnia dissipat, & quo ad Principem perniciosissima res est nimia credulitas, ex quo est
- 344 mater præcipitationis, oportet enim omnia sano est maturo consilio deliberare, alioquin iustus pro peccatore sæpe poenitentiam, agit, nec poenitentia, iam factum tollitur. leg. in bello. §. facta. ff. de capt. & post lim. reuert. aduertat ergo Princeps, ne festinanter omnia credat, nec omnibus ut ait Iuriscons. in leg. fin. in princ. Codic. de accusat. sed omnia suauius disponere debet libramine iustitiæ & æquitas, ita & taliter, quod dici possit, iussio tua, vel virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt psalm. 28.
- 345 Nec aliquis sit tam audax, aut temerarius, qui attentet coram Principe mendacia dicere, alioquin indignationem eius incurrit. tot. titu. Codic. de præc. Imper. offer. & de in 1. par. num. 259. & sequen. Petr. Caball. in suis bene digestis casibus crimin. cas. 30. & is mendax preceptor & carebit impetratis, ut ibi, & in ceteris veris non crederetur ei, Bologn. consil. tertio nume. 80. dixi in tertia par. nume. 87. & 174. At si quis suapte natura bonorum morum per incuriam, mendacium dixerit nihilominus excusandus erit quia in eo non præsumitur dolus gloss. in capit. super literis de resc. nisi multiplicauerit mendacium quia reiteratio delicti arguit dolum vide in quarta parte sub nume. 110. Veruntamen non de sunt multi audaces & temerarij nequaquam ponderantes, neque mensurantes verba antequam ex ore eorum prodeant, imo reor decipi ab illis qui decipientum moderatores esse deberent, at contra valde perniciosum ac præiudiciale est impedire subditos ne alloquatur Principem, ne illi veritatem dicant, & inconuenientia patefiant, heu prodolor, quoniam quisquis aquam ad suum molendinum satagit ducere, & subditi sæpe rupto capite, vel vacuo marsupio manent in consulto Principe, & vndique angustia.
- 346 Et illa consilia verè amplectenda sunt, quæ quæst. quinta, nec in ponderata prudenter, & quæ christianæ religioni magis fauent, at illa quæ caliditati, & astutiæ adhærent, respuenda sunt, nam ex illis iustum, & æquum, ex istis malum euentum, ut no. in l. t. ff. de ventr. inspic. l. iustitia. ff. de iust. & iur. religiosæque sunt, quæ religioni adhærent. l. rationis, l. non epistolis. l. non nudis. C. de probat. & in propos. vi. quæ dixi supra sub nume. 213. in fi.
- 347 Prudentiæ est in consilio in rebus exhibendis bona, & mala discernere, & omnia quæ in humana vita deligenda, fugiendaque sunt præsentibus bonis omnibus honestè uti, benè consuescere, oportunitates percellere, sermones, & opera sagaciter uti rerum omnium vtilium habere experientiam, & memoriam: Nam.
- 348 Religio est diuinæ naturæ cultum, & ceremonias offert, animos componit, mores ostendit, & vnum tantum finem amplectitur iustè, ac piè viuèdi, cui opponitur superstitio, & Dei neglectus, de hac materia religionis infra latius dicam sub nume. 499.
- 349 At ne credas quod astutia de se mala sit, imò appellatur virtus naturalis iudicis expurgati, & cauti, astutia enim est vis mentis, qua rebus industrijs cautum captatur cõsiliu, acurè dispicitur, atque iudicatur, quid bonum, quid malum, quid vtile, quid incommodum sit, sed tunc verutia nomen assumit, cum in malum se se contulerit, hæc apud Georg. a Vall. plac. de rebus expeten. & fug. libro 41. cap. 1.
- 350 Iudices summopere verba ponderare debent, tam in proferendo de more, quàm in scriptis redigendo, ne cum rubore, se retractare valeant iuxta cap. miramur. 60. distin. nescit enim vox emissæ reuerti. & melius est peccare in tempore, quam in sententia, & melius est iura intacta seruari, quam post causam vulneratam remedium quærere, ut not. in l. fin. C. quibus cau. restit. & l. prima, C. vnicuique lic. nihilominus, sanctius mutare propositum in melius. l. nonnunquam, ff. de collat. bonor. cum simil. quia angelicum est emendare quod humana fragilitate erratum reperitur, sed id verum re adhuc integra tempore congruo, durante iurisdictione, & instantia adhuc vigente.
- 351 Non minus sunt dicta testium ponderanda, & diligenter examinanda ab ipso iudice, qui trutinam iustitiæ in manibus suis tenet. l. tu scire magis debes, quæ est 3. de test. cap. iudicantem tertio quæst. quinta, nec in manibus actuarij trutina stare debet ut aduertit in pract. de test. parte quinta, nume. 3.
- 352 Et diuinis scripturis admonemur uti nedum iustis verbis, & rectè, ac prudenter loqui, ut 50. distinctio. capitu. ponderet. Nam iusta ab iniustis impetrare non licet. Iusta autem ab iniustis petere, incipientia est. Plaut. in Amph. sed & factis & operibus simul. Vnde prohibitum est falsis uti ponderibus, & mensuris, & talia penes se tenens efficitur reus pœnæ. ut Genes. capitu. decimonono, & Deuterono. capitu. vigesimo quinto, ibi non habebis in sacco diuersa pondera, maius, & minus, nec erit in domo tua modius maior, & minor, pondus habebis iustum, & verum, & modius æqualis, & verus erit tibi. & pondus iniquitatis in manu Chanaam abominabilis. Chanaam enim fuit vir iniquus, & dolosus, qui à Deo maledictus fuit. Genes. dicto capitu. decimonono. vnde a viro iniquo, & doloso liberet nos Deus. psalm. quadragesimo secundo. Heu heu quot Chanaam, quot quantique mercatores, & artifices, Iudices, Aduocati, Procuratores, inquam stateram in manibus suis tenentes, & falsis ponderibus, & mensuris utentes, & dicentes, diues effectus sum, inueni idolum mihi omnes labores meri non inuenient mihi iniquitatem, quam peccaui. Osee. capitu. duodecimo, lit. b. & c. huiusmodi eo quod læuius est pro se, & grauius pro alio vruntur, & grauius puniendi. vigesima quarta distinctio. non afferamus, & scriptura prohibet, non solum uti, uerum etiam, nec teneri licet non urantur: nam nocere possunt, argu. authent. si uerò. C. de instru. cautel. & fid. nec aliquid boni parere possunt, & sunt de genere prohibitorum. toto titu. ff. si mensor. fals. mod. dixer. fecus de armis: quia licet usus earum sit prohibitus. in C. ut armor. usus lib. decimo, & in authen. de armis, tamen domi retineri possunt, intelligence de armis ordinarijs, non autem de pistolis, stiletis, & huiusmodi, diabolicis instrumentis, alia uerò teneri possunt pro tuitione domus, & patriæ suæ.

- 354 Et de iure civili qui falsis ponderibus & men-
suris vtuntur, vel illa alijs accomodant, tenen-
tur tanquam falsarii, vti fures, & dolosi punien-
di sunt. l. in arbitrio. vbi glo. ff. de dol. mal. & nor.
in l. annonam. ff. de extraor. crim. & pœna legis
Cor. de falsis est, publicatio bonorum cum depor-
tatione, Abb. in cap. 2. num. 3. de empr. & vendi.
- 355 legiturque apud Romanos de numa Pompilio
qui dedit populo asses ligneos, & scorteos, mox
pondus æris numero librarum tantum signato,
ne, scilicet vlla fraus posset nummis vitiandis
adhiberi. Quod numus primum a faturno in la-
tio percussisse rudem æneum, quo populus Ro-
manus mox vsus est, vsque ad Pyri Regis tem-
pora, inde argentum æptum est signari, verum
post victoriam de chartagine habitam percussit
aureum numum. hæc apud Hiero. per bo. in suo
tract. Ouiliar. libr. 23. de iustitia, sic apud Præti-
num seruari, ait Decia. valdè Histriographus. in
dicto suo trac. de delict. tom. 2. lib. 7. tit. de atroc.
& sing. crim. fals. monet. nu. 1.
- 356 Et nostris temporibus ad euitandum prauum
vsus numorum, & monetarum adulterinarum fa-
ctum est Romæ vt cudantur numi eris duntaxat,
tanti ponderis dicti æris valoris quadrantis, & vt
pro vno quadrante impendantur, æquitas enim
amat inæqualium res ad æqualitatem, & securi-
tatem redigere, Hinc facit quod ait Bal. in l. liber-
ti libertæque. col. 1. sub nu. 4. in fi. C. de bo. libert.
vbi de rustico, qui audacter dicit tantum valere
357 denarium suum, quantum valet denarius Re-
gis, sed mehercule decipitur, quia Rex cum vno
aureo emit duplum, pauper verò dimidium. &
ideo dici solet, la libra del pouero non vale tanto
quanto quella del riccho, hor de tondentibus, fa-
bricantibus, vel expendentibus falsam monetam
latè scripsit D. Decia. loc. supra cit. ad quem me
pro nunc remitto.
- 357 Sed quo ad annonam illi verè dicuntur de
fraudare annonam, qui falsis ponderibus, & men-
suris vtuntur, idem Decia. tit. de fraud. annon. li-
br. 7. tit. 22. nu. 20. & seq. est tit. C. de anno. & tri-
but. cum plur. alijs tt. seq. lib. 10. & exportantes
contra deuetum non soluentes gabellam dicun-
tur fraudatores annonæ ex quo prohibitiones ex-
trahendi fiunt ob vbertatem conseruandam, vt
per Clar. §. fin. q. 82. iur. statutum septimo, & frau-
dant fiscum, vt supra dixi sub nu. 155. ver. & no-
ta, & ij qui curam annonæ habet arcere possunt
ad vendendum tantam quantitatem pro tali pre-
359 tio, pro vt æquum esse videtur ob bonum publi-
cum, vt inquit Decia. loc. cit. & dixi sup. sub nu.
255. vers. quo, ad secundam.
- 360 Quantitas autem debita ex pacto & conuen-
tione redacta ad pondus, numerum, & mensuram,
tunc an sit tota aut diminuta refertur ad pō-
dus, vel ad numerum, aut ad mensuram, qua de
re iustis ponderibus, calculis, & mensuris vtendum
est, S. Thom. 1. 2. qu. 90. art. 1. & in adagio dicitur
361 pesa, & misura, giusto, & caro vendi, pro hoc fa-
cit illud pacto conuenisti mecum, dum modo læ-
sio non sit in pretio, videmus enim quod si pre-
tium rei venditæ erit minus, aut plus dimidia
iusti & veri pretij quod rescinditur contractus. l.
2. C. de rescia. ven. & qualiter, hæc læsio in re vel
362 pretio sit intelligenda, vltra alios in d. l. 2. vi. pul-
chrè per Gomes. var. resol. tit. de empr. & vendit.
sub nu. 2. vbi apprimè loquitur, æquitas enim nō
patitur vt quis locupletetur cum aliena iactura
c. locupletari, & l. non debet. de reg. iur. & ideo
ius diuinum non admittit, vt contrahentes se de-
cipiant etiam infra dimidiam iusti pretij, quod in
foro conscientie non habet dubium, ut luculen-
ter explicat Iodoc. Damhouder. tract. de subasta.
c. 5. sub nu. 25. 26. 27. & seq.
- 363 Nec æquitas permittit quod si res semel uni-
uerè vendita fuerit quod alteri vendatur, leg. qui
duobus, ff. de fals. Bar. in l. si quis. §. sed & fi. de pi-
gnor. minusque licit ei emere rem, quam scit alte-
ri venditam fuisse. Clar. §. falsum. vers. vendens.
vbi addit. nu. 228. limitans tribus modis. Porc. in
suis comm. conclus. Reg. 40. Fabia. de emptio. &
vend. in 2. q. princ. sicuti æquitas non patitur rem
obligari duobus, alioquin rigor ijs casibus succur-
rit. l. 3. ff. de cri. stellio. & pœnam criminis stellio-
natus, qui taliter obligat, incurrit.
- 364 Præterea si quis scienter vnam rem pro alia,
vtputa miscendo, uel sub dolis artibus confians
auricalcum pro auro uendendo tenetur eadem
pœna l. 3. de cri. stellio. & per D. Petr. Caball. cas.
cri. 177. num. 5. & alias de hac re locutus sum, sed
si quis ignoranter emerit similia, & bona fide uen-
diderit, tunc mala fides authoris nequaquam ei
nocere non debet. ut sup. nu. 199.
- 365 Pœna autem falsæ mensuræ, & falsi mensuris
habetur in d. l. 1. C. si mensor. fals. mod. dixer. Ab-
bas in ca. mensuræ. de emptio. & uenditio. dicens
quod triginta diebus in pane, & aqua ieiunare de-
bet, ut tenet Host. in sum. de pœnit. & Barto. in l.
modios. C. de susceptor. & Archa. libr. 10. & in l.
arbitrio, de dol. & ait de iure civili pœnam fuisse.
20. aureorum, iux. l. 2. ff. ad leg. Jul. de anno. & fal-
si mensores, aut relegantur, aut deportantur, l. an-
nonam, ff. de extraor. crim. Decia. d. titu. de frau.
aut onerat. anno. libr. 7. num. 47. & sequentib.
tom. 2.
- 366 Verum ne quis valeat prætereignora-
tia communis vsus obseruat, quod pondera, &
mensura iusta in publicis locis affixa sint, inibi-
que cetera priuatorum pondera & mensuræ ius-
tificentur, quod etiam not. Ang. in auth. de col-
lat. §. si autem collat. 9. & Eutropius ait quod
367 Fidonatagellus pondera, & mensuras reperit,
de quo meminit Bertach. in verb. mensura, equi-
dem omnium rerum mensura est æquitas quæ
amat vt inæqualia ad æqualitatem redigantur, &
æqualitas cum mensura communi conueniat ut
per Hieron. per bo. d. tract. Ouill. libr. 23. de ius-
titia.
- 368 Et non solum mensurantur res mobiles, ve-
rum etiam immobiles pro quibus eliguntur agri
mensores publici. de quibus in d. l. 1. C. si men-
sor. fals. mod. dix. & multum differt vendere rem
369 ad corpus, vel ad mensuram, vt dixi nu. 277. pri-
mò casu venditor non cogitur tradere tot iugera,
quot instrumentum dicit, quando pretium est
vnicum tantum super tota re, & non constitutū
ad rationem tanti pro qualibet canella, vel iuge-
re, cultra, vel pertica, ita docet Bart. in l. Iulianus.
§. si Titius. ff. de act. empr. cum alijs de quibus la-
te dixi supra sub nu. 235. vers. Præterea qui vendi-
dit, & vers. Præterea multum differt emere rem
ad corpus, vel ad mensuram & ibi par tot multa
tradidi, in materia venditionis, & enormis læsio-
370 nis, & de Alluione, & augmento. & diminu-
tione per Georg. Vall. d. tract. de reb. expeten. &
fug. lib. 13. & 14. Et nedum consistit in pondere
& mensura, sed & in numero, vt æquitas locū ha-
beat: nam excessus in numero non vitiat, sed de-
ficientia. l. non sunt liberi. ff. de stat. ho. l. testamē-
tum. C. qui testa. fac. poss. & in propos. Signorol.
confi. 17. vbi infert ad multa, & quando defectus
est

371 est in numero duæ insurgunt regulæ, vna quod in maiori summa in fit minor. iux. l. 3. §. si quis plus. ff. de alimen. & cib. leg. & in l. 1. §. si stipulanti. ff. de verbor. obligat. vbi Ias. ampliat quatuor modis, & limitat septem modis colum. 3. & vide Caualc. Decisio. 20. nume. 18. & Decis. 46. nume. 175. part. 1. vbi in depositione testium, & in numero dixi, in prac. de test. par. 2.

372 num. 146. & 197. Altera Regula est, quod vtile per inutile non vitatur de æquitate in indiuiduis de quo per Caball. milleloq. 162. par. prima & milleloq. 240. dixi in 3. part. nume. 304. & in prac. de test. nu. 87. par. 1. & nu. 68. part. 3. & per Caualc. Decis. 13. num. 36. cum mult. seq. par. 2. vbi in contractibus à iure permissis, si adsit aliquis defectus, dum modo mens non sit in totum deprauata vtile per inutile non vitatur, quia in modico nulla ferè ratio haberi solet. l. eleganter. §. ult. ff. de dol. & modicum non habetur in consideratione vbi non agitur de graui præiudicio, & proceditur secundum æquitatem, Corset. tract. de pater. reg. & de minimis adduct. à Caualc. Decis. 22. nu. 37. par. 2. At secundum rigorem caue, quia modicum consideratur, vnde quia deficit in vno numo tenetur luere in corpus, sic per Tiraq. de retrac. conuent. §. 4. glo. 6. num. 28. tamen æquitas temperat quia de modico non curat prætor arg. leg. si fideiussor. §. quid tamen. ff. manda. cap. Imperialem vbi Afflict. de feud. alie. per Feder.

374 Hinc dixi in 2. par. quod modica carceratio non dicitur carceratio, & quod modica tortura non dicitur tortura in 3. par. num. 197. & modica scissura non dicitur vulnus in 4. par. num. 151. maxime quando non est opus medico Caualc. Decis. 22. nu. 36. p. 2. & modica mora non dicitur mora in 5. par. nu. 257. & per Tiraq. latissime in tract. de Iudic. in reb. exiguis. nu. 21. Menoch. cas. 53. centur. 6. de arb. & quando contumacia est modica, vtique pena modica esse debet. l. respiciendum & l. sancimus de pen. text. in c. ex literis de constitut. vbi Felin. ampliat dupliciter, & duobus quoque modis limitat pulchrè Bar. in l. si adulterium. ff. de adulter. At modicum facillimè excusatur, nisi ex qualitatibus aggrauetur, prout consideratum fuit in prima par. num. 197. sicuti exiguum furtum non est punibile quando ex vrgenti necessitate fit c. si quis propter necessitatem de furt. & modicum furari permissum est vt in Deuteron. cap. 23. & 24. de vuis, & spicis tritici alienis auferri posse & in nouo testamento ob necessitatem, & non aliter id quoque permittitur Luc. Euangel. capit. 6. & sic in foro conscientie Nauar. Manual. confess. capit. 17. nume. 3. vbi allegat Caietan. 2. 2. quæstio. 66. art. 6. dummodo animo lucrandi id non fiat vt ibi nec ad alium finem nisi vt siue necessitatis succurrat ne fame pereat. Sed si ad pinguiorem fortunam deuenit, tunc restituere tenetur, num. 55. Sed de iure commu. paruim furtum puta vnus Anseris, vel vnus Gallina, non habetur in consideratione quando fit propter necessitatem nequam affectatam, l. naturalem, §. gallinarum, ff. de acq. rer. domi. Cæpol. de seruit. rustic. pred. tit. de Messe, & vindemia cap. 20. Marf. sing. 378. Bertazol. consil. 198. num. 1. & ibi Addit. quam necessitatem (in arbitrio iudicis iudicare; pendet Cassa. in Consuetu. Burg. car. 187. addit. ad Clar. §. furtum, num. 96. 97. & seq. & erit consideranda qualitas personæ cui furtum, quamuis vnus gallina) factum fuerit: nam Anus pauperrima,

quæ de ouis venditis vitam suam sustentabat, magnum damnum reciperet, quia auferendo ab ea Gallinam, auferentur alimenta, & daretur causa morti illius, & is fur esset in culpa, l. vel necare, de alim. & cib. leg. vltra quod est pro ea tex. in §. Gallinarum, institu. de rer. diuis. licet il-

376 le tex. procedat quando quis animo lucrandi furatus sit gallinam, vt declarat Tiraq. d. trac. de Iudic. in Reb. exiguis factis. num. 114. & Bonifac. trac. de fur. cum ibi per eum adduc. in §. quod iure naturali, num. 44. & animo lucrandi, num. 18. & seq. & num. 98. vbi infert quod res aliena ioco surrepta, impunè surripi potest, per tex. l. illud relatum, §. sanè, in fin. ff. de iniur. & libell. famos. & adducit quædam poetice dicta. In

377 dubio tamen præsumitur quem potius habuisse animum lucrandi, quam aliter, l. 1. C. ad leg. Cor. de ficar. ex quo dicitur dare operam rei illicitæ, rem alterius eo inuito auferendo, §. 1. & 2. Institu. de oblig. quæ ex malef. nasc. & l. 1. ff. de fur. Bonifac. vbi sup. num. 13. verum erit in arbitrio Iudicis totum pensare, & quod dictum est circa animum lucrandi etiam quid minimum fur non euadet pœnam, etiam quod vnicum ouum auferat, si malitiosè, & dolosè fecerit: nam consideratur quo animo, & quibus modis abstulerit, per glo. in d. §. Gallinarum, & per Bonifacium, de fur. d. §. animo lucrandi, num. 18. & seq. & 102. & in tantum hoc est verum, quod non excusaretur etiam si ob tale factum aliquid boni Reip. in consequentiam venire, vt puta si fur in area in qua furatus est, literas in damnum Reip. reperisset. Ancha. ca. 1. de constitut. & Benedict. in c. Raynuius, de testa. verum in practica aliter seruatur, quoniam etiam Mariolis aliquid condonandum ob insigne seruitium factum (licet obiter) patriæ suæ, arg. l. ad bestias, ff. de pen. & per ea, quæ Bonifac. d. §. animo lucrandi, num. 24. dicit, & vi. Petr. Caball. Cas. Cri. 18. & 19. Farinac. de Iudic. & tortur. q. 37. num. 116.

* Præterea quando quis paruim, aut modicum furatus sit, ex quo magnum surripere nequiuit, vt ait Bonifac. loc. cit. quia per eum non sterit, deditque vt supra operam rei illicitæ tenetur pœna furti. Similiter quando cum modico furto concurreret violatio pacis, §. quinque solidos, de pac. tenen. in vs. feudo. Ang. de malef. in verb. & vestem cœlestem, vbi quoque Arim. & Doc. in auth. sed nouo iure, & ibi Cæpol. num. 11. 12. & 88. C. de ser. fug. quam auth. hodie in furibus non seruari de consuetudine testatur. Gand. tit. de fur. num. 10. relat. à Bonifac. in d. trac. de fur. §. Quod iure naturali, num. 22.

378 Insuper licet Domino à manibus furis rem furatam eripere, l. creditores, §. Dominus, ff. de fur. l. rem mihi in princ. ff. com mo. Hoc sanè intellige quando sine scandalo, vel in facto ipso, vel quando iudicis copia haberi non potest, vel quando periculum est in mora, l. in condemnatione, §. vnicuique, de reg. iur. & quid si quis habens animum furandi certam rem, & vadit, sed antiquam furet, Dominus rem illam furi donet, & fur nesciat rem tunc sibi fuisse donatam, & furet eam: Nunquid is pœna furti sit puniendus? Equidem iste est casus pulcherrimus & nouus, ac singularis, & resolutiue puniri non debet, vt tenet Lapp. Allegat. 71. num. 1. quod verum est in foro fori, quia in re propria furtum non potest committi, iux. illius definitionem, de qua in l. 1. ff. de fur. & in §. furtum, Institu. de oblig. quæ ex quas delict. nasc. secus in foro poli, quoniam

nam

nam mechatus fuit in corde suo furandi remaltentius, contra præceptum legis Diuina, vt in Decalog. præcept. 6. & 11.

* Inferitur quoque quod Clericos non est irregularis si generaliter fuerit interrogatus, quid de furibus, & latronibus, homicidiarijs, & huiusmodi scelestibus fieri debet, & ipse generaliter respondet quod tales suspendi debent, vel decapitari, quia clericus per hanc responfionem non dicitur habuisse animum versus certam, & determinatam personam, sic tenet Iacob. de Bello. ius. in eius præc. in Rubr. Quotuplic. sint causæ, num. 201. Hic applicari possit vnus casus conscientia, & est quod si alicui petatur an mulieres pulchre placeant hominibus, vel an placeat diuitem esse, non propterea respondens, aut interrogans mechari dicuntur, nec rem alterius optare, quia hæc sunt amica natura, & sunt res indifferentes, quæ secundum applicationem animi sunt licite, aut illicitæ, bonæ, vel malæ, sicut ad certæ mulieris pulchritudinem quis animum appulerit, vel ad certam rem alterius, tunc mechatus erit in corde suo, & peccatum fecisse dicitur, contra præcept. 6. 9. & 11. ad hoc vi. S. Thom. 2. 2. q. 154. Nauar. & alios super dictis 10. præceptis, cum alijs sum mixtis. Quibus me remitto.

Et in materia irregularitatis circa animum furandi vi. quæ sup. dixi in 4. par. sub num. 196. veruntamen, etiam quod quis præter intentionem proximum occideret, dum dabat operam operi illicitè non excusabitur à pœna, & ab irregularitate, secus, si dabat operam rei licite, quia hoc in casu etiam quod diligentiam non adhibuerit ne mors sequeretur, nihilominus non efficitur irregularis glo. not. in c. continebatur, de homic. pulchre Couart. var. resol. de irregular. §. 4. in princ. par. 2. & limitatur, l. si putator, ad legem Aquil. nisi dixerit, & acclamauerit cauè, cauè, & qui rei naturali iure illicitè operam præstat adiuuando, faciendo, vel consiliando, tenetur omnino, tam iure Diuino. Paul. Apost. ad Rom. c. 1. sed etiam iure humano, vi. inf. sub num. 601. versic. veruntamen, & quot modis irregularitatem incurrat vi. in propof. Seraph. Cal. Consc. 43. & ex prædictis collige, quod animus & intentio propositum, ac opera, distinguunt maleficia, l. 1. de ficar. l. 1. C. eo. Matf. conf. 25. & conf. 116. Grammar. consil. 68.

379 Hinc ellet de repræfalijs tractandum de quibus latissime per Bar. in suo tract. de repræfal. & meminit in materia furti, Bonifac. d. tract. de fur. §. animo lucri faciendi, sub num. 40. & aliqua tetigi supra in 1. par. sed pro nunc cum Bonifac. dicam quod repræfalia est facultas à Principe superiore non recognoscente, subditis causa cognita concessa, aduersus externos quosdam ad magnas res repetendas, quæ tempore pacis vi publica ab exteris illis ablata fuerunt, nec Principis prædatoris superiore non habentis iustitia suffragante res suas consequi possunt, vbi in practica idem Bonifac. vnumquodque istorum verbo-

380 rum, Verum vt experientia docet, repræfalia solent permitti hodie quando inter vtramque Communitem diuersorum Dominorum superiores non habentium, de finibus disceptatur, & bestia domestica retineatur, ac huiusmodi cætera animalia, & segetes metuntur aliena seipsum, ac alia iuris sui possessionisve conseruandi causa,

381 At non decet pro facto priuatorum regulariter concedere repræfalias, cum his via ordinaria dimittenda sit. oram iudicibus quando illorum co-

pia haberi potest, & periculum non est in mora, & si Iudices & Berroarij non sunt in vno loco, fat est quod sint alio ad quos recurri possit, itaque ex causa vrgenti conceditur arrestatio quæ est reventio sine manus iniectione: secus capere, vt per Cardin. Clement. 1. post glos. de Haret. vi. Petr. Pecch. tract. de iur. listen. & manuum iniectione. qui per 23. capitula materiam arresti explicat, & vi. Io. Iacob. de Canibus in suo tract. de repræfal. in Rubr. sub num. 60. qui dicit quod etiam priuatis, & ex causa priuata concedendas esse repræfalias, & plures sunt casus: primus est quando Iudex non vult, nec permittit iustam sententiam alterius Iudicis exequi: secundus casus quando negat arbitros concedere, nec ipse vult summatim iudicare in causis pupillorum, viduarum, & huiusmodi personarum: tertius casus est, quando copia Iudicis non habetur, neque datur timentis potentiam Aduersarij: quartus casus quando contra sententiam notorie iniquam, petitur prouideri, & nullo remedio prouidetur, siue à Iudice, siue à Domino. 5. quando forensibus non succurritur contra flatum iniquum: sextus casus quando laesus est desitutus omni alio remedio, quia si proprio Marte rem, aut personam capiat impu-

382 nè facit: intellige sanè, vt in 2. par. sub num. 6. Sed non licet capienti petranfire cum capto per alienam iurisdictionem, quicquid sit in fauorem iustitiæ contra malefactores, sicuti non licet magistro militum milites per alienam prouinciam mittere per transitum, sine passus concessione. In Authent. vt Iudic. sine quoq. suffrag. §. interdici-mus, nisi iurisdic-tio per quam fit transitus, sit illius Principis qui repræfalias concessit, vt in propof. dixi in 2. par. num. 41. & de prædictis habes iura, & autoritates adductas à Iacob. de Canibus loc. cit.

384 Et Repræfaliæ non sunt concedendæ secundum Ioan. Iacobus de Canibus in dict. suo tract. in 35. casibus. 1. quando pro iustitia potest haberi recursus ad 2. quando conceduntur à Iudicibus, vel ab alijs Magistratibus non habentibus merum, & mixtum imperium. 3. quando forma non seruatur, in concedendo repræfalias. 4. quando non constat de iniustitia, vel de denegata iustitia. 5. contra illos qui non sunt subditi naturales illius, qui iustitiam denegauit, 6. contra ban-nitos capitaliter à sua patria, 7. contra rebelles, 8. non sunt concedendæ Aduens, qui non sunt sub protectione illius ciuitatis de qua fit lamentatio, 9. quando petens repræfalias, non erat ciuis tunc temporis denegata sibi iustitia, 10. contra confederatos, 11. quando petens esset, & ipse asperus executor, 12. pro debito ciuili tantum ex chiro-grapho non vero, vel ex sententia non iusta, 13. in die feriata in honorem Dei, nisi periculum esset in mora, quia tunc concedi possunt etiam temporibus prohibitis detinendi, vel arrestandi debitores, quibus fallitis datur facultas cundi, & ambulandi sine timore capturæ, vt Florentia in Octaua Natalis Domini Nostri Iesu Christi, Pasceatis, & Sancti Io. Baptista, & Genue certis diebus, & Mediolano, in vltur, sed quando subest probabilis timor scandali, non sunt in die festo concedendæ. Matth. cap. 26. ibi non in die festo ne fortè tumultus fieret in populo, 14. quando per concessionem fieret iniuria cui concedentis, 15. nequaquam contra clericos, nec contra bona Ecclesiastica, cauè, 16. Dominus recognoscens superiorem non potest repræfalias concedere, 18. quando quis est paratus satisfacere, vel

docere de bona iustitia, 19. quando petens repellitur ob renunciationem in specie factam in tractatu de Repraesalijs, 20. contra scholares, & alios qui pro ciuibus habentur, 21. quando ex statuto quis esset ciuis, vel ex conuentione, vt sunt Fiuizanenses, qui ob capitula inita cum ciuitate Florentia sunt habiti, vt patet anno 1477. in Reformationum Archiuo. 22. contra contumaces, 23. contra Iudices, qui iniustitiam minime fecerunt in illa ciuitate, a qua Repraesalia petuntur, 24. contra mulieres, 25. contra priuilegiatos, & habentes saluumeconductum, 26. contra legatos & Ambasciatores, 27. contra euntes ad nudinas. 28. nec contra peregrinos, 29. nec contra Naufragatos. Hinc scias quod nauis capta ab hostibus, si termino 24. horarum, non fuerit a Domino recuperata, sed post dictum spatium, ab alijs a manibus hostium fueret capta, tunc illa Nauis non erit restituenda illi, qui erat Dominus, sed fiet capientis, tex. in §. penul. Instit. de rer. diuis. l. si quis, §. differentia, vbi glo. Bar. & alij, ff. de acq. poss. Doct. in l. in Bello, ff. de capt. & postlim. reuert. vi. sup. sub num. 333. & 334. vi. consolatum maris, 30. nec contra impuberes minores, & huiusmodi non sui iuris, 31. nec contra praedictorum minorum bona, 32. Nec contra bona aliena pro alimentis deseruientia, 33. nequaquam conceduntur illi, qui prius tentauerat suo Marte proprijs manibus sibi ius dicere, vel quando aliquis caperet illum cui ciuitas denegauit facere iustitiam, 34. tandem repraesalia non conceduntur pro rebus paruis, & modica importantia, nec passim ad illas concedendas est eundem, quia est occasio maxima deueniendi ad arma, & si parti concedantur est valde periculosum, & semper obijci potest non fuisse iuste captum, sed quando quis dicatur iuste captus trad. Bolog. ad Anna. consil. 94. si ngulorum vero praenarratorum casuum iura, & auctoritates passim traduntur a d. Io. Iacob. de Canib. in d. suo trac. de repraesal. ad quem me remitto.

Hic obiter quaero an liceat homini iusto, iubente suo Principe bellare, & arma suscipere, ad quod S. Aug. respondet in libro contra Faustum lib. 22. cap. 75. sic dicens. Interest enim quibus causis, quibusque autoritatibus homines gerenda bella suscipiant, ordo tamē ille naturalis mortuum paci accommodatus, hoc poscit, vt suscipiendi belli autoritas, atque consilium, penes Principem sit, exequendi autem iussa bellica ministerium milites debeant paci salutique communi: bellum autem quod gerendum, Deo auctore suscipitur recte suscipi, dubitare fas non est, vel ad terrendam, vel ad subiugandam mortuum superbiā. Quando ne illud quidem quod humana cupiditate geritur: Non solum incorruptibili Deo, sed nec Sanctis eius obesse aliquid potest, quibus potius ad exercendam patientiam, & ad humiliandam animam, etiam prodesse inuenitur. Neque enim habet in eos vllam potestatem quisquam, nisi cui data fuerit desuper. Non est enim potestas nisi a Deo, siue iubente, siue sinente. Paul. Ro. cap. 13. Cum ergo vir iustus si forte sub rege homine etiam sacrilego militet, recte possit illo iubente bellare, ciuicā pacis ordinem seruans, cui quod iubetur, vel non esse contra Dei praecipuum certum est, vel vtrum sit, certum non est, ita vt fortasse reum Regem faciat iniquitas in perandi, innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi.

385 Et ad materiam modici redeundo dico, quod

modica laesio non habetur in consideratione, siue respectu iudicis, & arbitri, siue respectu partis, siue in rem, siue in personam: Nam pro defensione rerum suarum honoris, dignitatis, cognatorum, & sui ipsius, permittitur defensio cum moderamine, vt supra, & quamuis copia iudicis haberi possit, tamen modica percussio est licita. Abb. in c. significasti, de homic. & in contractibus, modica laesio non habetur in consideratione. Doc. in l. 2. C. de rescin. vendit. nisi modicum praedictum contractui afferret. Doc. in l. scio, ff. de in integ. restit. & in l. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testam. & de hac materia iam satis dixi supra, num. 255. versic. Modò vltima iam dicta, & in remissione mercedis ibidem plura dixi sub num. 254. & modica res non attenditur, l. si quis conductor, ff. locat. nec vitiat contractum, neque actionem, minus exceptionem parit, l. habitatores, & l. in rebus, §. possunt, de donat. inter vir. & vxor. l. si quidem, §. si quis, ff. de ven. in-
386 spic. & Dominus pro modica serui percussione non agit, §. seruis. Instit. de iniur. & dispositio testatoris non rumpitur pro modica fraude, c. requisisti extra, de testa. Nec pro modico debito quis est carcerandus: nec pro modico quis cauere cogitur, cap. per vestras extra, de donat. post mort. Nec pro parua iniuria quis notatur infamia, c. cum te extra, de re iudic. sicuti pro modica ingratitude non reuocatur donatio. l. fin. C. de
187 reuoc. donat. & si quid modicum Iudex laeserit, vel arbiter non possunt redargui. Bar. in l. Pomponius, ff. de arbit. & si quis aliquid modicum hereditatis habeat, vt puta interulam, non dicitur per hoc immisus hereditati, Nat. consil. 448. num. 19. licet A sin. in l. scriptus haeres, num. 49. ff. de Relig. & sumpt. fun. contrarium teneat pro statuto Florentino, lib. 2. Rubr. 29. & vi. Mago. Rot. Luc. decif. 10.

388 Et officialis nequaquam sindicari debet si iura vel statuta in leuibus non obseruauerit Tiraq. d. tract. de Iudic. in reb. exiguis nu. 13. ex Bal. in l. quamuis. ff. de condit. & demonstr. sicuti non est pro quid minimo tanquam suspectus a iudicando remouendus dixi in 3. par. sub num. 312. cum
389 seq. Et modicus error in calculis, vel in reddendis rationibus tutelae, non obest Tiraq. d. trac. nu. me. 16. nisi hic minimus error esset ad instar lupi duli illius, qui totam statuam Nabuchodonosor destruxit: Nec tutor modicam pecuniam deponere tenetur l. ita autem, ff. de admi. tut.

390 Et modica contrarietas in teste non nocet, cap. 2. cum glos. ext. de test. tamen si falsum dolo dixerit etiam in modico nocet, Bal. in cap. cum adeo, de rescript. Tiraq. dict. tracta. num. 144. Nec minus modicum iudicibus prohibitum est, glos. in cap. non licet, 1. r. quaest. 3. nec simoniam inducit, cap. & si quaestiones, ext. de simon. Tiraquell.
391 num. 91. & modica castigatio non est interdicta Magistratibus, l. Magistratibus, ff. de iurisdic. omnium iudic. idem Magistris in Discipulos, l. item quaritur, §. Iulianus, ff. locat. l. sed et si, §. fin. ad leg. Aquil. similiter viro in vxorem, Authent. vt lic. Matr. & Auia, §. si quis autem, & si Princeps mandet aliquid fieri in praedictum alterius intelligitur de modico, non autem de magno, Caphal. consil. 342. num. 73. libr. 3.

Quibus autem casibus modicum noceat, trad. Tiraq. dict. tract. sub num. 91. & ait quod ista materia est Brocardica, & per quasdam distinctiones conatur illam declarare, quas per te benigne Lector videre poteris, ipse dico quod quocumque

- tunc unquam modicum non nocet, aut prodest semper ab aequitate procedit, at quando nocet semper procedit à rigore: unde si nocuum non est cõtra Rem publicam, aut commune bonum, vel contra casus pios, & suapte natura favorabiles, nec per illud alteratur forma expresse tradita à statutis, vel à dispositione legitima hominis, tunc nusquam modicum nocet: secus si ius commune alteretur, seu contra fiat prædictis, quoniam statuta sunt strictè interpretanda, vt per Scrib. in l. omnes populi, de iustitia. & iure. l. cunctos populos, C. de Summa Trinitate, & Fide Catholica, suntque obseruanda, vt dixi supra cit. formam à iure traditam, sub num. verum melius agitur cum lege, quam cum homine, l. Celsus, de arb. Bar. in l. amplius, ff. rem rar. hab. alioquin modicum, non nocet, si dolo caret. Modici enim nulla fere ratio haberi potest, l. eleganter, §. vlt. ff. de dol. Tiraq. dict. tracta. de Iudic. in reb. exiguis factis, num. 58. vel nisi eadem ratio militaret tam in modico, quam in magno, vt per Tiraquel. ibidem num. 163. & maximè si concessio modico sequeretur inconueniens: nam dato vno inconuenienti sequuntur plura, l. nam absurdum, cum simil. de leg. Et hac prærogatiua, quam modicum in rebus præstat, deducitur quod qui non potest moram facere in certo loco ei prohibito cum armis, si ibi sistat aliquantulum, puta dum mingit, aut requiem modicam capiat, non dicitur incidisse in commissum, sicut etiam excusatur si ibi in loco morari prohibito sarcinam, aut plaustrum reapter, vel equo ferrum immittere faciat, vel mula arrestetur, multò minus, si ipse pertransendo ingrediatur sacellum pro dicendo Aue Mariam, vel orando, Bertazol. consil. 172. volum. 1. sed in sacello, & edibus Deo, & Sanctis dicatis, potest morari tantum quantum libet impune, quia non comprehenduntur sub tali statuto, vi. Menoch. de recuper. possessio. remed. 15. num. 34. & faciunt quæ dixi in 1. par. sub numero 90. cum mult. seq.
- 396 Et modicus dolor non dicitur dolor, vt de phlebotomia, quæ licet doleat parum per, tamen sanat, & marioli in tortura sublinent dolorem, quia dicunt melius est flere semel, quam flere semper, & melius est vt lirigantes, aut rei fiant, quam Iudex, quod tenè menti tu Iudex qui vel muneribus, vel nimia timiditate placaris, relaxando, non relaxandos, & absolueno condemnandos, & quandoque melius est negare vnum remedium, quam malum introducere vsum, nimirum sic quosdam audiui dicentes, quod permittatur quandoque iudaizare, sed qui etiam in modico iudaizant, similes fiant illis, absit à nobis tantus error, quia nec fundatur in rigore iuris, multò minus in aequitate, & qui seuerè se gesserit seuerè patietur, l. 1. ff. quod quisque iur. nam super quibus delictis carentibus dolo, non est seuerè procedendum.
- 397 Hinc est, quod in pœnis non attenditur lex Platonis, de qua in lege 12. tabul. vbi æquè puniti iusserat furem Reipublicæ tam modici, quam magni: Nam hodie equitas non patitur hanc pœnam indiscriminam, vt in l. sancimus, & l. respiciendum, cum simil. de pœn. ad hæc per Decia. de delict. tom. 2. tit. de pœn. peculat. num. 8. lib. 8. itaque concludo, quod iudicium, & discretio pari passu ambulant, vt dixi num. 127. p. 2. & nu. 120. p. 3. ideoque in ijs multum tribuendum esse arbitrio iusti, & æqui iudicis, qui attendit qualitate negotij, & personæ examinabit quando modicum nocet, & quando non, iux. l. sed etsi, vbi glo. 398 ff. de iudic. l. legitimos, ff. de leg. tut. omnis nãque Iudex teneretur stateram aequitatis, & rigoris gestare, vt in vtroque veritatem penset, & misericordiam, 45. dist. omnis pro vt aduertit, in princ. huius 6. par. & concludo contra dictum Caroli Magni, quod si in modico nemo magnus, tamen in lege Dei, qui in modico est fidelis super multa constituitur, & hæc modica super modico pronunciant.
- 399 Nunc redeundo vnde digressus sum sub num. 370. vbi dictum fuit, quod aequitas in numero locum habet, sic in num. 12. liberorum, quia Pater tot filiorum efficitur immunis ab oneribus ordinarijs tex. cum glo. in l. si quis, C. de Decurio. lib. 10. l. semper, ff. de Iure Immu. quod verum est circumscriptis statutis, sed quod talis immunitas sit de iure positio teneo, quod non per d. l. si quis Decurio. & per l. 1. C. de immu. nemi. conceden. lib. 10. ad eò, quod à iudice nequaquam concedi potest, quoniam est de reseruat. Principi soli, Boss. in tit. de Prin. num. 133. ad eò, quod nec etiam si vices Principis Iudex haberet, illam minimè concedere posset, sub pœna flãmæ ignis, vt dicit tex. in d. l. 1. C. de immuni. nemi. conceden. lib. 10. & non prodest, l. 1. C. de censib. l. in fraudem, C. de annu. tribut. l. immunitati, C. de agr. & censit. eo. lib. 10. & vi. Theaur. decif. 267.
- 400 At si talis Immunitas fuerit obtenta à Principe, tunc tantum valet, quantum sonat. ar. l. quicquid astringendæ, de ver. oblig. & durat nedum in vita Patris, sed donec filij stent in Communionem omnium bonorum, & sub eodem tecto, nisi vnus, vel duo iuerint negotiari in aliqua ciuitate, satis est quod in Patria non possunt habitare separati, sed debent simul in eadem domo manere, & hoc casu donec aliquis eorum superstes erit, immunitas patris sui gaudebit, & Mulieres nuptæ in vita patris non rumpunt immunitatem, secus si post vitam Patris nubantur.
- 401 Et dum quaritur an quis immunitate gaudere debeat si est in possessione soluendi, pendente lite soluere tenetur Boss. d. tit. de Princ. & priuilegij. num. 148. possit tamen soluere, cum protestatione repetendi, & sic citra præiudicium iurium suorum, vt per Boss. num. 167.
- 402 Sed quo ad immunitatem per pactum, & conventionem concessam, & non per simplicem priuilegium, vt est immunitas concessa Doctoribus, Medicis, & Notarijs Fiuizani anno 1547. vt debeant tanquam ciues Florentini tractari, & quod possint aduocare, mederi, & procurare in Ciuitate Florentiæ soluta tantum dimidia matricula; non intelligitur talis immunitas, per alios nouos ordines generales postea edictos, de soluendo quandam taxam singulis annis pro approbatione singulo anno fienda, quoniam quod semel per contractum placuit amplius displicere non debet. Bar. Bal. Alex. & alij, in l. quod semel, de Decret. ab ord. facien. Soc. Reg. 285. ver.
- 403 Quarto fallit: Nam contractus ab initio sunt voluntatis ex post facto necessitatis, l. sicut, C. de act. & oblig. Damas. Reg. 105. & ideo tales ordines partem non citaram, non afficiunt, l. de vno
- 404 quoque, ff. de re iud. Caphal. consil. 302. num. 150. lib. 3. minusque præiudicatur reuocata talis pactuata concessio, quia nullum verbum in nouo ordine generali sit de hac speciali concessione, c. generi, de reg. iur. in 6. Nec in eo adest clausula expresse derogatoria. Alex. consil. 215. par. 2.

Caphal. consil. 58. num. 82. lib. 1. consil. 342. nu. 47. & 70. consil. 369. consil. 302. num. 68. libr. 3. Bar. in l. priuilegium, in fin. C. de Sacrosanct. Eccles. Bal. in l. qui se patris, C. vnde liber. vbi in fortioribus terminis, est bene verum, quod
 405 quando priuilegium ex gratia concessum est, & non in vim contractus, & cursu temporis redderetur iniquum, tunc causa cognita reuocari posset. Boss. dicto tit. de Princip. & priu. eius num. 165. Caphal. consil. 451. nu. 99. & 333. lib. 4. Sed quando per reuocationem ius iniquum sequeretur, sicut eueniret in tollendo priuilegio licito, iusto, & paruito, frustratoria est perferutio, an per temporis spatium, vel ob aliud generaliter editum, tale priuilegium ademptum sit: nam non est credendum, mentem principis fuisse velle sine legitima causa contravenire facto, &
 406 pacto suo, imo talis esse mens praesumitur qualis de iure esse debet. Caphal. consil. 311. nu. 13. lib. 3. & vi. in 1. par. sub num. 144. & 149. 165. & 169. & 247. & in 3. par. nu. 238. & in 2. par. num. 32. Et priuilegium per viam contractus, non potest reuocari etiam si inceperit esse damnosum concedenti. Caphal. consil. 449. nu. 64. libr. 4. & consil. 342. nu. 9. libr. 3. dicens quod nec etiam de plenitudine potestatis hoc facere potest, num. 53. Qua de re Doctores Fruizani semel approbati, & soluta dimidia matriculae cogi non debent ad soluendum singulo anno aliam taxam pro eorum annuali approbatione, sed sit est quod teneantur singulo anno approbati contra id quod supra firmatum est, alioquin duplici grauamine contra eorum priuilegium conuentionale aggrauantur, primo in tot vicibus approbatione, secundo in noua taxa soluenda, quod de iure non licet. l. nauis. C. ad le. Rhod. de Iac. & praedicta opinio est vera in iure, sed de facto periculosa.

Queritur nunquid prohibitus aduocare, possit allegare in scriptis, vel consulere in Camera, & Breuiter ac resolutiue loquendo, aut quis est prohibitus, tanquam indignus, & sic ob demeritum, & infamiam propriam, vel alterius, aut propter aliud quod non infamat, vt puta propter reuerentiam Domini, vel propter dignitatem, & respectum officij, vt si quis sit iudex, vel propter aliam occupationem, vt si est Doctor leges ad effectum vt melius vacare valeat cure legendi, & officio suo, Primo casu tantum aduocare prohibetur, quantum durat causa prohibitionis, vnde si causa est temporalis finito tempore prohibitio cessat, si vero est perpetua vtiq; perpetuo prohibitio durat. Haec colliguntur a text. glo. & scrib. in l. 1. ff. de postul. & l. 1. & fi. C. eo. vbi Cyn. Barto. Alex. & alij. de quib. infra Spec. de aduocat. §. 1. sub nu. 33. Azo. de postul. in fi. Azo. in sum. ff. de postul. dat. plures alias distinctiones. Secundo casu distinguendum est aut prohibitio est facta respectu dignitatis, & decoris officij, vel vt magis oneri iniuncto quis incumbere valeat, & pro vtroque casu infra plures adducuntur casus ex quibus iudicem resolutio dabitur, praemittendo generaliter quilibet postulare potest qui non prohibetur Spec. de aduoc. ref. 1. nu. 5.

Causa primus erit quod quando respectu dignitatis, & officij quis prohibetur postulare, & aduocare, tunc non poterit coram iudice in contradictorio comparere: Nam aduocare est alienum pantere desiderium coram iudice, l. 1. §. Aduocatos. vbi Bartol. not. 4. ff. de uar. & extraor. cogn. & est rex. in l. 1. ff. de postul. indecens quippe esset in contradictorio officialem, vel iudicem comparere,

vbi iurgia, & contemptus, ac scandala de facili oriri solent, a male partium digesto pectore. plus est enim comparere foro, quam domi consulere. l. moris. §. & non vnquam. ff. de pen. vltra quod coram iudice aduocati stare debent vt vulgare dicitur in piedi, & iudex sedere l. honorati. vbi glo. exponit. Aduocati. C. de offic. ciuil. iudic. l. quisquis. in fi. C. de postulan. ibi glo. standi. quamuis hodie recessit ab aula rigor istius moris: & iudex ordinarius generalem, & vniuersalem iurisdictionem habens nullo modo, nec foro, nec domi aduocare potest. per tex. not. & valde rigorosum. in l. fin. C. de assessor. Nam vltra praedictas rationes respectu decoris repugnat etiam quia in omnes potest ius dicere, si non semper in actu, saltem in potentia. quo casu considerandum est, quod euenire possit. l. quod debetur, ff. de pact. & nemo debet esse iudex. & aduocatus. l. qui iurisdictioni. ff. de iurisd. omni. iud. tex. & Doc. in l. 1. ubi glo. in verb. dignitatis, ff. de postulan. & duobus Dominis seruire eodem tempore non possumus. l. naturaliter. C. de episcop. & cler. 2. q. 1. cap. Apostolorum. & cap. placuit. nec duas habere curas. arg. l. eum qui. C. de adult.

Secundus hinc oritur secundus casus quod qui habet curam, & officium publicum, non potest aduocare, vel postulare, ne publicam pro priuato deserat curam per l. 3. C. de Primipil. c. Bonae. extra de postulan. eum simil. & ideo Felyn. in rubr. de fide instrum. nu. 2. air quod ideo Doctoribus legentibus prohibitum est aduocare, vt melius studijs & lectionibus vacare possint. & haec causa militat, tam in aduocando domi, quam coram iudice. quo casu nullo modo aduocare potest. na vbi eadem, ratio ibi idem ius. leg. illud, ff. ad leg. Aquil.

Sed circumscripto statuto, videtur de iure non esse prohibitum Doctori legenti consulere in camera, ut tenet Angel. in d. l. 1. §. postulare, ff. de postulan. & eum sequitur Anan. in rubr. de Magist. num. 23. & a consuetudine hoc est approbatum, vt experientia quotidie docet.

Tertius casus, quod in Iudice non habente vniuersalem iurisdictionem, sed tantummodo speciale, & restrictam ad certam qualitatem causarum, & personarum prima facie videbatur dicendum idem de eo (cum sit Iudex ordinarius) quod dictum fuit supra de Iudice habente vniuersalem, & generalem iurisdictionem, per d. l. fin. C. de Assessor. & alia iura supra adducta: Na qualitas non recipit magis neque minus secundum. Porph. in decem praedictam. & ita est Iudex ordinarius minor, quam maior, licet potestas non sit eadem, vnde idem ius esse debet de parte quo ad partem, quod est de toto quo ad totum, l. in toto, de reg. iur. equidem in promiscuis actibus non sunt turbanda officia, l. Consulta Diuina, ff. de testa. & indecens esse videtur quod vnus Iudex compareat coram alio pro aduocando, & debeat ipse, vt sup. dixi stare, & Iudex sedere, equidem non omne quod licet honestum est, vulg. l. non omne, de reg. iur. idem cauendum.

Veruntamen hic casus dupliciter limitari potest 1. non esse prohibitum consulere, & allegare pro alijs causis, & personis non comprehensis, nec actu, nec potentia suae iurisdictioni, ea ratione, quia limitata iurisdictione, limitatum producit effectum, l. in agris, ff. de acq. re. do. Hinc est, quod illi, qui in patria sua magistratum publicum suscipiunt, & in eo sunt Iudices, nihilominus, quia non habent iurisdictionem vniuersalem possunt
 ad-

aduocare, vt l. 2. & 3. C. de ijs, qui spont. muner. subeunt, lib. 10. facit Bal. in l. qui necessario, C. de Aduoc. diuerso. Iudic. & praesertim quando tempus superabundat, quodque experientia docet, & inf. magis consolidabitur, & propterea iuraque animaduertunt quem non posse esse Iudicem, & aduocatum, intelliguntur inter easdem personas, & eodem tempore, vnde bene dicitur distinguere tempora, & personas, & concordabis scripturas. Hinc Abb. consil. 76. vol. 2. dicit, quod si potestas est prohibitus cognoscere de certis commissis ante sex menses tum poterit de alijs delictis cognoscere, vt eum refert Alber. Brun. in 3. vol. statu. in verb. delictum versic. si ex forma statuti, sed erronee allegatur Abb. in d. consil. & sic consulere sibi honorique suo, & alijs non suppositis suae iurisdictioni, & inf. cas. 4. & in Ciuitate Mantuae sunt electi quidam Aduocati, ad ius reddendum circa horam nonae, & in vesperis inter certam qualitatem personarum, & causarum merè ciuiliam, & tamen praeter illas horas, & praeter illas causas, & personas aduocationem exercent, quod maius est quam in camera consulere, & allegare in scriptis, & si licet recipere literas, & respondere circa res familiares, & alia, quae in dies occurrunt, cur non licebit in camera consulere, & informationes iuris facere, & ad iudicem transmittere.

Secundo limitari potest quando salarium esset adeò tenue, vt Iudex sine alio vix viuere posset cum sua familia, & ideò pro sustinenda etià eius decore non intelliguntur denegata esse illa officia ex quibus parantur vitæ subsidia, nec de facili sunt interdiciendae viæ ex quibus quis honestè, & virtuose victum, & vestitum querere potest, vt Not. in propos. Saly. in l. si quis, C. de Aduoc. diuerso. iud. Hinc dixi, quod imminente necessitate, & tenuitate salarij Iudex potest aliquid recipere à sponte dantibus, vt in tract. de Brach. Reg. p. 5. sub num. 39. Qua de re concludendum est hunc Iudicem cessante causa impedimèti eius curæ, & personarum, & sublato serupulo Decoris sui officij (cum in Camera, & non in contradictorio consulat & alleget, videtur permissum allegare, & consulere in Camera, cap. cum cessante, de appellatione, & infra clarius demonstrabitur.

Quartus casus est: Nam prohibitus aduocare, nõ intelligitur prohibitus allegationes & iurium Instructiones transmittere ad Iudicem, ad trad. per Bar. in l. Paulus, ff. de legat. idem in l. 1. ff. de postul. ibique Doct. in §. postulare, vbi Alex. ait, quod instruere non est aduocare, idem Castrenf. num. 7. Alciat. consil. 9. versic. 6. & quod possit allegare tenet Alber. de Rosat. 1. par. statu. q. 162. las. in l. 1. num. 11. ff. de verb. oblig. Ro. sing. 264. A sin. prac. §. 24. cap. 8. Carpa. super Statu. Mediol. in Ciuil. cap. 60. versic. coram, & c. 63. lit. A. Abb. in Rub. de postul. Dec. in l. fœminæ, nu. 10. & 11. de reg. iur. Alber. de Rosat. 1. p. statu. q. 176.

Qui Doct. omnes tenent sine vlllo serupulo, quod prohibitus aduocare non intelligitur prohibitus consulere in Camera. Ang. in d. §. postulare, quem refert, & sequitur Ana. d. Rubr. de Magistr. vbi refert Butr. dicentem, quod si aduocatus alicuius solum sibi in Camera consuluit, sed non vadit ad palatium ad aduocandum, quod ille non dicitur aduocare, nec proprius aduocatus, adeo quod si se absentat Iudex non tenetur supersedere propter absentiam Aduocati, si statutum mandaret expectari.

Quintus casus est, quod si statutum prohibet postulare, nihilominus Aduocatus poterit ire ad Iudicem, & visitare illum, & ab eo verbotenus aliquid gratiosè petere, vt per Rip. in l. stipulatio, num. 57. de verb. oblig. & quamuis Ana. in d. Rubr. de Magistr. sub num. 23. dicat, quod si statutum prohibet loqui vtique intelligitur etiam scribere, cum paria sint scribere, vel loqui, vt l. miles ad sororem, ff. deleg. 2. & per alia iura ibi per eum adduct. nihilominus cum non agatur de hæresi, vel cum persona excommunicata, sed fiat actus honorabilis, & loqui, & scribere non videtur prohibitum, dum modo abstineat à postulando publicæ, ne detur materia contemptus: Nam si non castè, saltem cautè, & vi. Capol. d. cautel. 156. num. 2. & Bar. in l. 1. ff. de legat. dicentem, quod si statutum puniat loquentem cum bannito non comprehendit eum, qui mittit Nuntium vel Epistolam, sed cum ore ad os.

Sextus casus est, quoniam si statutum prohibet Doctorem, vel alium aduocare, non per hoc intelligitur prohibere ab Aduocando pro Republica, vt l. 1. ff. de postulan. l. 2. C. co. Sed contra Remp. nec contra Dominum suum nõ licet aduocare Abb. c. 3. nu. 3. de postul. Nisi pro sua causa quamuis dici solet in causa propria aduocatum quere, & aduocati dicuntur defendere Rẽp. sicut miles armatè militiæ, l. Aduocati, C. de Aduo. diuer. iud. Abb. in c. 1. sub num. 4. de postulare.

Septimus casus similis suprascripto est quando prohibitus aduocare scriberet, & allegaret in fauorem dispositionis statutorum, & ordinum Patrie suæ, vel Domini sui, cõtra Impugnatores, qui allegarent illorum inualiditatem, quia esset defendere bonum publicum ob quod facta esse dicuntur statuta, l. omnes populi, de iust. & iur. l. cunctos populos, C. de sum. Tri. & fid. Cat. & ibi Bar. & alij, & vbi versatur bonum publicum quilibet admittitur, §. oportet enim, in auth. de non alien. & illius causa receditur à reg. iuris, ac etiam à statuto, l. utilitatem, ff. de confir. tut. spec. de Instru. edit. §. instrumentum, & allegauit sup. in 1. par. sub num. 123.

Octauus casus est pro patria aduocare potest, l. qui necessario patriæ, C. de Aduoc. diuerso. iud. Nã quilibet tenetur totis neruis patriam defendere, iux. illud Cato. pugna pro Patria, & Bar. in l. 1. §. si ff. de iust. & iur. c. cum timore, & c. & si nulla necessitas, 27. q. 8. Namq; prius Patriæ quam nobis nascimur, vt l. 1. ff. de ventr. insp. & ideò primò succurrendum Patriæ, quàm parètib; spec. d. tit. de aduoc. §. 1. num. 18. 27. 28. & 29. & ibi add. vbi tamen ait, quod primo parentibus, secundo Patriæ sequitur Abb. c. 3. de postul. Mod. in l. vt vim, ff. de iust. & iur. Et aduocati appellantur defensores, & milites legales, vt in auth. de ijs qui alie. no. inter ver. defensor. l. aduocati, C. de aduoc. diuerso. iud. Bal. in l. 1. §. cum oportet, pe. col. ver. tertio genere, C. de bo. quæ lib. At contra patriam non licet aduocare nisi in causa propria filiorum, vel parentum suorum, ac pupillorum quorum curam aut tutelam aduocatus gerit, spec. d. §. 1. sub nu. 27. quamuis videtur etiam posse cõtra causa consulere veruntamen multa fieri de iure possunt, sed de honestate abstinendum est, vbi per eundem, num. 28.

Hinc est, quod licet aduocatus, qui fuit in causa principali possit contra eundem aduocare in causa appellationis nihilominus de honestate abstinere debet postquã secreta nouit in causa principali, & alijs honestis causis, vt per spec. d. §. 1. sub

nu. 16. & §. nunc tractemus. vers. quid ergo Baiar. ad Clar. q. 72. nu. 17. vbi admonet aduocatus abstinere. Io. And. in c. fin. de test. lib. 6. & dixi in §. par. sub nu. 254. in addit. sed aduocatus qui fuit in causa principali non cogitur esse in causa appellationis, l. inuitus. C. de proc. Barr. in l. qui proprio. §. itē quarto. in fi. ff. eo. Hinc etiam dicitur quod non decet vassallum aduocare contra dominum, nisi pro se & suis, l. 1. §. fin. ff. de postul. Spec. d. §. 1. nu. 30. Sed debet petere veniam de honestate.

Nonus casus est quando vnus iudex in iure nō in facto dubitans requirit alium iudicem, seu aduocatū, vt dicat quid in hac re sentiat in iure. quia licitē, & impudē potest ei de iure respondere. per tex. in l. proximē. ff. de ijs quæ in testa. delen. et ibi Bar. nu. 2. & Anna. in dicto tit. de magistr. nu. 27. vbi ait quod iudex potest habere collationē cum aduocatis non ut eis credere cogatur, sed ut eorum votum exploret, & iudex sibi ipsi consulat.

Decimus casus erit quia prohibitus aduocare apud præsidem non intelligitur prohiberi postulare apud præsidis legatum. vt d. l. moris. vers. po test. ff. de pœn. sed non ē contra. Plac. Epit. delict. c. 6. nu. 27. & vi. inf.

Vndecimus casus est quando statutum prohibet ne quis loquatur, cum bannito. tamen aduocatus poterit consulere pro eo. Arno. Cōment. 44. nu. 191. quem allegat Bonacoss. super statu. crim. in ver. bannitus. ver. stante statuto. vbi dicit quod mittere nuntiū, ad Epistolā nō intelligitur prohibētū, licet prohibeatur auxilium præstare bannito. dixi sup. cas. 5. in fi. & vi. quæ inf. dicā ver. 3. quarto.

Duodecimus casus, non censetur prohibitum aduocare pro pauperibus, & alijs personis, gratis, l. prouidendum. §. 1. C. de postul. Rom. in l. 2. in prin. de verb. oblig. immo cogi potest secundum Fely. in c. 1. num. 2. & 3. de offic. iudic. & per Me noc. de arb. cas. 369. & inter miserabiles personas enumerantur pupilli, viduæ honestæ, orphani, depressi, & desolati. Specu. d. §. 1. nu. 7. & nume. 13. & seq. Alber. de Rosat. 1. par. stat. q. 4. De quibus sacra scriptura dicit, cū destitutus fueris iacta cor tuū in Domino & ipse te enutriet. & si aduocatus accipiat a pauperrimo aliquid peccat. S. Th. 2. 2. q. 71. et mortaliter. secundū Sylue. arg. c. pascē. 86. di. de quo me remitto. Sac. Theologiæ professorib.

Decimustertius casus quod non obstante statuto, quis poterit aduocare pro se suisque sanguine coniunctis saltem vsque ad quartum gradum, vt d. l. 1. §. fi. ff. de postulan. l. petitionem. C. de aduocat. diuerso. iudic. Marf. sing. 210. Spec. d. §. 1. nu. 30. & 31. vbi in fortioribus terminis, ait quod vassallus aduocando contra dominum pro se & suis non perdit feudum, c. fi. ext. de postul. & demum adeo verum est quod pro suis quis aduocando nō incidit in pœnam statuti prohibitorij, quod si iurauerit defendere aliquem contra omnem hominem, semper intelligitur esse exceptuata propria persona promittentis, & suorum consanguineorum vsq; ad quartum gradum, Tiraq. de pen. temperan. sub nu. 79. & ratio est, quia ea quæ sunt cōtra ordinem Naturæ, & charitatis, nunquā in dubio censentur comprehensa in iuramento, nec ea quæ sunt contra bonos mores, Caualea. decis. 38. nu. 15. p. 2. vltra alios in Rubr. de iureiur. simili ter qui promisit accomodare turrim cōtra omnes nō intelligitur cōtra se ipsum, nec contra cōiunctos suos etiā ex linea transuersali, Crot. in l. frater à fratre, num. 16. ff. de condict. indeb. refert Bertaz. consil. crim. 100. num. 23. lib. 1.

At re vera Aduocatorum munus est dignissimū, sed valdē periculosissimū, Sylua. Nupt. lib. 6. nu. 13. & 14. vbi ait quod melius est habere bonum Aduocatum, quā malum Iudicem, qui ab Aduocato prudenti, & bono illuminari edoceri, & dirigi poterit in viā veritatis, Fulgos. in l. quod si nolit, §. si mancipia, ff. de edilit. edic. Hinc Dauid rogabat Dominū, vt illū liberaret à viro iniquo, & dolo so, Psal. 41. Nilq; peius in Iudice quā obstinatē loqui ar. tex. 48. dist. quod autē, & si nescit distinguere nescit soluere, & si indistinctē vult intelligere necesse est vt confusē, & ex abrupto iudicet, atq; iubeat, Caualea. decis. 29. nu. 39. par. 2. Nam per distinctiones tolluntur omnes amaritudines. Sed Iudices, & Aduocati vntes legibus, & conscientia, prout debent meliorem vitam ducunt quam Fratres Prædicatores, secundum Arno. sing. 23. incip. sapē audiui.

Sed vltra prædicta quarto primò, An quis possit aduocare in causa hæresis, & resolutiue dico regulariter quod non, cap. si aduersus, de hæret. vbi Ioan. Andr. Franc. Pizzimbo: tracta. de Lamijs, sub num. 77. Sed quando non est clarum, an verē quis sit hæreticus, vel an impuratio sapiat hæresim, tunc potest imputatus defendi ab Aduocato, Afflict. super Constitut. Regn. 1. par. num. 43. quem refert etiam Clar. §. hæresis, vers. & vltius, Felyn. in d. cap. si aduersus, & Oldra. cons. 210. vbi ait defendisse quendam Nobilem ex quo obiecta non sapiebant hæresim manifestam. Item quando hæreticus non esset relapsus, posset pro eo aduocare, vt resipiscat, & ad Fidem Catholicam rediret. Sed de consuetudine à Reuerendissimis Episcopis, & à Patribus Inquisitoribus solet concedi licentia patrocinantibus pro similibus personis, At aduertant Aduocati, vt sint bene fundati in Sacra Scriptura Catholica, ne fortē & ipsi decipiantur, vt admonet Carrer. tracta. suo de hæret. sub num. 19. & ij habita licentia iurare solent ad Sancta Dei Euangelia, se iustis, & approbatis ab Ecclesia Catholica vti defensionibus, vt per Baiar. ad Clar. in d. §. hæresis, vers. vltius, num. 22. vbi adducit Decia. tract. crim. tom. 1. lib. 5. cap. 37. & idem in Procuratore, & testibus, Doct. in l. rem non nouam, C. de Iudic. & l. 5. ff. de postulan. & in l. quisquis, C. eodem, Afflict. & Regnicol. super Constitut. Regn. tit. de præstan. sacra ab Aduoc.

Secundò Quarto an in crimine læsæ Maiestatis quis aduocare possit, & dicitur quod non, etiam si esset pro patre, aut filio, cap. filius, de pœn. lib. 6. Afflict. de feud. tit. quæ sint regalia, num. 23. vbi dicit esse speciale in hoc crimine quod filius accusando patrem, non potest tanquam ingratus reputari contra tex. in §. causas, in Auth. vt cum de appellat. cognosc. est verum quod Christiani Principes nemini negare solent aduocationē, & defensionem, quia competūt de iure naturali, & Diuino, vt dixi in 1. par. nu. 202. 207. 208. & seq. Nell. de bann. 2. p. 1. temp. nu. 2. & alibi nu. 62.

Tertiò quæto nunquid possit aduocare pro bannito, & de iure cōmu. non est prohibitū, quia aduocatio tendit ad publicam vtilitatē, vt per Gād. in Rubr. de bannit. vers. itē pone per tex. in l. feruum quoque, §. publice, ff. de procur. Ponzimbi. d. tract. de Lamijs. nu. 78. At Florentiæ extat lex Ducal. edita anno 1567. die 10. Octobris in qua traduntur multi casus in quibus supplicare nō licet, præsertim pro bannitis, veruntamē eos defendere, antequam bannū transferat in rem iudicatā,

K videur

videtur per hanc legem non esse prohibitum. vi quæ dixi. in 3. par. sub nu. 225. in add. vbi addu-
xi legem dominorum octo de balia contra con-
tumaces. anni 1551. 15. Decembris. declaratam
anno 1559. die 7. Septembris. sed vi. Nell. de ban-
nit. 3. parte secundo temp. sub numero 27. vbi
ait nec postulare, nec testificari posse pro ban-
nito.

Sed quid stante statuto prohibente auxilium
præstari bannito, & reuera post bannum in rem
iudicatam transactum non potest aduocatus pro
eo postulare: alioquin diceretur ei auxiliari. Bart.
in l. quisquis. C. ad leg. Iul. Maieft. hanc q. tractat
Nello. de bann. 3. p. 2. temp. nu. 26. versic. Vigesi-
mo sexto. vbi distinguit quem vi. & Ang. de ma-
lax. in verb. & Andream Marci Lanificem, nu. 6.
versic. scias, qui recitat distinctionem Bar. in l. infu-
ri. §. ope. ff. de fur. om. issa alia contraria opinione
de qua inf. & dicit quod si statutum prohibet sim-
pliciter auxilium bannito late est interpretandum
de omni auxilio, & sic & de auxilio aduocati, &
procuratoris. Si vero statutum prohibet auxiliū
respectu certi actus, tunc aduocare, & procurare,
licet pro eo, vt per superiorem re banniat per
viam gratiæ, aut dicendo de nullitate banni per
viam iustitiæ ideo non intelligitur prohibitum.
Foller. pract. crim. in verb. banniantur. sub num.
19. & quamuis Ang. ibi d. versic. & Andream. sub
num. 9. dicit Bar. esse sibi contrarium. in l. post le-
gatum. §. sunt qui putant. ff. de ijs quib. vt indign.
& adducit iura pro vtraque parte, tandem residet
cum opere prima Barro. d. §. ope. & eam tenet, &
sequatur Alber. de Rosat. in 4. par. statu. qu. 22. &
quidem talis opinio est uerior, & æquior. Porim
bo. d. tract. de Lam. nu. 78. qui non videtur refer-
re fideliter Oldr. d. consil. 210. & dat repugnan-
tiam in facto inter Oldr. d. consil. 210. & Albert.
de Rosat. loc. mox allegat. & tandem Foller. in
prac. crim. d. versic. banniantur sub nu. 19. distin-
guit, aut non est interdicta aduocatio pro alia cau-
sa, quam pro banno, & pro ea postulare potest, sed
pro banno nequaquam, ipse vero aliter distinguo,
aut bannitus est in banno confirmatus, aut adhuc
comparere potest, seu ad nouas defensiones fuit
admissus iuxta practicam de qua per Boss. in ti. de
liter. princ. admitt. ad no. defen. & per clar. quest.
94. versic. est etiam: nam primo casu qui pro eo po-
stularet in pœnam statuti incidere tanquam au-
xiliator, in secundo vero casu non per l. Gracchus
C. ad leg. Iul. de adult.

Verum tamen quia Clar. in q. 32. versic. tu scis.
ait quod bannitus pro vno delicto, poterit iterum
banniri pro alio delicto, si secundum delictū non
sit capitale, & pœna sit pecuniaria, extimo quod
postulans pro eo citato ad comparandum ex cau-
sa huius secundi delicti non incurrat illam pœ-
nam de auxilio, per ea quæ dixi sub nume. 288.
& 289. parte quinta, vbi in pecuniarijs non est
prohibita defensio per procuratorem, nisi perso-
naliter principalis compareret teneatur, sed etiam
teneo quod (circumscripto statuto) posset appel-
lari, ex quo vbi agitur de pœna pecuniaria, &
quis legitime comparere dicitur comparando per
procuratorem. iuxta vulg. reg. Qui per alium fa-
cit. & quidem contra ius commune cogere, &
velle vt compareat personaliter, & sic diceretur
grauatus, & ideo appellari posset. toto titulo de ap-
pellat. nisi dicamus quod tam in isto, quam in
primo casu videretur prohibitum pro bannito
postulare, cum sit imputandum ei, qui ob eius de-

licta posuit se in hac necessitate comparandi, ut
l. si fideiussor §. pen. ff. qui satisda. cogan. l. secun-
da §. si quis. ff. si quis cautio. Sed est arbitrium
iudici, vel citari facere delinquentem pro secun-
do delicto ubi pœna pecuniaria venit, vt perso-
nale compareat, vel si fiscus velit sibi profiteri cō-
portat per procuratorem, & det cautionem de iu-
dicatum soluendo, vi. in quinta part. sub numero
199. & sequent. vbi quædam exempla tradidi ad
hunc propositum, & qualiter ac quando audien-
tia non sit deneganda bannito tractat plenius car-
tar. tracta. suo de executio. sentent. capt. bannito,
capitulo primo, numero 110. cum pluribus se-
quentib.

Nunquid autem clericus possit postulare pro
quibus & quando. vi. Spec. in dicto tit. de aduoc.
§. primo, per tot. ubi etiam in excommunicato, &
Abb. cap. primo, per tot. de postulam. & c. secun-
do, & tertio eo. vbi de ijs quæ ob quandam con-
uenientiam, & vrbaneitatem debent abstinere ab
aduocando primo contra illum a quo aduocatus
recepit beneficia. Secundo vasallus contra Do-
minum ut supra tertio cōtra ciuitatem a qua, quis
est salariatus; quarto contra valde amicos quinto
contra coniunctas personas, & in paritate potius
pro coniuncta persona contra amicum, quam
contra sexto contra patriam, sed potius pro patre
contra patriam, qua è contra de ijs omnibus per
Abb. dicto capitulo tertio, de postulan. sed pro-
pter necessitatem, & ad defensam etiam in cri-
minali posset aduocare ne fame pereat, vt per
Abbas dicto capitulo primo, sub numero se-
cundo.

Item an expediat allegare multos authores, &
multa iura, & clarum etiam quod vbi multitudo
ibi confusio secundum Aristot. in tertio Ethico.
& melius pauca, & vtilia dicere, quàm multis inu-
tilibus aures hominum prægrauare. leg. secunda
§. si quis autem Codic. de vet. iur. enucl. & in au-
thent. de tabell. §. primo collat. 4. & sic multi lo-
quio non deest peccatum Apostol. & multitudo
non seruat modum; & nihil rectè agit secundum
Bartol. in tracta. de schism. colum. quinta, & mul-
tudo spernitur in authent. de referu. cir. fin. &
facit in adagio, gaudent breuitatem moderni no-
glo. in leg. prima. ff. quod mit. cau. est tex. in leg.
ampliorem. §. in re furatorijs Codic. de appellat.
& veritas in paucis consistit vid. in Oldo. consi-
lio 24. & Capol. de vsuc. pro emptio. num. octa-
uo. In contrarium dicitur quod plus sapiunt duo
quam vnus, & plus vident oculi quam oculus
ad hæc Tiraquell. de pœn. temp. caus. §. 1. nume.
63. & sequent. Hinc dicitur quod allegationes
per plures factæ & approbatæ in dubio sunt po-
tius tenendæ: nam vbi est multorum doctorum
allegatio, non potest esse quin inter tantos sit
aliquid bono, iuxta. not. in leg. prima. ff. de test. &
ita propos. Iacob. de Beluis. in sua pract. tit. Quo
triplic. sunt causæ sub nume. 178. in fin. & si for-
te allegaretur text. gloss. vel doctor qui non sint
recepti allegans excusatur, sicuti quando mul-
tificate negociorum vel in aduertentia Typo-
graphorum in aliquo libro diceretur, quod non
est, etiam illud allegaretur, est excusandus dum
ostendit locum à quo deducit gloss. in leg. fin.
Codic. de falsi. idem si legem correctam allega-
ret leg. vnica C. de not. C. confir. & de ijs per Iac.
de Beluis. loc. citat. sub num. 182. vltra quod non
vnus omnia scire potest, & si id credat valde deci-
patur, & irridetur, saltem latenter, ne irridetur Ca-
brones,

brones, sed omnes simul cuncta sciunt, & etiam quia multi sunt docti qui non habent multos libros, & dum multi auctores allegantur, vix fieri potest, quod inter tantos non habeant aliquem de allegatis, & postquam, testibus & glossis relictis confugitur hodie ad auctoritates et (si hanc corruptelam damnauerim) tamen hoc tempus istos mores postulat, sed præcauendum magis est à proponendo falsas conclusiones, & falsos terminos, quam, ab allegando auctores erroneæ, & Doctorum auctoritates pluribus modis allegari possunt, primo in puncto, secundo in terminis, tertio in argumento, quod pluribus ac varijs modis contingere, potest quarto per inductionem, seu per illationem, quinto in proposito quarto pro faciendo Doctore amico suo: nam vno ex supra dictis modis Doctor à Doctore honorari potest, quod si cum duobus verbis non facit, quid sperando de factis & qui indignantur de opere proximi sciant quod opus indignantis non erit minus laudabile, ultra quod animi nobiles est reciproca gratitudo, & per contrarium alieni honoris suppressio inuidiam sapit. Nec est aliquid dictum quod prius non fuerit dictum, & ad hæc vide quæ dixi in 4. par. sub num. 148. & 250. & in 5. par. nu. 127. & 274. tamen sunt excusati Auctores si alios quos non habent, non allegant, & ad hanc supra dictum propositum in quæso Euerar. in procem. suæ Centur. qui pulchrè loquitur, & ipse cum Virgil. ver. concludo sit in quiens.

Sic vos non vobis midificatis aues:

Sic vos non vobis vellera infertis oues:

Sic vos non vobis millificatis apes.

Sic vos non vobis fertis aratro bones.

* Veruntamen aduocati, et procuratores causam iniustam patrocinari caueant, postquam cognouerint iniustam esse, ne diei possit improbare præbes auxilium? vt in Paralipom. c. 10. & iram Dei præuocas. iux. dictum Apostol. ad Roman. cap. 1. at prius inuestigandum est de proprijs meritis causæ, vt comperta veritate demum fiat resolutio an causa sit patrocinanda, vel respuenda: nam si à principio videbitur iusta, & ex post facto degatur iniusta, tunc excusabuntur secundum Sanc. Thom. 2. 2. q. 21. art. 3. & 22. q. 62. artic. 7. lib. 2. Seraph. Cas. conscien. 6. Nauar. Manual. confoss. c. 25. nu. 28.

An autem pacta cum clientulis iniri possint dixi de pacto quotæ litis in quarta part. sub num. 239.

* Nunc quo ad conscientiam dico quod a moto sine lucri semper viro egenti permittitur suis succurrere necessitatibus e. quæ propter necessitatem de reg. iur. non de re, ne super ea de qua lis est, ne forte per fas & nefas patrocinetur, sed de pecunijs & rebus proprijs quæ non sunt in lite litigatorijs. S. Paul. qui militat suis stipendijs vnquam. 1. Corint. & Dominus ordinauit ijs qui Euangelium annunciant de Euangelio viuere, & qui altari seruit, de altari viuere debet, sed hoc profecto verum est quando vere altari propter Deum, & non propter se ipsos seruiunt vnde in prædicando, in diuina celebrando, in peccata audiendo, & sacramenta administrando dignus est operarijs mercede sua Matth. & Luc. c. 10. & S. Thom. 2. 2. qu. 100. Concil. Trident. sess. 5. capit. primo & secundo Seraph. cas. 14. & capit. 20. qui vide. Sed quisquis onus suum portabit, qua de re vnus sedere, alter

veto totum laborem & pondus diei & æstus ferre non decet, nec licet per substitutum seruire iuxta leg. viam veritatis. ff. locat. cum sit electa industria personæ, de hac re vide quod dixi parte prima nume. 263. & in secunda parte sub nume. 265. in tertia part. sub nume. 263. parte quinta nume. 79. Nisi à superiori fuerit dispensatum.

407 Redeundo ad propositam materiam circa æquitatem quæ in numero consistit, adhuc dico quod etiam locum habet circa nume. testium, vt plenè dixi in pract. de test. part. secunda vbi dictum fuit quod statutum æquitatem, sapit per quod minor numerus testium sit sufficiens, quam sit de iure communi per Barr. in leg. de quib. col. 11. num. 28. de leg. 1. in l. cunctos populos Cod. de sum. Trin. & fid. car. Afm. in pract. §. 19. capit. 38.

408 Et circa numerum Doctorum in faciendo communem, vel magis communem scias quod illa opinio quæ est iusta & æquale præualet, nec vinci poterit subtilioribus rationibus maiori numero doctorum, Corrat. d. suo. tract. com. op. in princ. num. 22. inspect. prima nu. 85. & dixi supra num. 294.

* Et in proposito huius prædicamenti aliqua libenter dicerem in materia Afis, quæ cum sit de se nimium prolixa, remitto ad Bud. qui amplum de Afse tractatum fecit, & ad Geor. Vallen. Plac. d. tract. de Reb. expeten. & fug. qui luculenter explicauit.

409 Et in quantitate animantia viuunt nequaquam excedentia, sed ad saturitatem tantum, edunt, bibunt, & dormiunt, quantum sufficit quodlibet iuxta naturam propriæ speciei, ultra vero non, at pro pudor humor solus etiam quod sit rationale animal, insatiabilis est, quique compositus est diuersorum humorum, à simplicitate & puritate adeo alienus est, nimirum si animi passionibus animi & corporis sit subiectus, ut aiunt Aristot. Plat. Epicur. & alij, & ipse hominam quæ corruptibilis est, nunquam in eodem statu manens, Iob. capit. 14. nec vnquam satiabitur nisi, demum quando apparebit gloria Dei. Paul. Apost. ideo homo quantum qualis esse debet finem hæc respiciat.

* Postremò in hoc prædicamento quantitatis scias quod ratione multitudinis æquitas non patitur, vt rigor pænæ æqualiter exerceatur in omnes, est enim materia leg. aut facta. §. fin. ff. de pæn. tetigi in quarta parte nume. 82. & 153. & id ab æquitate non scripta prouenit, vt à sola clementia Principis, Marr. Laurent. de Princ. coneluf. 112. quem alleg. Boss. titu. de Remed. ex sola clement. princip. sub nume. quinquagesimo secundo Clar. §. fin. quæstio. 60. versicu. allegatur, vbi adducit Angel. in leg. is qui opera. ff. de furt. & latè per Tiraquell. de pæn. temper. caus. quadragesimo septimo dicentem, cum multorum strages iacet detrahendum esse feueritati, per capit. constituerunt in fin. 50. distinctio. & per alia iura allegata ibi à Tiraquell. at si essemus in assassinis, & atrocioribus delictis tunc ad expurgandam prouinciam, ab hac infectatione pessima farinellorum, non esset habenda ratio multitudinis per leg. congruit. de offic. præf. & vide Tiraquell. vbi supr. nume. 137. Sed in alijs casibus, & personis, pænna corporalis ob multitudinem, conuertitur folet & in pecuniariam, & vbi totius exerci-

tus deliquit necessaria est venia. numero quinto, & in delicto ciuitatis sunt puniendi tantummodo Authores, reliquis verò indulgendum num. 6. licet aliter sequatur. Quoniam quicquid delirant Reges spectantur Archiui. & vbi imineret scandalum in puniendo multitudinem, simulare loco prudentia est, num. 14. & de toto cœtu, seu Conuentu vnus Religionis. Tiraq. ait, quod & si patitur eis pro pœna corporali, non tamen à pœna Diuini iudicij, vt num. 11. & 15. & de hac materia vi. Doc. in l. quoniam multa facinora, C. ad leg. Iul. de vi. public. & Luc. de Pen. in l. siue, C. de exact. & execut. lib. 12. & Bar. & alij in d. l. aut facta, ff. de pœn. in quantis autem multitudo consistat dixi sub numero 82. & 153. par. 4. & per Menoch. de arb. in no. addit. Cal. 598. centu. 6.

De vniuersitate, vel Collegio delinquentibus Tiraq. numero 6. ait quod si somno campanæ congregatis gentibus, acclamando, ac concitando, vt fertur populum ad rumorem, all'arme, all'arme, amazza, amazza, fuora, fuora, talis vox seditionem inducit, vt ait incertus Author. trac. de seditione. tunc collegium, aut vniuersitas dicuntur delinquere, & in hoc pœna acerba erit ab authoribus sentienda, alijs vero tanquam auiibus volantibus indulgendum erit, vt tenet Menoch. d. cal. numero 598. numero 13. & seq. centu. 6. vbi dicit quod Collegium, & vniuersitas dicuntur corpus inanimatum, & fictum, quo fit quod dolo carere dicatur, & sic non erit punibile, nisi in casu læsæ Maiestatis, in quo nomen quoque rei aboletur, & domus demoliuntur, & Ciuitas ad Aratrum damnatur, vt dixi in 4. par. sub numero 518. & trad. Baiar. ad Clar. quæst. 60. numero 101. qui refert, quod scripsit Ioseph. de Bell. Iudaic. lib. quinto, dicens quod animaduersio in singulos vsque ad factum procedere debeat in multitudinem verbotenus: illa vsque ad pœnam: ista vsque ad correctionem, & quod hæc fuerunt verba Titij Imperatoris in obsidione Hierusalem. Luc. de Pen. in l. siue ex Prætorio, C. de exact. lib. 10. & Clar. quæstio. 77. versic. item Ciuitas, dicens quod Ciuitas committens contra Episcopum suum, vt percutiatur, vel vt capiatur, aut banniatum est interdicta clem. si quis suadente, de pœn. idem si ab aliquo in loco Episcopus detineatur inuitus à Domino illius Ciuitatis, vel à Republica allegat Tort. inter consil. Anto. de Burr. consil. vltim. & dicit, quod ista est comm. op. & quod cessante detentione interdictum cessat, & de occidente Episcopo trad. Card. Flor. in clem. prima, §. ciuitas, & adduc. ad Clar. d. quæstio. 77. numero 29. cum sequent. vbi de statuentibus contra libertatem Ecclesiasticam, & hæc specialitas quod ob multitudinem delinquentium locus sit indulgentiæ, procedit de æquitate quadam non scripta. At indulgere obsequium, iram, prouocationem, & huiusmodi oritur ab æquitate scripta, vt alijs dixi, & ex traditis à Tiraquell. d. tract. de pœn. temper. per tot. Sed, vt ciuitas dicatur hæc requiruntur. Vbi rex, vbi Curia, vbi Ministri, vbi Plebs inuenitur, ibi Ciuitas. August. Psalm. 9.

DE PRÆDICAMENTO Qualitatis. 3.

410

Valitas secundum Philosoph. est secundum quales quidam dicuntur, vt refert Titelm. in Dialect. super hoc prædicamento. cap. 41. Nos autem secundum legales terminos dicimus quod qualitas est, quæ sine subiecto stare

- non potest, l. 4. §. fin. vbi not. ff. de act. empt. adeo quod Bal. in l. ea, quæ sub num. 7. C. de conduct. indeb. ait, quod qualitas reperitur in omni prædicamento, & quod omnia prædicamenta suam qualitatem habent, & ibi dat exempla, tradita à Bar. in l. aut facta, §. qualitatem, ff. de pœn. vbi vi. Hinc dicitur, quod illud, quod non est, nullas qualitates habet, vt l. prima, ff. de hæc. institu. & quod intentionem agentis cognoscimus à qualitate actus gesti, l. non codicillum, C. de testa. stateramque nostram æquitatis, & rigoris maximum locum habere in prædicamento qualitatis, & quisquis tali se effectum præstare debet qualis sermone se offert, l. penult. ff. de condit. institu. Quæ de re ex verbis verè naturaliter, & moraliter obligatur, vt per Doct. in Rubr. & tot. tit. de verbor. obligat. sed facta sunt potiora verbis, l. de pupillo, §. meminisse, de oper. nou. nuntiat. vnde in procebio vulgariter dici solet. Buone parole, e cattivi fatti ingannano i sauij, e li matti, sed simulare loco prudentia est, dum sapit patientiam ferre, non autem vindictam differre, ad hæc vi. Psalm. 117.
- 413 Circa facta præstanda æquitas non patitur, patitur quis ad impossibilia teneatur, vulg. iur. nec ad id, quod est contra bonos mores, vt in l. stipulatio hoc modo concepta, de verb. ob. nec patitur, vt in præiudicium filiorum nostrorum omnia nostra donare possimus, alioquin donatio retractatur est nota materia, l. si vnquam, vbi latissime. Plot. & Tiraq. C. de reuoc. donat. Nec de
- 414 Rebus nostris possumus, ita obligari, aut disponere, quin iura circa nos, & nostram voluntatem, ac res nostras, locum non habeant, trita l. non aliter, de leg. 3. ratio est, quoniam æquitas simul & honestas minimè patiuntur, vt contra iura disponamus, turpe lucrum queramus, aut turpiter agamus, vt esset si turpem personam quis heredem institueret: nam obstat dispositio, l. in heredem, ff. de calum. l. videamus, ff. quod met. cau. & d. l. stipulatio hoc modo, ubi Bar. & alij, de ver. ob. quapropter frater agit querela in officio contra testamentum fratris in quo turpis persona fuerit instituta, l. fratres, vbi Doc. C. de inoffic. testam. nisi fratris agenti obstatet ingratitudo magna: nam excluderetur, vt tenent Doc. in d. l. fratres.
- * Abhorrenturque spurij, qui sunt magis odiosi, quam naturales; quoniam spurij penitus repelluntur à successione, nec sunt nominandi naturales, vt dicit tex. in auth. ex complexu, C. de incest. nupt. & in §. fin. in auth. quomo. nat. eff. leg. & 35. quæst. 7. cap. primo, pulchrè Dec. consil. 433. numero 15. & 16. idem in consil. 305. per

per tot. vbi nec patri, nec matri succedere possunt, sed miserationis gratia potest capere tantum quantum pro alédis eis necessitas postulat, auth. licet, C. de natal. liber. Clar. §. testamétum, q. 3. 1. ver. sed quid, Dec. consil. 576. num. 1. & 2. vbi de æquitate Canonica quando is natus modum non habet aliunde uiuendi, soluuntur alimenta, cap. cum haberet, de eo qui dux. in matr. quam pol. Doc. in l. si quis à liberis, §. sed si filius, ff. de liber. cognoscen. & seruatur etiam in foro seculari, vt dicit Abb. in d. cap. cum haberet, quem sequitur Dec. in consil. 310. num. 3. ratio denegandi successionem est, vt auferatur hoc nefandus coitus.

* Sed an spurij Matri succedere valeant distinguendum est, quod si spurius ex coitu non damnabili natus est matri succedit non illustri, l. si qua illustri, C. ad Orphic. vbi gloss. Crass. de vlt. volunt. §. successio ab intestato, q. 20. nu. 4. & qualiter spurij succedere, vel non succedere valeant, vi. Caualeca. decis. 10. per tot. p. 3. & quo ad alimenta vi. quæ supra dixi, in hac 6. par. sub num. 118. vbi dixi alimenta etiam deberi spurij filijs spuriorum.

416 Præterea iudicium habet suam qualitatem: nam siue efficax sit, siue non, talis erit illius executio de stricto rigore iuris, at de æquitate substineri poterit, si vitium nullitatis non erit in qualitate substantiæ, vt multis modis saluandi iurisdictionem, processum, acta, & sententias docet Vant. de nullit. tit. Qualiter senten. & process. Qui dic null. defen. seu repara. poss. & sic quale erit iudicium, talis erit executio regulariter.

417 Item qualis pater talis filius, aded quod filij naturaliter hereditant morbos parentum, vt de Podagrosis, & leprosis ac quibusdam affectibus, qui à ventre suscipiuntur ob corruptionem sanguinis, vt scripsit. Georg. vall. d. trac. de reb. expe. ten. & fug. lib. 26. sed sum mopere quo ad mores filij sequuntur parentes vnde Poeta noster filiam similem esse matri dicit, nisi citò filij exeant sub eorum potestate, & ab alij honestè educantur, & prudenter gubernentur, quodque non habet opus allegatione, quia experientia quotidie ostendit hoc.

418 Cæterum quo ad debitum filiorum erga parentes dictum fuit in prima par. sub num. 283. dicimus. Quod primo Deo, secundo Parentibus, tertio Patriæ obnoxij sumus, & ijs duobus propter Deum, & tu Deo præter omnia, dicebat S. Thom. de Aquin. & de tali obligatione tractat Iuriscons. in l. 1. ff. de ventr. in possess. mitt. & Cic. ad Marc. Eni. in 2. libr. Epist. famil. anteponeit amorem Patriæ, parentum amori, & est tex. in l. qui habebat, ff. deleg. 3. & in paritate potius est parendum patriæ, quam parentibus, l. postliminium, §. filius, de capt. & postlimi. reuerf. & Paph. apud Terent. in Hecyr. actu. 3. scen. 4. dicit parenti potius, quam amori, obsequi oportet, & dicunt filium posse impunè occidere Patrem propter salutem Patriæ, l. minimè, ff. de relig. & sumpt. fun. Et enim omnis peregrinatio obscura, & sordida est ijs quorum industria in Patria potest esse Illustris, & Ciuis est, qui patriam suam diligit ac bonos mores, & omnes patriotas saluos, & incolumes desiderat, quod est not. contra abnegantes propriam patriam, & inuidentes patriotas, qui patriam illustrent verum ad inuicem patriotas æquales amore quam vis in æquales morum esse debent, cum naturale vinculum Patriæ extet quo mutua sibi officia

præstare teneantur, ita omnes homines sibi inuicem, si non tanto, tamen aliquo ceterè naturæ debito obstricti sunt, leges namque æquitatè suadente naturali voluerunt nos alieno occurrere delicto, atque hoc quemlibet obsequium præstare debere, vt per l. lege Cornelia ad leg. Cor. l. Creditore, ad leg. Iul. de publ. iudic. & in cap. quanto, de sentent. excommu. Quanto magis erga suæ patriæ viros benemeritos, pudeant ergo Inuidentes, quorum cupiditas, & ignorantia deuinctos tenent, animos, Careant successibus, qui malis moribus eorum animi, & naturæ viliratem turpissimè associant. Sed & quo ad obedientiam filiorum certum est, quod in adolescentili ætate, omnia rebus, quæ ad affectum amoris attinent postponi, extat pulcherrimum dictum vulc. qui cum ægrè induceretur ad ligandum Prometheus, iussus à Ioue Patre tandem id facit dicens, negligenter agere sermones patris graue est, vt refert Exhil. in princ. Tragediæ Promethe. ligat. & hinc Vlp. in l. 1. ff. de obseq. libertorum grauem pœnam indicit arbitrio Iudicis, filijs qui patrem & Matrem (quos venerari oportet) contumelia affecterint, idem in l. liberto. eo. tit. alioquin qualia parentibus feceris, talia à tuis liberis expectes, tot. tit. ff. quod quisque iur.

419 Parentes autem tenentur alere, & educare filios, vt dixi in prima par. sub numero 283. & filiabus dotem constituere iuxta qualitatem patrimonij, l. qui liberos, ff. de rit. nupt. l. obligamur, vbi Doctor. de action. & obligat. alioquin agent querela de inofficiosa dote, vt C. de inoffic. dot. æquitas enim scripta docet, vt filia decenter detentur. Campeg. Bal. Nouell. & alij, de dot. & Priuil. eius, & de hac re factis dixi supra in d. prima par. loc. cit.

420 Tandem qualis quisque fuit talis esse præsumitur, vt alias dixi in materia extensionis in quarta par. sub numero 434. & in tertia par. sub nu. 260. & dixi qualitatem pœnæ iudicari à qualitate delicti, per Soc. consil. 157. par. 2. & quod qualitas Rubri facit interpretari nigrum, vt trad. Doctor. in Rubric. & l. fin. ff. de hæc. institu. & in Rubr. ff. solut. matrimon. & à qualitate præfatij mens legislatoris declaratur, secundum l. Imperatores, ff. de in diem adiect. & dixi in quarta par. sub numero 43.

421 vbi casum incontinentia facti narraui, cum sequent. & à primordio tituli qualitas materiæ sequentis cognoscitur, l. vnica, in fin. C. de impo. lucr. descript. libr. decimo, & facit text. in l. prima, §. fin. de orig. iur. & in l. item, ff. de pact.

422 Verum, quia qualitas in æqualitate convertitur, & iustitiæ effectus est, omnia ad æqualitatem ordinare ided dicendum est in quibus æqualitas consistit, de qua re copiosè tractat Lactan. lib. 6. Diui. iusti. cap. 15. quem refert Tiraq. de retract. consanguini. §. 35. gloss. 1. num. 13. Afflict. super 3. feud. tit. quæ sit prima causa, §. sed quia, num. 4. car. 179. vbi multa bona in hoc propos. sub num. 5. & omni iure æqualitas est valdè desiderabilis.

423 Iamque primo non erat distinctio libertinorum, & seruorum, omnes enim naturaliter liberi nascebantur, & omnia communia erant, tot. tit. de iur. nat. gent. & ciui. & tit. de ijs, qui sunt sui, vel alie. iur. & trad. Doc. in Rubr. de acq. rer. dom.

424 At antiquo tempore vigeat illa lex talionis

- rigorosa sine vlla distinctione, quoniam accusator eandem pœnam patiebatur, si non iustificabat accusationem suam passuruserat accusatus accusatione probata, unde dens pro dente, oculus pro oculo, membrum pro membro dabantur, & de in Exod. cap. 21. & accusator tenebatur se subscribere ad pœnam talionis. vt l. fi. C. de accusat. & per multa iura, quæ adducit Pet. Duen. reg. 27. in verb. accusans, quam in desuetudinē abijisse dicit, imo Pretorij iuris æquitate, & clementia fuit reuocata, vt testatur aulus Gell. lib. 19. noct. Atticar. vltra quod propter illud antiquum rigorem, multi accusare renitebant, & delicta sæpenuero impunita remanebant. contra l. ita vulneratus. Ad leg. Aquil. sed contra testes qui dolosè mentiuntur, & sunt causa quod Innocens quandoque pœna capitali puniatur, adhuc pœna talionis viget. vt dicit Duen. d. Regu. 27. Sed est in arbitrio iudicis suppremi, ijs casibus, seruare rigorem propter magnam criminum atrocitatem: Nam contra scelestos homines æquitas dat manus rigori, & ideo lex talionis non fuit in totum sublata, & hic vi. quæ dixi in prima par. numero 8. & seq.
- 425 Et quia dixi quod in illa ætate prima omnia erant communia, nedum res, sed vsque ad vxores & filios, & quæcumque alia quæ sub nomine fortunæ appellabantur, hæc quidem erant adeo communia, sicut lux solis communis est omnibus, tã iustis, quàm iniustis, quod procedit à prouidentia & benignitate Dei.
- 426 At euenit quod in secunda ætate successerit illud ius valdè perniciosissimum, videlicet mei, & tui, quod ius ob nimiam hominum auuitatem, et propter grauem eorum malitiam, ac religionis neglectum, causa fuit omnium malorum: Nam hoc meum, & tuum dicuntur illa duæ cornua illius magnæ bestię proiectæ deorsum, descendens de terra de qua Io. in Apocal. dixit capit. 12. in cælo lucifer quod solius Dei est, suum quoque esse præsumpsit audater dicere, & proiectus sementi mali in terra seminavit, hinc iustitia læditur, homines altercantur, ciuitates desolantur, factioes oriuntur, & regna aduersus Regna commouentur, religio spernitur, & diabolica ratio status in hæresim sæpe incidere prudentes facit.
- 427 Sed pro dolor quod peius est, quasi pro Deo colitur ratio status, hinc lucifer in Paradiso terre stri suavit Adæ, & Eux, ritus sicut dij, nequaquã moriemini, et factum est quod nedum ipsi, sed ceteri omnes in mortem inciderunt, & omni beneficio priuati remaserunt nudi in digestibus folijs vt cooperiri possent, & nucis quibus porci manducant, ut saturari valerent, quorum exemplum erit medicina aliorum. nũc dico quod illud quod per antea erat commune, ijs omnibus erumnis factum fuit nullius. vt ait Plato libr. 5. respons. de quo tractat Gugliel. de Rouel. d. suo tract. de iust. & iur. lib. 2. c. 1. tom. 1.
- 428 Et multoties videmus quod inter duos litigantes tertius gaudet, nimirum si opus fuit & est auctoritate Brachij Regij. quamuis dicatur, quicquid delirant Reges plectuntur Achiui. verum in statera æquitatis, & rigoris talia deliramenta minimè pensantur, nec in ea ratio status ponderari valet, est enim tam gratis, quantum est diabolus in inferno.
- 429 Et omnia in illa ætate mei, & tui, gubernabantur propria ceteruice, caliditate, ac arbitrio sine lege, & sine ratione, sed ad solum nutum, siue bonum, siue malũ propriè passionis, occulto odio,

& interesse simultate pleno, ideo, vt dixi, sunt ciuitates destructe, populi dispersi, & respublicæ factæ sunt sub Rege tributariæ, & submissæ iusto Dei iudicio sub uirga ferrea, & exinde auctoritas attulit arbitrium magnum, & amplum super æquo, & iusto, modo rigorosè, modo clementer illud exercendo prout & sicut occasio dabat, tã pro bono publico quàm priuato, l. secunda, de origin. iur.

- 430 Deinde legibus adiuuentis, ut homines ius suum tuerentur, & obtinerent omni promptiori remedio omnibus solemnitatibus, & apicibus iuris despretis, sed sola facti veritate inspecta procedebatur, vt & præcedi potest. Bologn. d. tract. de leg. iur. & æquita. c. 10. per tot. Ex ijs nulla melior via pro gubernanda Rep. reperiri potuit quæ res ad equalitatem reducere, ac æquitatem seruare, non ut olim in certis rebus, sed in omnibus, et cum libramine stateræ iustæ, cum distinctione rerum, & personarum, cum religionis intuitu, & bonorum morum obseruantia, & præcipuè ad laudem Dei, Vnde pro æqualitate ista seruanda, dici solet tantum mihi, quantum tibi, vt l. inter pares. ff. de test. & ideo nisi quis a pluribus cõuincatur, vel numerus testium sit maior pro una parte, quam pro alia, & melioribus fulciatur rationibus condemnari non poterit, sed absolui, per reg. semper in dubijs, cum simil. de regu. iur. quia in dubio semper proniores esse debemus, magis ad absoluendum, quam ad condemnandum, & de hac materia dixi sup. in 3. & 4. par.

Et si pares hinc inde erunt Doctores præualebunt qui melioribus fulgebunt rationibus æquitate munitis sicut, & in cõflictu testium dictum fuit. in pract. de test. p. 2. num. 180. & seq. & nota quantum refert esse filium Doctoris, & non fabri lignarij, aut Cerdonis: quoniam in paritate præfertur filius Doctoris, pro quo magis præsumitur iur. not. per Bal. in tit. 2. C. de aduoc. diuerso iudic. l. 1. vbi multa ad fauore Doctoris filij alterius Doctoris, sed hodie Afinus habes caudam farina tinctam existimat se esse molendinarium, non aduertens ad caput suum quod est afininum, & Tiraq. de pœn. temp. in caus. 51. sub nu. 63. dicit quid nemo solus satis sapit, nec vnus cuncta dispicit, ex Arist. lib. 3. Politic. ca. 12. dixi sup. nu. 111. non facile esse vnum discernere, & integrum esse iudicium, quod multorum sententijs comprobatur, c. extra conscientiam 64. distinct. & tutum est dictum plus vident oculi, quam oculus, & plus duo quam vnus solus. Qua de re Decisiones Rhodæ Romanæ ceteris alijs præstantiores, & firmiores, nec opus habent alta iustificationes quia censentur iustificata in semetipsum Caball. consi. Decis. 61. nu. 7. & alia Decisiones Rotæ plurtium sunt meliores, & vendiores, quam consilium decisiuum vnus, & consilia decisiuua meliora consilijs non decisiujs, & melius est consilium non decisiuum, quam opinio Doctoris legentis, per ea quæ trad. Cagnol. in l. nemo mutare, sub nu. 9. de reg. iur. qui sub nu. 6. recitat. Aret. dicentè quod in hac legali philosophia, qui confidunt in memoria, & intellectu suo, sæpè grauiter errant, prout omnes nostri maiores prædecessores errarunt, & errant nisi qui gratia Spiritus Sancti in viam veritatis diriguntur, iux. Illud in 3. Reg. Ecce dedi tibi cor sapiens, & intelligens: nã quæ scimus minima pars eorum sunt, vt dicunt Philosophi, quæ ignoramus, hæc ille tandem scias quod consilium notabilis Doctoris excusat vctum ab expensis, modo cum scientia sit vitæ integri-

regritas. Tiraq. de poen. temp. caus. § 1. nume. 108. sicuti vna bona opinio alicuius doctoris celeberrimi excusat iudicem, ut in puncto dixi in 5. par. 434 sub num. 56. & 16. hanc æqualitatem, par in partem non habet Imperium. l. nam & magistratibus, & l. Imperium. de iurisdic. omn. iud. Lille a quo §. tempestiuum ad Trebellia. §. innotuit, & §. quamuis. de..... sed semper veneranda senectus, & semper prudentior præferendus est, maxime maiorem habens experientiam, & etiam ille qui præuenit, vt dixi in 1. part. sub nu. 87. cum seq. & in 4. par. nu. 244. Decia. de delict. tom. 1. libro 4. cap. 20. & 21. Grammat. Decif. 30. vnde dicitur quod asinus indignatur quando per comparem apprehenditur sic no. glo. in l. hæres. ff. de acquir. hæres. sed homo docilis & rationalis minime indignatur: nec iur. sapiens gloriatur: Nam enim qui se comendat, sed quem Deus comédât ille probatus est.

Equidem qui ad modum dilatant fimbrias indignantur se ipsos non cognoscentes indignationem Dei incurrant. Mundus quippe magnus est, nec in vno solo tota est restricta scientia & fauor cæli, vni factus multis alijs fieri potest.

Ex supra dictis infertur quod si superior sententia tulit per quam aliquem banniuit, etiam a loco inferiori, inferior saluum conductum bannito concedere non potest Doct. in l. penal. §. sæpe. ff. de aqua pluuiarum. Bar. in l. 1. in fi. ff. a quibus appell. non sic. & c. 2. 1. distinct. quod facit pro limitatione ad ea quæ dixi, sub nu. 309. secundum primam impressam. in 2. part. & secundum impressam. Memanic. sub nu. 314. quoniam regulariter saluus conductus non potest fieri nisi à Principe vel ab eius locum tenente Bar. Bal. not. in l. conuentionum in 2. opp. ff. de pac. & alios quos alleg. addit ad Abb. in c. ex parte nu. 5. lit. d. de appellat. ubi dicit quod vtique intelligitur cõcessus vt possit mittere nuntium suum, & habens saluum conductum libere, & secure eundi intelligitur, & redeundi per Bar. & Bal. loc. cit. & in authen. habita. C. ne fil. pro patr. & de rigore non debet seruari saluus conductus ei qui in loco salui conductus, delinquit. l. auxilium de minor. glo. 1. in auth. de manda. princ. in §. neque & dixi supra d. part. 2. sub numero. citat. & hoc non obstante iuramento, & ideo vnus qui habens saluum conductum, expendit monetam falsam fuit Paduæ suspensus, vt ait Add. ad Abb. in d. c. ex parte num. 5. lit. d. in fin. de appellat. & nota quod ad duplicem effectum saluus conductus datur primo ne exequatur interim contra eum sententia aut ne ob debitum capiat, & hoc modo prodest, sed si fit saluus conductus, propter metum inimicitiarum, & fariuellorum aut capellatorum, tunc non est fidentum, immo stultus diceretur qui tali saluo conductum fidit. c. accedens il 2. vt lit. non contest. vbi Abb. Felin. in c. cum R. sub num. 1. & 2. De offic. & pot. Iudic. deleg. & hoc excusatur reus si nolit venire Barto. in leg. is qui reus. ff. de public. Iudic.

Hinc opportune quaero an in curia, seu in foro hoc est in loco iudicij, nos diceremus in palatio communis vbi ius redditur quis capi possit, hunc articulum à nemine tactum fuisset reperi in meis libris nisi a Pur. de syndic. in verb. captura. c. 6. vbi tex. per eum alleg. nihil per eum, & videtur quod non: nam locus iudicij debet esse patens & tutus tam in ingrediendo quam in egrediendo, & non solum partibus aduocatis, & procuratoribus, verum etiam ipsi iudici d. c. ex parte vbi Ab-

bas de appellat. c. statuimus de offic. deleg. libr. 6. Felin. in d. c. cum R. sub nume. 1. de appellat. idem in c. accedens il 2. vt lit. non contest. c. cum olim. in princ. de testa. Quæ de re si quis alium vocauerit ad iudicium & ibi curauit eum in carcerem conijci facere antequam discedat non potest face re, quia locus tunc non dicitur tutus. Paris. consil. 28. nu. 6. vol. 4. Et si non licet quem in domo propria capere ex quo domus vnicui que tutissimum refugium esse debet, vt in l. plerique vbi Bar. Bal. Iaf. & alij. ff. de in ius voc. quanto minus, in prætorio, in Ecclesia, cuius immunitas a Deo data, nullis principum constitutionibus nullis legislationibus, conuelli aut leuari potest c. Ecclesia Sanctæ Mariæ de const. Aufre. Decif. 422. Turre Crema. ad c. sacrilegium 10. qu. 4. & mille alios, immo nullus Christianus vere Catholicus ab hac op. dissentit Petr. Pech. de iur. sisten. & manū iniect. c. 6. sub num. 1. & Iaco. de Car. in suo trac. de repræsal. in 2. par. sub nume. 7. ait quid contra hanc libertatem ecclesiasticam, non valere, non solum statuta & consuetudines, sed nec contra priuilegia concessa a Deo, & Pontificibus ac Imperatoribus ecclesijs, & earum personis, sed etiam si sint contra ius commune loquens de ipsis ecclesijs & earum personis, & in alijs locis qui gaudent immunitate vt dixi in prima part. numero 95. 98. 102. p. 1. & nu. 16. ac alibi p. 2. Nec scholaris in scholi capi potest. Rebuff. de priuileg. scholar. c. 102. Et si non licet capere debitorem in diebus feriatis, & in nundinis vel temporibus messiura, & vendimiarum vt ait vltra alios Petr. Pech. d. tract. de iure sisten. & manuum iniect. c. 7. vbi latens, alios allegans sic capi non poterit in Palatio iudicis quoniam valet arg. de loco ad tempus, & econtra ut per Euerar. in sua Centur. loc. 40. lit. D. & hoc non solum credo verum esse de iure in debitore priuati, sed etiam in delinquente antequam sit condemnatus, vbi pœna pecuniaria tantum veniet condemnandus, secundum eaque supra dixi in 2. par. sub nu. 7. & 23. & in 4. part. sub nu. 265. & 345. quibus in locis tradidi limitationes quas vide post condemnationem pecuniaria priuilegium domus propriae de quo in d. l. plerique. ff. de in ius vocan. non habet locum ut per Bal. & Iaf. ibi quos refert & sequitur Petr. Pech. d. tract. c. 6. sub nu. 4. uers. pon. sed in debitore suspecto vere de fuga idem dicendum est, quoniam capi potest etiam diebus feriatis Pecch. mox allegat. cap. 2. cir. princ. Caccialup. latè in tract. de debitor. suspect. de fug. quaest. 7. Bal. de Perus. tract. de carcer. cap. 1. sub nu. 7. & omnes hanc opinionem tenent in l. 1. C. de fer. fug. Poteritque capi in loco congruo, vel alias de iure prohibito, secundum Iaf. in leg. si vinum si cer. per. at refert Euerar. d. loc. 40. lit. E. sed caue in Ecclesia, & locis sacris, nisi de licentia superioris id fiat, quam dare non solent pro debitis priuatis, sed dumtaxat pro grauissimis delictis, de quibus latè dixi in prima par. d. num. 95. 98. 102. & in 2. par. nu. 16. 31. & alibi. Verum quia causarum ciuiliu non est proprie materia nostra, ideo consulto admitto sed quid ad criminalitatem consuetudo obseruat quid ad capturam pro quocunque delicto deueniri potest, etiam vbi ingeritur pœna pecuniaria, ut latè dixi in d. par. 2. per tot. sed nunquam consule rem iudici cuiuscunque dignitatis, ut quod in Palatio vbi residet in conspectu suo, dum pars inibi reperitur, quod iubeat manus iniectioem in reu siue pro magna, siue pro minima, siue pro magna causa, quoniam inde solent mali euentus obuenire, &

- nire, & caueat ne ipse se intromittat, vt aduerti fu
pr. nu. 45. cum seq. d. p. 2. quoniam facta pro infe-
ctis haberi non possunt. l. patre furioso. ff. de capt.
& posth. reuer. & ille qui dum putat esse tutus, &
securus coram iudice, & in palatio, dum sentit, &
videt, circumdari & ligari a satellitibus ex impro-
uiso cerebrum cleuat a suo loco, & licet non re-
maneat in totum excusatus, quam vim pari de-
bet a Iustitia vt ist l. 3. vbi bona glo. ibi. sed quid
si a potestate, & iniuste. ff. de iust. & iur. & pro ut
dixi in dic. 2. part. circa resistentiam factam iudi-
ci. sub nume. nihilominus excusatur in totum a
crimine læsæ Maiestæ. sed de delicto facto in præ-
sentia iudicis. & in palatio, non loquor modo, sed
vi. in prima par. sub nume. 84. & 202. 207. 223. &
229. Item si iudex æqualis tulit sententiam ban-
ni, cum licentia superioris, alter iudex æqualis nõ
potuit dare saluum conductum, quia per talem li-
centiam sententia iudicatur, ac si esset a superio-
rem lata, Bart. in l. 2. ff. de opt. legat. idem in sua
quæst. incip. Lucanæ ciuitatis. Felyn. in c. cum ac-
cessissent, col. 4. de constitu. Item si iudex æqualis
faciat bannum, propter quod extendatur ultra
territorium suum, alter æqualis iudex poterit con-
cedere saluum conductum, pro tali banno, vt l. si
na. ff. de iurisd. omn. iud. Blanc. in sua prac. prædi-
cta trad. in dicto vers. datis defensionibus. num.
40. 41. & seq. quæ sunt notanda in illis ciuitatibus
vt Mediolano vbi sunt plures, & diuersi iudices
æquales, & in ciuitate Florentiæ, vbi sunt tot Ma-
gistratus. Et de hac paritate multæ regulæ tradun-
tur, quæ sunt super æquitate fundatæ, iure circa
modum procedendi, vt in l. Non licet actori cum
concor. de reg. iur. & dixi in par. 3. num. 246. & in
440 pract. de test. p. 3. nu. 181. & si alicui concessum
sit ius iniquum, pariter eodẽ iure aduersarius vti
poterit. Odofr. in l. nulla sub nu. 3. ff. de leg. & re-
stitutio uni concessa, & appellatio, & alia huius-
modi censentur communia, tam impetrati quam
aduersario. vt dicam in predicamento relationis,
& in prædic. passio. & actio.
- 441 In hoc proposito scias quod in pari turpitudi-
ne melior est causa possidentis, ita dicit Bal. in ru-
br. C. de fid. instru. col. 15. vers. incidenter etiam
quæritur Titius produxit. Ias. in §. bonæ fidei. nu.
81. in l. i. de actio. Vnde si actor produxit instru-
mentum mutui falsum & reus exhibuerit aliud
442 instrumentum solutionis falsum stante statuto,
quod committens falsum perdat causam, hoc in
casu actor, & non reus causam perdere debet. Bar-
iar. ad Clar. §. falsum nu. 284. sed pœnam crimi-
nalem vterque pro suo facto sentiet. & reus quo-
que causam perderet, si illud in causa reconuen-
tionis produxisset. quia ubi eadem ratio, ibi idem
ius. l. illud. ff. ad leg. Aquil.
- 443 Quo vero ad modum iudicandi iudices serua-
re debent æqualitatem c. in iudicijs. vbi Dyn. de
reg. iur. in 6. & hic no. quod sufficit, quod æquali-
tas ab initio seruata sit inter successores, & diui-
dentes, quamuis tractu temporis in æqualitas fiat,
vel æqualitas ad inæqualitatem reducatur, quia fa-
ctum legitima non tollitur Soc. iunio. consi. 115.
& consi. 119. nu. 28. Bero. consi. 108. in fi. Rol. con-
si. 51. lib. 4. Aymon. consi. 102. nume. 2. & quo ad
contractus laici sup. dixi nu. 240. cum sequen. qui
claudicare non debent dic. l. cum quæritur. ff. de
admi. tut. l. nam absurdum, ff. de bon. libertor. &
pro seruanda æqualitate.
- 444 Si est permittum uni decipere, vti que licere de-
bet & alteri, l. in causa. la prima, §. penul. ff. de mi-
nor. dixi supra, nu. 148. & 224. Diaz. Reg. 151. &
in pœnis æqualitas, cum æquitate seruanda est:
quia pœna est cõmensuranda delicto. l. sancimus.
ff. de pœn. quod & pluries diximus, & facit tex. in
l. comparatio. §. si. ff. de re iudic.
- 445 Trutina verò iustitiæ si declinat, id magis con-
gruit in fauorem æquitatis. quam rigoris, d. l. in
omnibus quidem. si verò agatur in puniendo delin-
quentes, qui adinuicem deliquerunt, tunc fiat
compensatio: nam paria delicta mutua compen-
satione tolluntur, vt l. viro atque uxori, si. ff. solut.
matrim. in quo proposito plura dixi. nu. 398. par.
4. & in verb. reconuentio. & in verb. exceptio.
hæc regula ab æqualitate descendit, iuxt. illud par
pari referto. & ex paritate multæ aliæ regulæ præ-
cedunt: nam sicuti par gradus & affectio in teste
446 tollit suspicionem, ut dixi in pract. de test. parte
4. nu. 25. ita paritas eadem remouet suspicionem
contra iudicem, ar. l. nõ solum. §. marito. ff. de rit.
nupt. & propter æqualitatem ubi militat eadem
ratio, ibi idem ius. vulg. l. illud ad leg. Aquil. cum
parium eadem natura, idem iudicium esse debet,
l. si focer. in fi. solut. matr. ideo cauendum a circun-
stantijs, quæ possunt æqualitatem remouere, & in
æqualitatem inducere, & in hoc prudentia iudi-
cis summo opere uersatur. sunt enim quidam existi-
mantes iræ per vias planas, & nisi oculatæ pedi-
bus animaduertant in foueam cadunt. Hor sicuti
parium est eadem natura, ita parium est eadem
potentia. l. 1. §. veteres. de acq. poss. & l. si reus. de
duobus reis. hinc dicitur quod par in parem non
habet Imperium. l. ille a quo. §. tempestiuum. ad
Trell. c. innotuit. §. quamuis. de elect. vnde in-
ter iudices sæpè discordiæ oriuntur, quia inter pa-
res inuidia, & semper inter illos oritur contentio
iurisdictionis, & quæritur de præuentione. de qua
locutus sum sup. par. 4. nu. 379.
- 447 Præterea paria sunt dicere hæc lex procedit
de æquitate, & illa de rigore, & est ac si dicere-
mus hæc lex corrigit illam glo. in l. cotem ferro,
§. si. vbi Bar. ff. de public. idem in l. ex hac col. 1.
de donat. vtilitas ea est quia in qualibet disposi-
tione vbi æquitas militat, rigor cessat. d. l. in om-
nibus quidem, & iudex sequendo rigorem, vbi
æquitatem sequi deberet, iniquitatem faceret,
quoniam licet omnis lex (quantumcunque du-
ra) sit seruanda. l. prospexit. ff. qui & a quib. nihilo-
minus subintelligitur, dum modo absit iniqui-
tas, vt declarant ibi Doct. æquirati enim iniqui-
tas repugnat.
- 448 Hæc tandem materia parium & æqualium,
est valde diffusa, & aliquantisper brocardica, ni-
hilominus quia omnis disciplinæ progressus à
generalibus incipit, ideo sine generalibus regulis
& præceptis non potest ad decisionem particula-
rium deueniri. §. ijs igitur institut. de iust. & iur.
& ita Porph. docuit in suis predicabilibus in cap-
de specie & indiuiduis, & Arist. in Topic. & in
6. Metaph. & Iurisconsul. in l. 1. de orig. iur. Nec
quidquam in legali philosophia comprehenditur,
quod non constet huiusmodi regulis, & præcep-
tis legalibus, ex quibus eliciuntur, ampliatio-
nes, & limitationes, & causam decisiones, & sine
quibus, nullus doctus, nullusve iudex rectè iudi-
care, vel consulere nequit, nec discernere valet
quid iustius, quidve æquius sit.
- 449 Postremò natura ipsa nos docet æqualitatem
seruare & qui eam non seruant, intus sunt malè
& inæqualiter compositi, ar. §. pauonum. Instit. de
ter. diuis. & requiritur nedum in negocijs fo-
raneis, & alijs de quibus supra, sed etiam in agibi-
libus mundi præsertim vt beneficienti benefa-
ciamus

faciamus, & natura ipsa nos docet ut alteri faciamus quod pro nobis ipsis fieri vellemus, & hoc est maximum Dei præceptum.

- 450 Hinc ad defensionem scripsi quod multa fieri possunt & licent dummodo fiant cum modamine in culpa tutelæ ut supr. num. 304. 305. & 306. sunt iura trita & nota, in l. ut vim de iust. & iur. l. vim vi. de vi. publ. & etiã manu armata quã do aliter defendere nos, resque nostras non ualeamus ut in 4. par. nu. 57. & 64. ad quæ adde Felyn. consil. 50. num. 13. & 14. & in pract. de test. par. 3. num. 25. 1. 252. 253. cum seq. & quo ad conseruandum honorem, & bonam famam nemo negligens esse debet. Et ijs omnibus, dummodo contra præcepta Dei, nos metipsos non defendamus.
- 451 Rursus in legibus, & statutis æqualitas sumopere seruanda est, quia æqualitas sæpè pro æquitate accipitur ut ait Nat. consil. 5. 14. nu. 5. vol. 3. & Iudex minister legis primo in se secundo in alios æqualis esse debet. cap. in iudicijs vbi Dy. de reg. iur. in 6. Qui non debet alijs illam imponere legem ipse seruare neglexerit. c. pro illorum de præben. in 6. l. antep. ff. de administ. tutor. & tot. titu. Quod quisque iur. alioquin ipse patietur quod alij inæqualiter seruauit Bal. consil. 79. nu. 3. vol. 2. & ex hoc patet quam sit plus quam necessarium superioribus bonum exemplum, pro edocendis inferioribus, qui continere debent se ipsos, ut alij se contineant, alioquin contemnunt, & patientur. l. nulli. C. ne Sanct. Bapt.
- 452 Secundo quo ad subditos æqualitas est diligenda, omnes enim equaliter legibus, & superiorum ordinibus obtemperare debent, l. de pretio. ff. de public. §. consideremus in auth. de nupt. Nihilominus qui nescit distinguere, nescit soluere: nam per distinctiones tolluntur omnes amaritudines & concordantur scripturæ, & Doctores distinguendi magis credendum est Lanfranc. in c. quoniam contra c. 12. num. 44. in fi. & nume. 45. de probat. quia qui distinguit dicitur adhærere magis veritati Cauale. Decis. 15. num. 2. p. 1. Ange. consil. 376. col. 2. & certum est quod distinctio sapit naturam
- 453 æquitatis, quæ non omnia, nec omnes eodem modo iudicat, sed distinguit inter casum, & casum, personam, & personam, & penetrat vsque ad viuum, & rigor manet in corticæ, æquitas in medulla litera occidit æquitas viuificat. & sic etiã interiora hominum penetrat, & punit dolosè factum, quod per incuriam excusat. & in pœnis tantum statutijs & non delicti quælibet excusatio leuis, & leuissima de æquitate excusat, in pœnis verò delictorum naturaliter, vel à communiter accidentibus prohibitorum, rigor locum habet qui non admittit tam facillime excusationes leues vi. in 4. par. sub nu. 461. cum seq. ratio est quia in ijs quæ propriè delicta sunt, præsumitur dolus, secus in illis quæ de sui natura non sunt delicta ut est delictum de non delicto l. 1. C. de sicar. l. non cõuitij. C. de iniur. Bal. consil. 79. sub nu. 3. vol. 2.
- 454 Et rigor legis contra lacerantes scripturam publicam punit eos pœna falsi. Curt. Sen. consil. 56. in fi. Crauet. consil. 6. Felin. in c. accepimus vbi etiam Abb. de fid. instru. Mascari. de probat. conclus. 962. in tantum quod minor non restituitur secundum Deci. consil. 521. nu. 17. & 18. Menoc. de recup. poss. Rem. 9. nume. 43. Nihilominus æquitas distinguendo excusat rusticum, & mulierem, ergo à contrario sensu non excusat nobiles, & mercatores cauidicos, & procuratores, nisi irriter fiat Mascari. loc. cit. tenens contra Dec. in minore nã ignorantia, rusticitas, & imbecillitas ce-

rebri, ac ebrietas iræ excusant. Clar. §. fi. q. 60. facit Menoc. consil. 48. nu. 19. cum seq. vol. ... quod eo magis procedit, quando lacerans non habet in teresse in tali scriptura lacerata, ut tenent supra dicti doct. vnde non licet socio librum rationem lacerare, quamuis sit promptus rationem reddere, quia sine libris male reddi possunt & tenetur pœna extraordinaria tanquam temerarius Ancha. consil. 173. num. 6. & si constiterit id dolosè egisse, tunc etiam pœna falsi puneretur Bal. in ca. puenit il. de test. cog. latè Mascari. de proba. cõcl. 962. Bar. in l. si quis id. ff. de iurisd. omn. iud. addit. ad Clar. §. falsum nu. 212. cum plur. seq. & hic nota quod qualitas personæ in delictorum punitione attenditur, quod in delictis particularibus procedit, secus in delictis communibus, ut dixi. De primo habetur exemplum in milite arma vendente, vel pagam furante: nam est magis puniendus ille, quam alter non miles, & quia arma magis congruunt diuitibus, & nobilibus, quam plebei & rusticis quibus ligones, & manara magis adaptantur, ideo plus puniendi nobiles erunt, quam plebei. ceterum in delictis communibus magis puniuntur plebei, ut pulchrè explicat Iacob. de Beluis. in sua pract. rubr. Quotplex sint causæ. num. 202. & seq. sicuti plus puniendus est qui in officio suo deliquit, quam alter, nam cui plus committitur, plus exigitur. leg. fin. ff. de offi. præf. & nobiles si indignè aliquid faciunt id non procedit à praua natura, quia sunt natura nobiles & sanguine delicati, sed euenit propter peccata eorum à quibus obcæcati, nimirum si delirant & delinquant, ut de Rege Salomone ignobiles autem ob sanguinem rudum & vilem ferme à praua eorum natura peccant, et delinquant, ut illi qui sunt malè educati, in mala sanguinis qualitate ut de Iuda proditore.

455 Et pro æqualitate seruanda, fit relatio legis ad legem. l. Gallus vbi Doc. in §. & quid si tantu. ff. de liber. & posthum. & leges legibus, & iura iuribus sunt concordanda. §. quibus in 1. constitut. C. & l. vnica. C. de inoffic. dot. & eodem modo Doctorum opiniones sunt reconciliandæ A fin. §. 3. capit. 34. num. 2. & qui aliter facit dicitur vir malæ qualitatatis cum æqualitatem spernat, ut ille qui se sapientiosem æqualium præstat, & odium concipit contra se, sed quilibet abundat in sensu suo ut dixi in pract. de test. par. 1. nume. 47. vbi tradidi exemplum de moribus dignis Doctoru Genuensium, & propter æqualitatem, & non propter inæqualitatem prædicta omnia fieri debent vnde si sequeretur inæqualitas, relatio legis, concordia iurium, reconciliatio opinionum finem suum nequaquam fortirentur.

456 Et propter hanc æqualitatem lex corrigens intelligitur secundum terminos legis correctæ. §. fi. in auth. C. de fil. ante dot. instru. nat. qua de re si ex correctione insurgeret inæqualitas correctio pro non facta habetur ideoque lex corrigens in actore, vtrique intelligitur corrigere in Reo. Euerar. Centur. arg. a correlat. loc. 76. lit. F. & legis correctio quando reducit ad ius antiquum legē correctam dicitur fauorabilis & æqua, ac ualdè extensibilis glo. in c. statutum de præben. Alexan. Iaf. Rip. & alij, quos adducit Menoch. consil. 187. nu. 15. vol. 2. quod deseruit pro limitatione ad 4. par. sub num. 105. & 516.

457 Pariterque lex interpretans intelligitur secundum naturam legis interpretatæ si lex interpretata æquitatem sapit. l. nihil & ibi Bar. & alij de coniungen. cum emancip. liber. & d. auth. de fil. ante dot. in-

dot. instr. nat. ibi quod absurdum & capit. & ficti equalium est idem iudicium. leg. illud. ff. ad leg. Aquil. ita per equalitatem amicitia conseruatur, quamuis supra dixerim inter pares inuidia hoc prouenit quia ille qui equalis est, amat in equalitatem, & propter hanc in equalitatem, saepe videmus quod amicitias parum durant in pace, duramque digestionem in ventriculo habent, vnde in prima par. sub num. 282. lit. D. dixi si vis nubere nube pari, & fiat equalitas gradus dote iux. auth. de equal. dot. alioquin res male se habebunt: Nam si maior ducit minorem cum magna dote, haec est in equalitas, quando quidem si nis est dos, non autem matrimonium. male profecto in aequales veniunt ad aratra iuueni, & per rationem equalitatis seruanda, & in equalitatis fugienda conferuntur, quae alias non essent conferenda, l. pen. §. fin. ff. de collat. bon. Bar. in l. 1. §. nec Castrens. col. penul. ff. eo. Crauet. confi. 125. nu. 7. ita in dote trad. Surd. confi. 219. nu. 13. Bal. confi. 37. nume. 5. volum. 2. per l. illud, Cod. de collat.

458 Haec tandem equalitas oriens ab aequitate, est amabilis apud Deum, & homines, summa enim bonitas, amat omnes esse aequales quo ad se, vt scripsit Lata. lib. 6. Diui. Instit. cap. 15. & omnes vocat aequae sufficienter, & vult omnes homines saluos fieri, & neminem perire, & si perit perditio est ex parte illius, qui non fuit sequutum vocem Dei, largitate enim sua omnipotens Deus liberum arbitrium nobis donauit, quo qui abutitur, merito ei dici potest perditia tua ex te Israel, & eadem Diuina bonitate vos sua audita fuit in omnem terram, instituitque Sacrosancta sacramenta, quae praestant remedia spiritualia omnibus, quantum pro parte Dei conferentia gratiam, vt per belle declarat. Concil. Triden. sessio. 7. de sacramentis.

DE PRAEDICAMENTO.

Relationis. 4.

459 **R**elatum dicitur, quod ad aliud relationem habet, vnde si quis definitiue nocerit vnu relatiuorum, definitiue nocet, & reliquum. secundum Arist. in Dialect. ad quem Tielma. in dicta praedicamentorum proprietate, & septem sunt relatiua de quibus dixi in prima par. nu. 48. & 53. vt Pater filius, vir & vxor. & frater et soror, dominus, & seruus, venditor, & emptor, locator, & conductor, actor, & reus, de quibus quoque dicam infra in praedicamento passio, haec relatiua sunt conuertentia. vt ait Arist. vicissim: nam si dico Pater es, ergo habes filium, si maritus ergo habes vxorem, si uxor ergo habes maritum. at Samaritana, quae iam quinque viros habuerat, non poterat dici mariti sui, at ipsa felix quae tandem credidit, & nupsit in Domino. Io. in Euang. similiter si dicis tu es filius, praesupponis habere patrem, nisi ad es dictionem, olim. & tunc si filius ergo habes. Paul.

460 Si de cunctis creaturis dicere possumus, quae relationem habent ad creatorem quem recognoscunt illarum opificem, & ab eo, suum esse dependens. vnde Arist. admiratione plenus, dixit causa causarum miserere mei, in quibus verbis, potentiam, sapientiam, & bonitatem Dei complexus

est, ac fassus est immortalitatem. licet in ceteris minime pen. traerit vnitatem trium personarum vnius essentiae, & substantiae esse, & in hoc recurredum est ad syn. Bolu. S. Attanasij, nos autem gratias agamus Domino Deo nostro, qui per donum fidei nos illuminauit, Sanctissimam Trinitatem personarum in unum Deum credentes infallibiliter.

461 Nunc vero secundum nostros legales terminos habemus in materia relatiuorum hanc praecipue regulam, quod dispositum in vno correlatiuorum, trahitur ad alterum. l. si. de accept. vbi Barr. quod absoluto contractu pro vna parte, vtiq; censetur absolutus pro altera parte. intellige in inseparabilibus. & vt ad hanc reg. Bapt. de Sancto Blas. registratus. in 2. tom. tract. diuerso. vbi dat ceterum, & decem ampliationes, & totidem limitationes, ex qua regula deducitur alia regula, ut qui

462 condemnare non potest, nec etiam absolue potest. l. nemo de reg. iur. tetigi in prima par. sub nu. 105. & 110. & Dec. in d. l. nemo num. 2. & 3. limitat in pœnis, & correctorij, vbi fauore absolutionis facultas absoluedi non videtur adempta. vt si quis absens condemnari non possit, tamen absolui poterit. Doct. in l. absentem. de pen. & of

463 ficium iudicis magis exuberat in absoluedo, quam in condemnando, ratio est quia in aequitate fundatum est. vt l. quoties. ff. de praeser. verb. ideo dixi iustum esse inhaerere rigori, sed iustius est inhaerendo aequitati. ad quam iudex semper oculus habere debet. Afflic. super 3. feu. tit. que sit prima caus. versi. sed quia sub num. 4. & ad d. reg. vi. Ias. in l. qui condemnare. de re iudic. & hinc male faciunt iudices qui autem, & laborant magis in condemnando, quam in absoluedo.

* Sed obiter quæro stat statutum quod iudex pro sententia absolutoria debeat habere certum quid nunquid habebit illud si sententia erit partim absolutoria, & partim condemnatoria, & breuiter ad ratam habebit, quia idem ius est quo ad partem, quo ad totum. vulg. iur. indiuiduis utile per inutile non vitiatur, l. si item quaeritur, & si item Trebatius. ff. de aqu. quot. & arti. l. Graci. §. illud. ff. de fid. instrum.

464 Et ad regulam correlatiuorum scias, quod vbi aequitas non suadet in vno, nec locum habet in alio, exemplum est, quod si succedere possumus illis, qui & nobis ipsi succedunt, ut per Caphal. confi. 355. nu. 114. & confi. 523. nume. 105. & seq. volum. 4. tamen vbi militat diuersa ratio, quae magis fauet vni quam alteri, non procedit, vt in fratre qui succedere potest sorori excluso a successione fratris fauore agnationis, & conseruanda domus, ac diuitias pro nobilitate familiae Bal. in l. lege duodecim tabularum. C. de legiti. agnat. success. Dec. & Cagnol. nu. 19. in l. secundum naturam, de reg. iur.

465 Similiter si filius spurius per dispensationem admissus fuerit ad succedendum patri, tamen Pater non succedet filio spurio propter maculam adulterij, Euerar. in d. arg. loc. 76. lit. F. a correlatiuis. vbi iura, & auctoritates adducit, & inducit quod quando adest eadem ratio, pœna in uno habet locum in alio. per l. illud. ad leg. Aquilin. sicut dixi quod lex correctæ pro actore, vti que correctæ esse intelligitur pro reo. & resolutio iure datoris, vti que resolutum censetur ius acceptatoris, vt l. si. de accept. & l. quæ vectigali. de pign. Surd. Dec. 326.

466 Dicitur etiam quod relatum dicitur esse in referente, cum omnibus suis qualitatibus. l. asse. to.

ro, ff. de hær. instit. & membra relationem haberet ad suum caput, & naturam distribuere esum, & potum primo in ore deinde ad ventriculum, & exinde relationem ad partes cum omnibus suis qualitatibus, licet excrementa ratione situs, & qualitatis alia crassa, alia tenuia, & ut aqua liquida fiant pro ut, & sicut prudentissima natura hoc effectus parit, & in hoc attende, quia æquitas summopere suadet, ut parçè cibo potuque utatur, non plus quam necesse sit sanum enim, ac benè institutum corpus hac æquitate seruatur, Mensque vacabit artibus, sibi ipsi satis medetur.

467 Multaque in negotijs forensibus adduci possent, sed magis laboriosum, quam subtile esse ad d. regulam, de qua in d. l. asse toto, ff. de hær. instit. At quoniam secundum hanc regulam sententia deberet esse conformis libello, ut supra in predicamento substantiæ tactum fuit, tamen æquitas hodie abstulit hunc rigorem, sufficit enim quod aliquo pacto de tali quali petitione appareat, ita de consuetudine, & ferè ubique cauetur à statutis, vi. ad hoc Bal. in l. Gallus, §. quidam rectè, ff. de lib. & posthum. tex. in auth. nisi breuiores, & ibi Doct. C. de senten. ex pericul. recit. & in cap. sepe, de ver. sign. Sed in criminali non attenditur quod sententia sit conformis libello, num. 37. & alibi par. 4. nec est necessaria conclusio libelli nisi ad sustinendam iurisdictionem quando iurisdictione per conclusionem penderet. Alex. in l. 1. num. 17. ff. de eden. quem sequitur Decia. de delict. libr. 4. cap. 56. tom. 1. car. 176.

468 Sed si libellus formatus erit contra stylum, & consuetudinem loci, ex officio Iudicis poterit rejici, secundum Dec. in l. adita, num. 2. C. de eden. sed non arctatur, & si clara est petitio satis erit, quamuis defuerint aliqua clausula apponi solite, & de ijs, ac alijs, vi. plene per Dec. d. l. adita per tot. ubi quid de libello generali, quid de inepto, an & quando & quoties variari, & emendari possit, vi. Menoch. cas. 176. in addit. de arb. & quod etiam verba impropriari possint ad sustinendam libellum, trad. Doct. in l. vt verborum, nu. 7. C. qui admitt.

* Verum in hoc proposito si quis rei vindicatione egerit petendo inaduerterter domum, cum petere debebat agrum, vel pratum, & soluit dirittura, vel taxam aut gabellam, ut fieri solet, in prima petitione secundum ea, quæ dixi in 4. par. sub num. 379. lit. G. & in hac 6. par. sub nu. 239. quæro correctè dicta qualitate ubi domus petebatur, addatur, Ager vel Prædium, nunquid necesse sit iterum aliam gabellam soluere, & breuiter dico, quod non: Nam, licet mutatur res, tamen non mutatur actio, & satis est, quod debito tempore fiat mutatio, & emendatio seu correctio. ad trad. per scrib. in l. edita, ubi gloss. & Dec. nu. 37. 47. & 53. C. de eden. & ita intelligi debet Paul. Cast. in l. scire, num. 4. ubi etiam alij. de verb. oblig. secus si mutaretur libellus ob mutationem actionis, ut puta si quis prima vice intentauerit rei vindicationis, postea mutato proposito agat hypothecaria, vel in factum, vel alia actione penitus diuersa à prima, ut tenet Dec. ubi sup. num. 45. & est com. op. bene verum est, quod si res nouissimè petita plus valeret, quam res prima vice petita, tunc illud plus gabellæ solui deberet ad ratam, quod intellige quando dantia, seu diritura, aut gabella soluenda est, iuxta valorem rei, vel quantitatem pecuniarum petitarum, & ad hæc vi. etiam Dec. in l. cum quædam

puella, §. fin. num. 3. versic. Tertio quando, ubi videtur contrariari Bar. in d. §. fin. de iurisdic. omn. iudic.

* Et re vera mirum in modum prodest clausula saluo iure addendi, vel minuendi: nam illa operatur quod quis obtinere possit mutata qualitate rei petita Bal. in l. Nefennius, col. fin. ff. de negot. gest. facit Dec. in cap. ex parte sub num. 72. de Rescr. Pap. in for. libell. in act. real. gloss. saluo iure, ubi optimè distinguit, & vsque quo talis emendatio fieri possit idem discutit, in 2. col. quæ emendatio in facto admittitur proprio cum tractetur de damno vitanda. Bar. in l. & si me putem, ff. de cond. indeb. & is tenetur reficere expensas Reo, d. l. adita, circ. fin. C. de eden.

469 Pariter æquitas suadet ne liquidum per illiquidum retardetur, quando scilicet est liquidum per testes, aut per instrumenta, secus si per solam partis confessionem, vel quando de proximo illiquidum liquidari non potest, tex. cum gloss. & Doct. in l. fin. C. de compensat. Soc. reg. 86. cum ibi per eum adduct. las. in §. bonafidei, num. 73. cum seq. de act. dicens, quod infra decem diem potest illiquidum liquidari ad retardandam executionem, & Soc. senio. conf. 51. col. 3. ver. 7. lib. 1. ostendit praxim, & formam huiusmodi liquidationis fiendæ, hinc dixi quod

470 si conuentio, est liquida, & reconuentio illiquidum & petitum sit consilium sapientis ex forma statuti vtraque committi non debet per not. doct. Curt. iun. in l. si quis in conscribendo nu. 47.

471 C. de pact. de qua re supra in 5. par. num. 60. & sequen. valet enim arg. à compromisso, ad consilium sapientis ubi eadem ratio militat. l. illud ad leg. Aquil. & certum est quod clara & liquida non veniunt in compromisso, & est com. op. de qua per Blanc. de compromiss. quæstio. 4. num. 3. ergo nec liquida sunt committenda consilio sapientis Bar. & cum eo ceteri in l. ille aut ille, §. cum in verbis de legat. 2. Bal. in l. 2. in fi. ver. ea relatio. C. de leg. ex professo Scal. Patavi. de cons. sapient. li. 2. c. 16. pulchrè Af. in sua pract. §. 25. cap. 2. ubi concludunt, quod verba statuti debent attendi, an statutum permittat consilium sapientis ob suspicionem iudicis, vel ob eius ignorantiam. si ob suspicionem, quæ friuola apparet, tunc in re clara non debet causa committi consilio sapientis, secundum ea quæ dixi in 3. par. nu. 235. multò minus si ob ignorantiam: nam in re clara non præsumitur ignorantia maxime in persona versata circa illam rem. l. septimo mense de stat. ho. d. l. ille aut ille, §. cum in verbis. ff. de leg. 2. nec est credendum quod electus fuerit iudex tam ignarus, qui etiam super claris dubitet, quamuis multi aquam claram turbidam facere conantur latenti

472 causa. Si vero statutum arctat quouis modo iudicem ad committendam causam consilio sapientis petito, & illud consilium omnino sequatur, tunc indistincte committere debet, quia non ipse iudex, sed sapiens sententiat. & ad hæc vi. magnam cateruam Doctorum, quos allegat Af. in d. §. 25. c. 2. & Scal. Patavi. dicto tract. de consil. sap. c. 16. lib. 2. & ex ijs etiam infertur ad calcula inter debitorem & creditorem fienda. quoniam liquidum, non deberet retardari per illiquidum maxime quando liquidum esset ex parte eius qui tractat de damno vitando & illiquidum ex parte eius qui tractat de lucro captando non lucri & damni non est par ratio ut dixi in 4. part. nu. 182.

* Secus inter socios, quia summa æquitas id suadet. Petr. de Vbald. tract. de duob. fratrib. par. 6. quæst. 9. ver.

9. vers. Tertio quia secus inter alios Bar. d. l. aufer-
tur. §. qui compensationem de iur. sic. Alex. con-
fi. 94. vol. 4. facit Rot. Genue. Decis. 90. nu. 19.
- 474 Hinc dicitur quod conductor non habet ius
retinendi domum, vel prædiū sub prætextu eius
crediti (quamuis liquidi) contra locatorem, quia
non habet ex credita actionem ullam, aduersus
prædium. l. per retentionem. C. de vsur. nisi pro
melioramentis, vel pro pensione antea ipse soluta,
pro futura noua locatione, & pro alijs expensis
in re conducta factis. l. colonus. & ibi Doct. ff. de
vi. & vi. arm. a. lare Menoch. de recup. possess. Re-
med. 11. nu. 6. & Remed. 15. num. 150. Machel.
- 475 patroc. 6. nume. 9. Sed circa hæc, locator potest
fideiussorem præstare de illis rescindendis in casu
succumbentia, vel liquidationis sequendæ Benin-
tend. Dec. 77. nu. 10. vbi declarat quod quando li-
quidatio expensarū est facta, sed oritur solū dubiū
iure, videlicet an expense sint soluendæ tunc con-
ductor nõ tenetur relaxare sub cautione. Gozadi.
confi. 100. num. 21. & seq. & vi. in hoc propos. Ne-
gul. de pignor. & hypot. membr. 4. part. 5. sub nu.
6. vbi declarat tex. in l. si non fortem. §. centum.
ff. de cond. indeb.
- 476 Præterea si sententia reperitur lata super mi-
nus verè relatis, retractari debet, vt dixi in 5. par.
num. 60. vers. & tandem, & licet statutum velit
standum esse relationi, nunciij, syndici, camparij,
vel saltuarij & huiusmodi, nihilominus contra-
rium probari potest tam de rigore, & quam de æ-
quitate, Hipp. sing. 357. Arno. epit. 25. Tiraqu. de
retract. consangu. §. 4. glo. 1. Hercul. de mod. pro-
ban. negat. artic. Mascari. de probat. in verb. dam-
num conclus. 472. nu. 34. 35 & 36. tom. 1. Bart. in
l. si quando vbi omnes. C. vnde vi.
- 477 Et in proposito libelli & perionis, aduertant
Procuratores, vt semper dicant in scriptis, compa-
rere dicto nomine, nam hoc modo non obligat
se ipsos sed eorum principales, & non tenentur
pro culpa principalis, nisi & ipsi culposi sint. l. si
per alium. ff. ne quis eum qui in ius vocan. est vi.
ext. cum simil. l. culpa de reg. iur. vnde Procura-
tor alieno nomine condemnatus, non efficitur
infamis, nec ille pro quo comparuit. leg. furto §.
qui alieno. ff. de infam. Anto. Rubr. in suo tracta.
de potesta. procur. & c. nu. 97. vbi latissimè de pro-
curatore. & Procuratores, & alij qui falsis testi-
bus scienter & dolosè vtuntur sine pro muliere,
sue pro pupillo, minore; pro causa pia, aut pro
miserabilibus personis tenentur, non obstante
clausula dicto modo, vel dicto nomine, ut firmat
Capic. Decis. 67. in princ. & Boss. in tit. de fall. nu-
me. 120. & Ana. confi. 12. etiam si haberent man-
datum in individuo ad confitendum delictum,
quia requiritur personalis constitutio ipsius qui
vult gaudere beneficio statuti Capic. d. Decisio.
67. At si procurator dicto nomine, aliquid à iudi-
ce petierit, vt puta quod in hibeat alteri iudici, ne
in certa causa se intromittat, uel procedat quia pè-
det coram ipso, & inhibitoriam obtineat, & vta-
ture ea, licet in actis non verificetur inhibitoria, ta-
men is procurator, non dicitur, uti falsis actis,
quoniam inhibitoria in se falsa non est, sed ve-
ra, licet erronea à Iudice cõcessa fuerit, quoniam
iudex tenebatur prius certiorari an penderet cor-
am eo talis causa seu lis, quo casu procurator nõ
est incursus in pœnam vtentis falsis testibus, &
actis falsis; de qua in statutis vt in simili dicitur
de illo qui obtinuit sententiam ex falsis testibus,
qui si cauetur, non incidit in pœnam falso uten-
tis, per ea quæ trad. Clar. §. fin. q. 77. vers. quaritur
- etiam bene verum est quod illa retractari potest
vt sup. nu. 476. sed bene possit audacia procurato-
ris reprimi, ex quo asseruit coram Iudice pende-
re litem, quæ non pendeat, & mendacium ex-
posuit, & per obreptionem illam obtinuit, puni-
tur iste mendax pœna mendacij de qua supra sub
nu. 319. & seq. & 345. vbi dictum est mendacem
coram Principe pœnam indignationis eius in-
currere qua de re, si D. Buzzella Iurisc. hæc per-
penderet non esset tam facilis, ad narrandum in
precibus coram Principe, quod Procurator ser
Petrus, & ser Ioseph. in falsum incidit eo præ-
textu quod vsi sint tali inhibitoria, petens eos pu-
niri pœna falsis actibus vtenti in dicta; à statuto,
& retorqueri posset contra ipsum D. Buzzellam
et dicere ei patere legem quam ipse tuleris. c. cum
omnes, cir. si. de consti. l. antep. ff. de adm. tur.
& tot. tit. quod quisque iur. profectio, qui nescit di-
stinguere, nescit soluere satis supra dictum est, vi.
in prac. de test. p. 3. à nu. 65. vsque ad nu. 72. vbi
hæc materiam falsitatis tradidi. Et scias, q. Procu-
rator, aduocatus, fideiussor pro vna parte contra
alteram ad offensam in causa capitali, dicuntur
inimici largo modo, vt per Blanc. de ind. nu. 138.
& seq. ipse teneo, quod non possunt verè dici ini-
mici, sed tantummodo aduersarij, nisi de alia
causa inimicitia appareat Blanc. sub nu. 139.
- 478 Insuper equitas magnam habet relationem in
puniendis delictis ad qualitates cause, & persona-
rum, nec non ad animum quo quis deliquit, an
scilicet dolo, vel casu, scelere, vel ex proposito, aut
prouocatus, item habet relationem, ad modum,
locum, & tempus delicto, & pœna habet relatio-
nẽ semper ad eius authorem, vt de ijs omnibus
satis in 3. & in 4. parte dictum fuit, præsertim re-
latio habetur ad illum, qui causam damni dedit,
l. respiciendum, de pœn. l. qui occidit, ad leg. Aquil.
c. de cetero, de homic. Damas. reg. Cano. 41. Ca-
no. in c. ex literis extra, de homic. quibus in locis
plura documenta eliciuntur in proposito isto.
- 479 Sic demandante dicitur, qui tenetur eadem
pœna qua mandatarius, quia mandans fecisse di-
citur, l. vnum, §. 1. deleg. 2. vbi actus mandanti
attribuitur, non minus quam exequenti, l. pro-
fectitia, in princ. ff. de iur. dot. Dec. consil. 25. i-
dixi in 3. par. nu. 177. & seq. vbi de excessu man-
datarij pro quo tenetur mandans.
- 480 Nam si mandatarius excefferit fines mandati
in delinquendo, mandans regulariter tenetur,
sed de æquitate, si mandans aliqua ex causa pro-
uocatus mandatum illud dedit, excedens debet
pati pœnam sui excessus, quia circumscripta in
mandatario causa affinitatis, amoris, & magnæ
amicitiæ, nullam meretur excusationem, eo mi-
nus si per pecuniam mandatum susceperit, quia
- 481 hoc in casu vti Assassinus puniendus est. Plac.
Epit. delict. libr. 1. cap. 15. num. 5. vbi alleg. Io.
And. in cap. sicut dignum, & ibi Fely. de homic.
Lancellot. de attent. par. 1. cap. 1. Caphal. con-
sil. crim. 36. 37. & 38. Similiter corrupens tes-
tem, si est tertius (ad quem causa non pertinet) ea-
dem pœna tenetur, qua teneretur ille, qui falsum
testem producit. Clar. in §. falsum, vers. subornas.
Bertazol. consil. cri. 218. vol. 1.
- 482 In contractibus relatio habetur ad tractatum
precedentem, l. 4. §. cfferri, ff. de manum. iss. &
l. qui in alium, §. is, qui putabat, ff. de acq. hered.
vbi Doct. Itaque secundum tractatum, actus se-
quens intelligi debet, vt Mascari. de probat. con-
clus. 619. num. 1. & 2. nisi tractatus contra æqui-
tatem esset, quoniam attenditur id quod ma-
gis

gis æquum est, Doct. in d.l. in omnibus quidem, de reg. iur.

483 Item si in vno instrumento scriptum est quod in loco, & in qua hora instrumentum factum sit, & apparet, quod ea die aliud instrumentum factum sit, circa eandem rem, cum clausula actum, ut supra, tunc intelligitur in eodem loco per relationem ad aliud. Doct. in l. secunda, ff. de liber. & posthum. Socin. iunio. consi. 102. nume. secundo, parte 3. Menoch. de præsc. libr. 2. præsc. 84. num. 6. Barto. in l. si quis. ex argentarijs. §. si initium. ff. de eden.

484 Et clausula, ut supra, vel finalis, refertur ad proximiorē immediatā, magis quam ad remota si conuenire potest, ut quia oratio im mediata sit separata ab oratione mediata. l. 4. §. toties. ff. de damnis in fact. vi. tamen sup. sub num. 244. versicu. & dato quod venditor. & procedit eo magis quando iuri, & æquitati consonat, l. hæredes palam, §. sed & si. de testa. hinc est quod quando de consuetudine mentionē facimus, intelligitur de consuetudine longa, cap. Cumana. extra. de elect. tamen melius esset dicere, quod relatio fiat ad tres annos im mediatē præcedentes, iux. text. l. Melas. §. primo, de alim. leg. & per Bald. in l. Binos. C. de aduoc. qui dicit, quod ubi circa salarium, aut solutionem mercedis non apparet quatum, vel quanta esse debet, tunc standum esse consuetudini, ut per Put. de syndic. in verb. salarium. & circa hoc dicam in sequenti prædicamento. trad. Euerrar. in sua Centu. loc. ab vsita. solit. vel consuetu. car. mihi 199. lit. C.

¶ Verba quoque relationem habent ad mediocritatem l. si quis venditor. ff. de edil. edict. ideoque in humaniorē, & æquiorē partem in dubio interpretari debent, l. si. vbi Bald. C. de commu. fer. manumiss. siue a lege, siue ab homine proferatur. per alias supradicta. Vnde si verba de iure intelligi non possint, tamē de facto sunt intelligenda, l. mulier. in princ. ff. de cond. indeb. l. stipulatio ista. §. hij qui sunt. de stipu. lat. At si factum sit iocofum dum modo non noceat, aut contineat contrarietatem, iux. illud Doct. Quis uetat ridēdo dicere verum nihilominus habet suum sensum siue iuris, siue facti decisium, l. si quis mihi bona. §. sed quod. vbi Ias. not. secundo, ff. de acquir. hæredit. Et sic non obstat quod uerba non debeant iudicari ociose, sed seriosē, & cum misterio posita, cap. solita. vbi gloss. in verb. tanquam. de maior. & obediē. Bald. in l. nec quicquam. §. de plano. ff. de offic. procons. Quæ si non valent aliud innuere, nisi id quod est de iure commune, tunc ne verba videantur superflua, magis dicendum est, quod posita sint ad recitandum id quod est de iure communi dispositum. ut dixi. in prima parte, sub numero 261. 266. & hoc ad effectum, ut actus magis valeat, quàm pereat. lege prima, de iure codicill. leg. quoties. ff. de rebus dub.

485 Vltorius æquitas suadet ut contractus, inter contrahentes sint correspectiui, & ita pacta adinuicem censeantur correspectiue a posita siue per se, siue per aliū, l. hac editali. §. si vero plus. C. de secun. nupt. quo fit quod actus im mediatē facti censeantur relatiue adinuicem correspectiue. & vna pars non potest dicere nolo stare pacto tuo, vel pactum meum præcedit tuum ergo validius. per l. si ventri. §. fina. ff. de priuil. credit. l. lecta. ver. dicebam. ff. si certum pet. & de primis, ut de vltimis verbis in vno cōtractu, idem ius idem vigor con-

siderandus est. Bald. in repet. l. petens. col. penul. C. de pact.

486 Hinc etiam dicitur quod actus indifferentes, iudicantur boni, vel mali habita relatione ad subiectam materiam, cap. accessorium. de regul. iur. C. quamuis in dubio semper bonum sit præsumendum. l. merito. ff. pro soc. vnde Doct. dicunt quod si frater conuentualis, vel claustralis propriam forrorem deofcularetur, præsumendum esset quod intuitu dilectionis, & charitatis fraternæ non autem nefandæ libidinis fecerit, ut & de clerico loquitur glo. in verb. absit. 11. quæst. 3. sed hodie cauē, nimis enim malitia pollet. & ad hunc propos. vi. Doct. quos adducit Menoch. præsum. quadragesimo primo, sub numero vigesimo secundo, libro quinto, Socin. iunio. plura exempla affert. ad dicta leg. merito. ff. pro Soc. in Reg. 58.

487 Item relatio habetur quando qualitas est adiecta verbo, vel participio. quia debet intelligi secundum tempus verbi, vel participij, siue temporis præsentis, siue futuri, siue præteriti, scilicet ad illud quod magis æquum est. ut in §. proximus. instit. de legit. agnat. success. quæ procedunt quando æquitas suadet potius relationem habere ad vnum, quàm ad aliud.

488 In legibus & statutis relatio multam operatur quoniam una lex aliam declarat, sicut unum statutum declarat alterum, quando æquitas id patitur. l. non est nouum. cum materia. de leg. & ex hac ratione alias dixi quod rubrum declarat nigrum, & econtra, nume. 420 Doct. in rubr. Cod. Qui admitt. & pone exemplum, quod nunc mihi in contingencia facti euenit, dicit statutum quod sceminæ stantibus masculis non succedant, & quod ubi per ascendentes non fuerit eis ordinata, vel taxata quantitas dotis, tunc fratres & alij, qui eas a iure succedendi exclusissent teneantur ipsas mulieres exclusas dotare, & pro eis dotem soluere. statque aliud statutum, quod ascendens excludens sceminas, teneatur illas dotare. pone quod mortuo auo supersint ex duobus eius filijs prædefunctis, nepotem, & neptes, ex vno, & solum vnum neprem ex altero, & quod sceminæ neptes ab auo præteritæ sint, & sic exclusæ sint, tam ex tacita mente testatoris iuxta trad. à Clar. in §. testamentum. quæst. quadragesima secunda, versicu. item quæro. & quæst. 47. quam ex dispositione statutorum. clarum est quod istæ neptes prædefuncto earum patre in vita earum aui paterni remanserunt in potestate aui, iuxta l. qui liberos. de rit. nupt. & §. secundo instit. quibus mo. ius patronat. pot. sol. consequenter auus tenetur eas dotare, tum de iure commu. ut dicta l. qui liberos. & per Bartol. in leg. dedit dotem. ff. de collat. bonorum leg. fina. Cod. de dot. promiss. leg. cognouimus. Cod. de hæret. & latissimè per scriben. omnes tam Itali, quam citra, & transmontani in l. prima, ff. soluto matrimonio, & esse receptam opin. trad. Crot. ibi nume. 80. Soc. iunio. nume. 190. & alijs quos adducit Petr. Barbosa. vir realis. sub num. 110. & 113. tum virtute statuti prædicti. Secundo loc. relati. & si auus in testamento instituit dictos nepotes ex duobus filijs prædefunctis æquis portionibus hæredes, & præterijt neptes, tunc illæ sunt dotandi de bonis aui. & non de portione tantum quæ terijt eorum fratri. quia exclusio ipsarum prouenit ab auo, qui eas præterijt ideo tenetur dotare. per supradicta, cuius onus transit ad hæredes, leg. L secunda.

- secunda. §. ex ijs. ff. de verbor. oblig. Barbo. d. l. 1. num. 115. verū sed non placet. & sub nu. 116. in fi. quoniam hoc onusest ex necessitati iuris & statutorum. & si filius ipsius testatoris in hoc casu non teneretur dotare filias vt per Barbo. num. 113. & 114. quanto minus frater qui non tenetur dotare sororem, nisi in subsidium quando nō haberet vnde dotari posset in bonis parentum vt trad. Soc. iunior. d. l. 1. num. 199. & Barbo. num. 125. cir. fi. & nu. 137. ff. solut. matr. qua de re statuta hęc duo declarantur per suprascripta.
- 489 Modo redeundo ad propositum dico quod si principium legis sit generale, tota lex generalis erit. l. reg. §. fi. ff. de iur. & fac. ignor. nisi æquitas militet magis in vno, quam in alio, & vnūquodque verbum in statuto positum esse intelligitur non superfluo. Sed vt semper aliquid boni, & nō mali operentur, alioquin bono cessante, magis censentur superflua. l. 1. §. non frustra. de iur. iur. a. fallit quando statuta sunt composita à viris ignaris, vel rusticis. Menochi. præf. 131. libr. 3. præf. 23. libr. 6.
- 490 Et quamuis in volumine statutorum adsit aliquod statutum expressè prohibens extrinsecos intellectus vel similitudines, & quod verba intelligi debeant ad literam, & prout iacent ut alias de statuto Genue in ciuil. c. 16. verba fisci. in prac. de rest. par. 1. sub nu. 47. lit. H. tamen nunquam intelligitur reiectus intellectus, quod à naturali ratione oritur, quia nunquam æquitas ab ea descendens reijci potest, nec debet. Bart. in l. omnes populi. num. 65. vbi Alex. ff. de iust. & iur. nec reiectus intelligitur sensus per quem absurda & inconuenientia evitantur vt per Doct. in l. nam absurdum. ff. de leg. l. vnica. C. de inoffic. dot. alioquin statutum esset vinculum iniquitatis quæ procul à mente statuentium semper intelligi debet. l. merito. ff. pro soc. cum simil.
- * Similiter dato quod statutum mandaret quod in causis tractandis seruetur rigor, tamen nō comprehendit causas pias, pauperum, & aliarum miserabilium personarum de quibus in l. 1. C. quā. Imper. inter pupill. & vidu. & dixi supr. num. 213. nec excludit purgationem moræ Alexan. in leg. si post tres in princip. ff. si quis cautio. Alber. Bru. in tertia part. statu. in verb. mora. Alexand. in leg. si insulam. ff. de verbor. obligat. vbi contrariari videtur.
- 491 Nam virtus statutorum non debet stare in cortice, sed in medulla, & sano intellectu, & in determinatione, ac operatione iusta & æqua, leg. legis virtus de leg. & l. leges eo. Rot. Genu. Decif. 84. num. 4. vi. Iaf. in l. non dubium nu. 38. 39. & 40. Cod. de leg. & æquitas in iudicijs reijcet omne malum, & decidit omne bonum, quantum in se est, si vero iudices alter iudicent, iudiciū sibi manducabunt, & bibent.

DE PRAEDICAMENTO vbi. V.

492

Bi, hęc dictio, ab Arist. pro esse in loco accipitur, dicente quod, vbi, est circumscripção corporis locati, à loci circumscriptione procedens, vt refert Titelma. in Dialect. eodem prædicamento capit.

§4. & nos hoc esse dicimus quod natura ipsa

cuilibet rei ordine mirando locum præscripsit, vnde organum hominis conspicimus, & quodlibet membrum retinere locum suum, superius, & inferius, medium verò de vtroque participat, excepto medio, quod tenuere Beati, in cælo, vbi sunt non

493 uem gradus, seu chorus angelorum in tribus Hierarchijs distincti, & ea quæ sub cælo sunt in proprio loco viuere, extra vero mori. vt de pisce extra aquam secus de auiibus, quæ si captæ sint bene naturalem libertatem perdunt, non autem moriuntur, quamuis intus caueam volare, & reuolare in vanum laborent, Feraque bestia, dum nimis ab antris aberrant, in laqueis sæpè incidunt, vt infra in prædicamento sius.

494 Hinc dicitur quod domus sua vniciue tutum refugium esse debet. leg. plerique. ff. de in ius vocen. & naturalis æquitatis est vt pupillus educari debeat potius apud matrem, quam penes alios. l. penult. ff. vbi pupill. educ. aut mora debet & lege prima & secunda. Codic. eodem ex quo prator prouidere debet, ne pupillus moretur apud personas suspectas, quæ insidari valerent pudicitia, vel bonis pupilli itaque penes matrem educandus est, cum nullus amor vincat paternum, & maternum. leg. quoniam querela de inoffic. testa. & doct. declarant habere locum, si mater in domo viri maneat, secus si in domum paternam ipsa reuertatur, vel ad secundas nuptias transeat, porro æquum est, vt ibi collocentur comoda, prouenientia ex agnatione, vbi incommoda collocantur Matth. sing. 110. nume. 77. vi. Menoch. de arb. iud. cas. 168. vbi pulchrè de hac re, & per Vinc. de Franc. Decifio. 350. & Decia. consil. quarantiesi monono lib. 1.

496 Qua de re pater, & mater debent contribuire necessitatibus filiorum, secundum facultates eorum, vt inquit Abbas in capit. cum haberet numero decimo de eo qui dux. in matr. quam poll. vbi septem casus assignat in quibus ad hęc parentes non tenentur. 1. si filius patrem accusat. secundo si est minor triennio, quia eo tempore ad matrem non ad patrem spectat nutrire filium, nisi mater sit nobilis. quia per nutrices lactari infantem faciunt quod apud Romanos non patiebatur, ne filij lactantes aliena pubera de generarent, tertio cum pater ipse pauper egeat, quia non tenetur ultra quam facere possit, & prima charitas incipit a se ipso, & pauper pauperem non alit. 4. si filius est spurius, at de iure canonico secus est vide quæ dixi supra nume. 118. & 415. 5. si filius sit ingratus. 6. si filius habet artem, & modū alendi se, de propria industria, 7. ex omnibus alijs causis ex quibus filij exheredari possunt not. per glo. in c. quintanallis. de iur. iuran. & de officio patris in filium, & de obsequio filij in patrem dixi in 1. part. sub num. 283.

497 In contractibus attenditur locus vbi instrumentum celebratum est, videlicet in ijs quæ ad decisionem causarum pertinent. leg. si fundus. & ibi Bart. ff. de euiet. idem in leg. cunctos populos. C. de sum. trin. & fid. cat. & alibi. Verum ad evitandam moram, æquitas suadet & magis locus solutionis attendatur. Bartol. in leg. prima. ff. de vsur. si ibi vsura seu interesse pro mora exigi prohibeatur. Item attenditur locus traditionis rei & non contractus celebratæ venditionis, cum tractetur, an & quando, & cui gabella debeatur ad effugiendam gabellam, si in loco traditionis non soluitur lege contraxisse. ff. de actio. & obligat. leg. hæres absens. §. vltim. & ibi Bald. & Angel. ff.